

**ZİHİN ENGELLİLERLE ÇALIŞAN ÇOCUK
EĞİTİCİLERİNE YÖNELİK ÖZBAKIM VE
EV İÇİ BECERİLERİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ**

Naile ŞABANOVA
(Yüksek Lisans Tezi)

ESKİŞEHİR
EKİM - 2000

**ZİHİN ENGELLİLERLE ÇALIŞAN ÇOCUK EĞİTİCİLERİNE YÖNELİK
ÖZBAKIM VE EV İÇİ BECERİLERİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ**

Naile ŞABANOVA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ekim 2000

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ZİHİN ENGELLİLERLE ÇALIŞAN ÇOCUK EĞİTİCİLERİNE YÖNELİK ÖZBAKIM VE EV İÇİ BECERİLERİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ

Naile ŞABANOVA

Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ağustos 2000

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Öz bakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim Programını tamamlayan çocuk eğitimcilerinin gerçekleştirdiği beceri öğretim çalışmalarının, zihin engelli çocukların öz bakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerine etkisini belirlemeye çalışan bu araştırma üç çocuk eğitimcisi ve öğrencileriyle yapılmıştır. Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde, Yoklama Evreli Çoklu Yoklama Modeli kullanılmıştır.

Öz bakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim Programı her biri yaklaşık bir saat süren üç eğitici toplantıdan ve bir saatlik örnek uygulamadan oluşmaktadır. Bu süreçte Öz bakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı temel kaynak olarak kullanılmıştır.

Eğitici toplantılarda verilen bilgiler doğrultusunda çocuk eğitimcileri tarafından; (a) çocukların öz bakım ve ev içi becerilerinden hangilerini öğrenmeye gereksinimlerini olduğu belirlenmiş, (b) bu becerilerin öğretim sırası oluşturulmuş, (c) öğretimde kullanılacak ödüller belirlenmiş ve (d) örnek bir beceri için Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu hazırlanmıştır. Sonra araştırmacı her çocuk eğitimcisi ile örnek uygulama yapmıştır. Daha sonra, çocuk eğitimcileri belirlenen üçer beceri için öğretim süreci verileri kayıt formu hazırlayarak öğrencilerine bu becerileri öğretmeye başlamışlardır.

Araştırma sonuçları, Öz bakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi Programını tamamlayan çocuk eğitimcilerinin, program doğrultusunda yaptığı beceri öğretimi çalışmaları sonucunda, zihin engelli çocukların becerileri bağımsız düzeyde öğrendiklerini, izleme sürecinde benzer performans gösterdiklerini, dolayısıyla öz bakım ve ev içi becerileri öğretim programının etkili olduğunu göstermektedir.

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the effects of the skill instruction delivered by teacher aides that have trained about teaching self-care and domestic skills to their student. The study was conducted with three teacher aides and their students. Multiple probe design was used in this study.

Procedure consisted of three meetings and a sample practice, each of which took one and half-hour. During the meetings: a) children's self-care and domestic skills were chosen, b) the skills were sequenced, c) the rewards that would be used in training were determined, and d) for sample skill, an Instruction Data Recording Form was developed. The teacher aides themselves, under the supervision of the researcher carried out all these steps. In the next stage, teacher aides and researcher made a sample instruction. Lastly, teacher aides prepared an Instruction Data Recording Form for three pre-determined skills, and started to teach.

The results of the study showed that children achieved the target skills independently. They have showed similar performance during the follow up phase. The finding indicated that skill instruction conducted by the teacher aides was effective on their student's self-care and domestic skill acquisition.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Naile Şabanova'nın "Zihin Engellilerle Çalışan Çocuk Eğitimcilerine Yönelik Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programının Etkililiği" başlıklı tezi/...../2000 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Özel Eğitim Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) :

Üye :

Üye :

Üye :

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Zihin engellilerin eğitiminde Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak açılan rehabilitasyon merkezlerinde çocuk eğiticisi adıyla yardımcı personel çalışmaktadır. Zihin engellilerin eğitiminde önemli bir yere sahip olan çocuk eğiticilerinin eğitilmesi yoluyla eğitim-öğretim hizmetlerinin daha etkili duruma gelebileceği düşünülmektedir. Bu araştırma sonuçlarının alana bu yönüyle katkıda bulunması umulmaktadır.

Araştırmanın her aşamasında değerli eleştirileri ve katkılarıyla bana yol gösteren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sayın Atilla Cavkaytar'a teşekkürlerim sonsuzdur.

Araştırmamın gerçekleşmesi için gerekli desteği sağlayan Eylül Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezi yöneticilerine, gönüllü olarak çalışma grubuna katılan çocuk eğiticilerine şükran borcumu belirtmek isterim.

Araştırmamın geliştirilmesinde yapıcı katkılarıyla desteğini esirgemeyen hocalarımdan Prof. Dr. Sayın Süleyman Eripek'e, Yrd. Doç. Dr. Sayın Sema Batu'ya, Yrd. Doç. Dr. Sayın Oğuz Gürsel'e ve Doç. Dr. Sayın Gönül Kırcaali-İftar'a teşekkür ederim.

Ayrıca maddi-manevi desteklerini sürekli olarak gördüğüm anne-babama ve nişanlım Haydar'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Zihin Engelliler	1
1.2. Zihin Engellilerin Eğitimi	2
1.3. Zihin Engellilerin Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımlar	2
<u>1.4.</u> Zihin Engellilere Beceri Öğretimi	5
✓ 1.4.1. Beceri Analizi	5
1.4.2. Doğrudan ve Sürekli Ölçme	6
1.4.3. Öğretimsel İpuçları	7
1.4.4. Aktif Öğrenci Tepkisi	8
1.4.5. Sistematik Dönüt	9
1.4.6. Genelleme ve Kalıcılık	10
1.5. Türkiye’de Zihin Engellilerin Eğitimi	11
1.6. Zihin Engellilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Yetiştirme	15
1.6.1. Öğretmenlerin Eğitimi	15
1.6.2. Çocuk Eğitimcilerinin Eğitimi	16
<u>1.6.3.</u> Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimine Yönelik Aile Eğitimi Programı (ÖZEBÖP)	22

1.7. Problem	24
1.8. Amaç	25
1.9. Önem	25
1.10. Sayıtlar	26
1.11. Sınırlılıklar	26
2. YÖNTEM	27
2.1. Denekler ve Seçimi	27
2.2. Araştırma Modeli	28
2.3. Veriler ve Toplanması	30
2.3.1. Veri Kayıt Formları	30
2.3.2. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu	31
2.3.3. Öğretmen Davranışları Kayıt Formu	32
<u>2.4. Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nın Çocuk</u> Eğiticilerine Yönelik Uygulanması	34
2.4.1. Program Düzenlemeleri	34
2.4.2. Programın Uygulanması	35
2.4.3. Değerlendirme	36
2.4.3.1. Eğitici Toplantılarının Değerlendirilmesi	36
2.4.3.2. Öğretmen Davranışlarının Değerlendirilmesi	37
2.5. Deney Süreci	37
2.5.1. Eğitici Toplantılar.....	37
2.5.2. Örnek Uygulama	39
<u>2.5.3. Beceri Öğretimi</u>	40
2.5.4. Uygulama Güvenirliği	42
2.6. Verilerin Çözümü	44
3. BULGULAR VE YORUM	45
4. ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER	54

4.1. Özet	54
4.2. Yargı	56
4.3. Öneriler	57
EKLER	58
KAYNAKÇA	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

- Şekil 1.** Sinem'in Başlama Düzeyi, Öğretim Süreci, Yoklama ve İzleme Süreçlerinde Beceri Basamaklarını Yerine Getirme Düzeyleri 46
- Şekil 2.** Aysun'un Başlama Düzeyi, Öğretim Süreci, Yoklama ve İzleme Süreçlerinde Beceri Basamaklarını Yerine Getirme Düzeyleri 48
- Şekil 3.** Sedat'ın Başlama Düzeyi, Öğretim Süreci, Yoklama ve İzleme Süreçlerinde Beceri Basamaklarını Yerine Getirme Düzeyleri 51

1. GİRİŞ

Toplumunu oluşturan bireylerin gelişen toplum hayatında yaşamın gerektirdiği tutum ve davranışları kazanmaları, toplumun gelişmelerine ayak uydurabilmesi ve sağlıklı olabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan eğitim, olumlu tutum ve davranışları kazanmış bireylerin yetiştirilmesinde belirleyici bir öge olmaktadır (Erdem, 1998). Eğitimin bireyi geliştirme işlevi, günümüzde modern ve demokratik toplumlarda bireye verilen değerin artmasıyla birlikte daha da önem kazanmaya başlamıştır. Bu işlevi gerçekleştirmek amacıyla bireyler ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim sistemleri içinde toplumun ortak değer yargılarını, demokratik tutum ve davranışları kazanmaktadır. Ancak bazı bireyler normal eğitim olanaklarından tam olarak yararlanamamaktadırlar. Bunlar, çeşitli nedenlerden dolayı engelli olan bireylerdir. Engelli bireylerin önemli bir bölümü de zihin engellilerden oluşmaktadır.

Toplum nüfusunun %3'ünü oluşturan zihin engelli bireylerin eğitim gereksinimlerinin karşılanması ve bu yolla topluma kazandırılması onların eğitimlerini gündeme getirmektedir. Zihin engellilerin bağımsızlığa ulaşabilmeleri, erken çocukluk döneminden başlayarak özel eğitim hizmetlerinin sunulmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu hizmetlerin sunulmasında önemli unsurların başında özel eğitimdeki çağdaş gelişmelere paralel olarak yetiştirilmiş personel gelmektedir. Zihin engellilere etkili hizmetlerin sunulmasında ise personelin gerek hizmet öncesinde gerekse hizmet içinde eğitilerek bilgi ve beceri sahibi yapılması önem kazanmaktadır.

1.1. Zihin Engelliler

Zihin engellilerin uygun şekilde tanımlanması, onlara sunulacak hizmetlere daha kolay ulaşmalarını sağlayabilecektir. Bu kapsamda uygun tanımların yapılması bu bireylerin eğitim ortamlarına yerleştirilmelerinden sosyal güvencelerinin sağlanmasına kadar birçok hizmetin sunulmasına yardımcı olacağı söylenebilir.

Zihin engellilerin tanımı farklı biçimlerde yapılabilmektedir. Zihin engellilerle ilgili tanımlar meslek gruplarına, hatta hizmet veren kuruma göre farklılık gösterebilmektedir. Özel eğitimciler tarafından yaygın olarak benimsenen AAMR (American Association on Mental Retardation) tanımında zihin engellilik geri zekalılık adıyla şöyle tanımlanmaktadır (Eripek, 1998):

Geri zekalılık, halihazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıkları göstermektedir. Bu, zihinsel işlevlerde önemli derecede normal altı bunun yanısıra zihinsel işlevlerle ilişkili uyumsal beceri alanlarından (iletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenilirlik, işlevsel akademik beceriler, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur. Geri zekalılık 18 yaşından önce ortaya çıkar (AAMR, 1992).

1.2. Zihin Engellilerin Eğitimi

Zihin engelliler bir çok yaşam işlevlerinde sınırlılıklar göstermeleri nedeniyle çeşitli program ve uygulamalar içeren ek hizmetlere gereksinim duymaktadır. Bunlar ; bireyin özel eğitim gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personeli, geliştirilmiş eğitim programlarını, özür ve özelliklerine göre uygun ortamları (Özsoy, 1992) ve uygun eğitim-öğretim yöntemlerini kapsayan özel eğitim hizmetlerinden oluşmaktadır (Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1997).

Zihin engellilere sunulan özel eğitim hizmetlerinin temel amacı, bu bireylere toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmalarını sağlayacak davranış ve becerileri kazandırmaktır. Bu davranış ve beceriler; başarı için gerekli temel beceriler, uyum için gerekli beceriler, günlük yaşam becerileri, mesleğe hazırlık ve mesleki beceriler olarak sıralanan bağımsız yaşam beceri alanlarından oluşmaktadır (Cavkaytar, 1999).Bu alanlarda verilecek özel eğitim hizmetlerinin daha etkili duruma getirilmesi, çeşitli yaklaşımların uygulamaya dönüştürülmesi ile olası görülmektedir.

1.3. Zihin Engellerin Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımlar

Zihin engellilerin eğitiminde öngörülen eğitim yaklaşımları, okul öncesinden başlayarak mesleki eğitime kadar giden geniş bir alanda ele alınabilmektedir. Özellikle erken tanılama ve bunun sonucu olarak erken eğitim programları üzerinde önemle durulmaktadır.

Çocuğun doğumundan itibaren evde başlayan eğitim, zihin engelli çocuğun temel becerileri kazanmasında öncelikli konu olarak görülmektedir (Varol, 1992; Mastükova, 1997). Yapılan birçok çalışma anne-babaların çocuklarına nasıl davranacaklarını bilmediklerini (Vuran, 1997), bu nedenle ailelerde; aşırı yardım etme, hiç ilgilenmeme (Razanov, 1990), çocukla etkileşim ve iletişime girememe gibi olumsuzluklar ortaya çıkabildiğini göstermektedir (Özen, 1999; Varol, 1992). Ailelerde yaşanan olumsuzlukları azaltmak ve çocukların gelişimini hızlandırmak amacıyla erken eğitim programlarına yer verilebilmektedir. Yapılan çalışmalar erken eğitim programlarının çocuklar ve aileler açısından yararlı olduğunu, çocukların gelişimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Sucuoğlu, 1997).

Erken eğitime yönelik uygulamalar ev öğretimi ve aile eğitimi uygulamalarıyla gerçekleştirilebilmektedir. Bu konuda Türkiye’de yürütülen erken eğitim programları sayesinde gelişimsel geriliği olan çocuklara ve ailelerine özel eğitim hizmetleri sunulabilmektedir. Erken eğitim programları zihin engelli çocuğun gelişimi desteklemenin yanı sıra, bir sonraki eğitim aşamalarına ve değişik eğitim ortamlarına uyum sağlamasına da yardımcı olabilmektedir.

Zihin engelliler için hazırlanan eğitim ortamları farklılık göstermekle birlikte son yıllarda “kaynaştırma” eğitimi uygulamalarının giderek yaygınlaştığı gözlenmektedir. Kaynaştırma, engelli öğrencinin tam ya da yarım zamanlı olarak normal eğitim sınıflarında gereksinimlerini en iyi biçimde karşılayabileceği eğitim ortamı olarak tanımlanabilmektedir (Batu, 1998). Yapılan bir araştırmada kaynaştırmanın pek çok özel gereksinimli öğrencide

ayrı özel eğitim ortamlarında sağlanan eğitimden daha yararlı olduğu sonucuna varılmıştır (Batu, 1998). Bunun yanında kaynaştırma uygulamalarının başarılı şekilde yürütülmesinde destek özel eğitim hizmetlerinin önemli bir işlevi olduğu vurgulanmaktadır. Destek özel eğitim hizmetlerinin ise, kaynaştırılan öğrencinin ve/veya kaynaştırma sınıfı öğretmeninin eğitim gereksinimlerini karşılayabildiği ifade edilmektedir (Uysal, 1995).

Kaynaştırma uygulamasından yararlanamayan zihin engelli çocuklara ayrı özel eğitim okullarında sistematik öğretim yaklaşımına dayalı öğretim verilebilmektedir. Bu yaklaşımda, öğretimsel düzenleme ayrıntılı ve öğrencinin doğru ya da yanlış tepkileri göz önünde bulundurularak yapılmaktadır. Öğretilecek beceri ve konular basitten zora doğru sıralanarak titizlikle belirlenmektedir. Öğretimin bütün aşamaları, sistematik planlama doğrultusunda gerçekleşmektedir (Tawney ve Sniezek, 1985).

Bütün bunların yanında zihin engellilerin okul sisteminden yetişkinlere yönelik mesleki hizmet sistemine geçişini başarılı şekilde sağlamak amacıyla Bireyselleştirilmiş Geçiş Programları uygulanmaktadır. Geçiş programlarında öğretmen ve aile işbirliği ile zihin engelli yetişkinin mesleki eğitim yaşantıları doğrultusunda gereken düzenlemeler yapılmaktadır (Smith, Patton ve Ittenbach, 1994).

Erken eğitimden mesleki eğitime kadar çeşitli ortamlarda sürdürülen bu uygulamalarda zihin engellilere işlevsel beceri ve davranışlar kazandırılmaya çalışılmaktadır (Heward, 1996). Bu uygulamalarda öğrencinin özel gereksinimlerine, özelliklerine, düzeyine ve yaşına uygun öğretimsel amaçlar belirlenmektedir (Heward, 1996; Tekin, 1996). Bu şekilde eğitimin bireylere özgü planlanması ve gerçekleştirilmesi Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesi ile mümkün olabilmektedir (Fiscus ve Mandell, 1997).

Zihin engelli bireye yönelik Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hazırlanması sürecinde etkili öğretim yöntemlerinin tanımlanması ve uygulanması, programın başarıya ulaşmasını sağlamaktadır. Sürekli daha iyi öğretim yöntemleri aranmakla birlikte

günümüzde zihin engelli çocukların eğitiminde yaygın olarak kullanılan yaklaşımın uygulamalı davranış analizi olduğu kabul edilmektedir (Heward, 1996; Kırcaali - İftar ve Tekin, 1997; Özyürek, 1986). Uygulamalı davranış analizi, sosyal bakımdan önemli olan gözlenebilir davranışlar üzerinde odaklaşmaktadır (Özyürek, 1996). Uygulamalı davranış analizinde, beceri/konu analizi, doğrudan ve sürekli ölçme, aktif öğrenci tepkisi, sistematik dönüt verme, süreklilik ve genelleme ilkeleri benimsenmektedir. Uygulamalı davranış analizinin öne sürdüğü ilkelerin geçerliliği, pek çok bilimsel araştırma bulgusuyla desteklenmiştir (Snell ve Brown 1983; Varol, 1989; Heward, 1996; Özyürek, 1996). Zihin engellilere işlevsel beceri ve davranışların kazandırılmasında kullanılan bir çok yöntemin uygulamalı davranış analizi ilkeleri üzerine kurulduğu gözlenmektedir (Heward, 1996).

1.4. Zihin Engellilere Beceri Öğretimi

Zihin engellilere kazandırılacak becerilerin öğretimi öncesinde, öğretimi sırasında ve öğretim sonrasında farklı yöntem ve tekniklere yer verilebilmektedir. Bunlar uygulamalı davranış analizi ilkeleri ile paralellik göstermektedir. Genel olarak her bir ilkenin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte; beceri analizi, doğrudan ve sürekli ölçmeler, öğretimsel ipuçları, aktif öğrenci tepkisi, sistematik dönüt, genelleme ve kalıcılık, öğretimi planlama, beceri öğretiminde yer verilen etkinlik, ilke ve yöntemleri kapsamaktadır.

1.4.1. Beceri Analizi

Beceri analizi, karmaşık ya da çok basamaklı davranış ya da becerilerin küçük, öğretilmesi kolay alt beceri basamaklarına ayrılması olarak tanımlanabilmektedir (Cavkaytar, 1999; Heward, 1996). Beceri analizi, karmaşık becerilerin öğretimini kolaylaştırma ve öğretimi bireyselleştirme olanağı vermekle birlikte öğretimin tekrarını sağlayabilmektedir. Ayrıca beceri analizinin kullanımı objektif değerlendirmede yardımcı olabilmektedir (Özen, 1995; Schloss, Smith ve Schloss, 1995).

Beceri analizi; ileriye doğru zincirleme, geriye doğru zincirleme ve ortadan başlayarak ileriye / geriye doğru zincirleme şeklinde kullanılabilir (Cavkayar, 1999). İleri zincirleme yönteminde beceri basamakları önce yapılandan başlayarak en son yapılandan doğru sıralanmaktadır. Tersine zincirleme yöntemine göre beceri basamakları en son yapılandan başlayarak en önce yapılandan doğru sıralanmaktadır. Ortadan zincirleme yönteminde ise basamaklar ortada yapılan beceri basamağından en önce olana veya en son yapılan basamağına doğru sıralanarak hazırlanmaktadır (Varol, 1989).

1.4.2. Doğrudan ve Sürekli Ölçme

Doğrudan ve sürekli ölçme, beceriye ilişkin öğrenci davranışlarının; öğretim öncesinde, sırasında ve sonrasında düzenli olarak doğal ortamlarda gözlenerek kaydedilmesi şeklinde açıklanabilmektedir (Heward, 1996). Bu şekilde yapılan ölçme ile öğrencilerin; becerilerindeki performans düzeyini belirleme, öğretim stratejileri ve ortamları seçme, öğretim sırasında geri dönüt verme, öğretim sonunda da ayrıntılı şekilde ilerlemeleri görebilme olanağı sağlanabilmektedir (Gürsel, 1993; Meyen, 1990; Schloss, Smith ve Schloss, 1995; Tekin, 1996).

Doğrudan ve sürekli ölçme iki yöntemle gerçekleştirilebilir. Bunlar tek fırsat yöntemi ve çoklu fırsat yöntemidir. Snell (1993)'in tanımladığı gibi, tek fırsat yöntemi, öğrenciye sadece ana yönerge verilerek yapabildiği basamakların doğrudan gözlenmesi ve kaydedilmesidir. Tek fırsat yöntemiyle yapılan ölçmenin amacı, öğrencinin becerinin ne kadarını yerine getirdiğini saptamaktır. Tek fırsat yöntemi kullanıldığında ölçme kısa sürede tamamlanmakta ve öğretime daha erken geçilebilmektedir. Bu nedenle, ölçme sırasında öğrencinin beceriyi öğrenme olasılığı azalmaktadır (Brown ve Snell, 1993). Tek fırsat yöntemiyle yapılan ölçme, öğrencinin beceri basamaklarını hangi ipuçları verildiğinde gerçekleştirebildiği konusunda öğretime yönelik bir bilgi vermemektedir (Schloss, Smith ve Schloss, 1995; Varol, 1996).

Çoklu fırsat yönteminde ise, öğrenciye ana yönerge verilerek sonraki aşamada öğrencinin yapmakta zorlandığı basamakları yerine getirmesi için yeni fırsatlar verilir ve kaydedilir (Cavkaytar, 1999). Çoklu fırsat yöntemiyle performans düzeyini belirlemenin amacı, öğrencinin becerinin her basamağını hangi ipucu kullanıldığında gerçekleştirdiğini ya da bağımsız olarak yerine getirip getirmediğini saptamaktır (Varol, 1996). Çoklu fırsat yöntemiyle öğrencinin o beceri basamağını hangi ipuçlarıyla yerine getirebildiği belirlenerek öğretime nereden başlanacağı belirlenmekte ve ilerlemeler gözlenebilmektedir.

1.4.3. Öğretimsel İpuçları

Öğrenme, çeşitli ve değişen ipucu veya işaretlere nasıl tepki verileceğini anlama sürecidir (Snell, 1993). Edimsel davranışları öğrenme modeli Ayırdedici Uyaran (UA) - Tepki (T) - Uyaran (U) şeklindedir (Özyürek, 1996). Beceri öğretiminde de öğrencinin istenilen becerileri yerine getirmesini sağlamak için ayırdedici özelliğini taşıyan ortam veya araç-gereçler, sözel yönerge (ana yönerge) ve öğretimsel ipuçları kullanılmaktadır (Cavkaytar, 1999; Snell ve Brown, 1993; Varol, 1996). Birçok beceri için öğrenmenin edinim aşamasında, sözel yönerge (ana yönerge) davranışın çağrışımı için gerekebilmektedir (Snell ve Brown, 1993). Ana yönerge, beceri öğretiminde hedef uyaran olurken, öğretimsel ipuçları da becerinin tamamlanmasına yol açan kontrol edici uyaran özelliğini taşımaktadır (Vuran, 1999).

İpucu, becerinin gerçekleştirileceği ortamların ya da araç-gereçlerin varlığında, öğrenciye ne ve nasıl yapılacağına hatırlatılması olarak tanımlanabilmektedir (Varol, 1996). Öğretimde, genellikle sözel ipucu, işaret ipucu, model olma ve fiziksel ipucu çeşitleri kullanılmaktadır.

Sözel ipucu, bir kişinin öğrenciden yapmasını istediği davranışı sözel olarak ifade etmesidir. Sözel ipucu, öğrenciye bir beceriyi gerçekleştirmesi için en az yardım etme yoludur. Sözel ipuçları kullanıldığında bu ipuçlarının öğrenci için anlamlı olup olmadığına dikkat edilmelidir (Varol, 1996).

İşaret ipucu, bir kişinin öğrencinin istenilen bir şeye dikkatini çekmek için yaptığı harekettir. İşaret ipuçları genelde sözel ipuçlarıyla birleştirilmektedir. İşaretler beceri basamağını gösterme (model olma) sürecinden daha hafif bir müdahale biçimi olarak kabul edilmektedir (Snell ve Brown,1993).

Model olma ise, bir davranış / becerinin öğrenciye kazandırılması sırasında, o davranış / beceriyi kazandıran kişi tarafından becerinin tümünün ya da bir bölümünün nasıl yapılacağına öğrenciye gösterilmesidir (Cavkaytar, 1999). Beceri öğretiminde model olma taklit etme becerilerine sahip olan öğrencilerde kullanılabilir (Özyürek, 1986). Model olmayla birlikte beceriye ilişkin sözel ipuçlarının kullanılması becerinin gerçekleştirilmesini kolaylaştırabilir (Cavkaytar, 1999).

Fiziksel ipucu, bir kişinin öğrenciyle birlikte beceri basamağını yapması için elle yapılan yardımdır. Fiziksel ipucu öğrencinin gereksinimine göre yönlendirme, kısmi yardım, tam yardım gibi değişik biçimlerde kullanılabilir (Cavkaytar, 1999; Varol, 1996).

Öğretimde benimsenen yaklaşıma göre ipuçlarının en hafiften en şiddetliye doğru (sözel ipucu - model olma - fiziksel ipucu gibi), en şiddetliden en hafife doğru (fiziksel ipucu - sözel ipucu gibi) verilmesi ve bunların değişik biçimlerde birleştirilmesinden oluşan ipucu sistemleri kullanılabilir (Cavkaytar,1999; Vuran, 1999). Cuvo, Leat ve Borakove (1978) ise geliştirdiği ipucu sisteminde, sözel ipucundan önce iki en hafif ipucu daha ekleyerek; onaylama (evet, tamam), ayrıntısız soru (sonra ne yapacaksınız?), sözel, sözel ve model, sözel ve fiziksel ipuçlarını kapsayan bir sıralama önermektedir (Snell ve Brown, 1993). Bunun yanı sıra, son yıllarda sabit bekleme süreli öğretim yöntemi, eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi gibi etkili ve verimli yöntemler geliştirilmekte ve bu konuda araştırmalara devam edilmektedir (Tekin, 1999). Kullanılan ipucu sistemi ne olursa olsun Wolery ve Gast (1984)'ın belirttikleri gibi, becerinin bağımsız şekilde gerçekleşmesi için öğretim sürecinde bütün ipuçlarının geri çekilmesi gerekmektedir (Snell ve Brown, 1993).

1.4.4. Aktif Öğrenci Tepkisi

Öğretimi olumlu şekilde etkileyen etmenlerden biri aktif öğrenci tepkisidir. Aktif öğrenci tepkisi, öğretim amaçlı bir uyarıcıya (yönerge / ayırdedici uyan) verilen gözlenebilir tepki olarak tanımlanabilmektedir (Cavkaytar,1999). Derslerde daha çok tepkide bulunan öğrenciler, az katılan veya sadece öğretmenini gözleyen öğrencilerden daha çok öğrenebilmektedirler (Heward, 1996). Öğrencinin aktif tepkide bulunmasının sağlanması amacıyla; bir defada öğretilecek kavramların sayısını sınırlama, öğrencilere başarılı yaşantılar sağlama (Eripek, 1996), onları öğrenmeye güdüleme (Mercer, 1997), güdüleyici (olumlu) ve düzeltici dönüt kullanma (Polloway ve Patton, 1993) gibi kuralların uygulanmasına yer verilebilmektedir.

1.4.5. Sistemik Dönüt

Öğrenirken ne kadar ilerlediğini kesin olarak bilemeyen bir öğrenci yanlışları doğru gibi öğrenebilmekte veya öğrenmesi kesintilere uğrayabilmektedir (Yılmaz, 1998). Bunu önlemek için, davranışın doğruluğu ve ne derecede doğru olduğu hakkında bir bilginin öğrenciye iletilmesi gerekmektedir. Öğrencinin doğru ve yanlış davranışlarını ortaya çıkarmak, gelecekteki başarılar için güdüleyiciler sağlamak amacıyla sistemik dönüt verilmektedir.

Heward (1996) dönütü, doğru tepkiler için olumlu dönüt, yanlış tepkiler için hata düzeltme olmak üzere iki kategoride incelemektedir (Cavkaytar, 1999). Buna göre, beceri öğretiminde doğru tepkileri olumlu pekiştirme süreci izler. Olumlu pekiştirme, bir davranış izleyen durumda, ortama bir uyarının eklenmesiyle o davranışın ilerde yapılma olasılığının artmasıdır (Kırcaali - İftar ve Tekin, 1997). Olumlu pekiştirme sürecinde birincil ve ikincil pekiştireçler kullanılabilir. Birincil pekiştireçler yiyecek, içecek, su gibi öğrenilmemiş pekiştireçlerdir. İkincil pekiştireçler ise nesnel, etkinlik, sosyal ve sembol gibi öğrenme sonucunda pekiştirici özellik kazanmış pekiştireçlerdir (Kırcaali - İftar ve Tekin, 1997; Özyürek, 1996). Davranışların pekiştirilmesi çeşitli tarifelerle

gerçekleşebilmektedir. Sürekli pekiştirme durumunda her uygun davranış pekiştirilirken, aralıklı pekiştirme durumunda ise sadece seçilmiş bazı davranışlar pekiştirilir (Raynolds, 1968).

İkinci kategoride ele alınan dönüt verme biçimi hata düzeltmedir. Öğretim sırasında öğrencinin yaptığı yanlışlar sistematik şekilde düzeltilebilmektedir. Hata düzeltme sürecinde de, becerinin özelliklerine ve kullanılan öğretim yöntemine göre çeşitli düzeltme süreçlerine yer verilebilmektedir. Bunlardan biri, öğrenciye hemen başka fırsat vermekle birlikte gerektiğinde yardımı arttırmaktır. En az ipucu sistemi gibi değişik ipucu sistemleri bu süreçte kullanılabilir. Diğer düzeltme yönteminde öğrenci, hatalı basamakta yumuşak şekilde hemen durdurulur ve öğrenciye kendi kendine hatayı düzeltmesi için fırsat verilir. Hata düzelmediği durumda daha çok yardım edilebilir. Bu şekilde, hataları doğal olarak düzeltme yaklaşımı öğrenci için tehlikeli olmayan becerilerde ve öğrencinin dikkati dağınık olmadığı durumlarda kullanılabilir (Snell ve Brown, 1993).

Hata düzeltmenin bir başka yolu ise, öğrenciyi hatalı yaptığı basamakta durdurma ve nasıl yapıldığını söyleyerek model olma veya fiziksel ipucuyla zor basamağı tekrar yaptırmaktır. Aynı zamanda öğrencinin takıldığı basamak daha ayrıntılı beceri analizi yapılarak öğretilmesi kolay hale getirilebilir. Bunun yanı sıra, öğrencinin yapmakta zorlandığı basamak için geri zincirleme yöntemi kullanılarak öğretim tekrarlanabilir (Snell, 1993).

1.4.6. Genelleme ve Kalıcılık

Bireylerde meydana gelen öğrenmeler etkisini başka durum veya ortamlarda da gösterebilmektedir. Ancak engelliler, bilgi ve beceri edinirken bir ortamdan diğer ortamlara genellemede zorlanabilmektedirler (Schloss, Smith ve Schloss, 1995).

Genelleme ve kalıcılık, öğrencinin öğrendiklerini farklı zaman ve ortamlara uyarlamasıdır (Cavkaytar, 1999). Genelleme ve kalıcılık öğretimin temel öğelerden

biridir. Zihin engellilerin öğrendikleri becerileri ev ve diğer sosyal ortamlara genellemede çektikleri güçlükleri önlemek için çeşitli düzenlemeler yapılabilmektedir. Bunlardan bazıları; öğretimde çok çeşitli öğretmenlerin, ortamların veya örneklerin kullanımınıdır. Öğrenci, öğrendiği beceriyi farklı öğretmenler kontrolünde yerine getirebilir (Snell ve Farlow, 1993). Bunun dışında, öğretmen çeşitli, birbiriyle ilişkili etkinlik dizisinde öğrenciyi istenilen beceriyi yapmasını özendirir ya da öğretmen, birbiriyle ilişkili etkinlik öğelerinin çoğunluğunu kapsayan bir veya iki etkinlik seçebilir (Schloss, Smith ve Schloss, 1995).

Özbakım becerilerinin genelleme ve kalıcılığını sağlamak amacıyla Normal Koşullara Ulaşmaya Kadar Sistemik Silikleştirme Yöntemi kullanılabilir. Bu yöntemde pekiştirici, ipuçları gibi öğretim süreçleri geri çekilerek genelleme sağlanabilir (Snell ve Farlow, 1993).

Günlük yaşam ve toplumsal becerilerin bir durumdan diğer durumlara genellemesi Genel Durum Öğretimi ile sağlanabilmektedir. Genel durum öğretimi; öğretim süreci tanımlama, kapsamlı beceri analizi yazma, uyarıcı ve pekiştirici çeşitlerini kapsayan öğretim ve değerlendirme örnekleri seçme, öğretim ve değerlendirme aşamalarını kapsar (Snell ve Browder, 1993).

Yeni bilgi ve becerilerin genelleme ve kalıcılığın sağlanmasında dikkat edilecek noktalardan biri öğrenciyi doğal ortamlarda da pekiştirmektir. Bunun yanı sıra, öğretimsel amaçlar seçilirken, amaçların öğrencinin gereksinimlerini temsil etmesine ve öğrencinin okulda öğrendikleriyle tutarlı olmasına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda öğretim ve genelleme ortamlarında kullanılan ortak uyaranlar seçilmelidir. Öğrenciye kendi kendini yönetme stratejileri öğretme, bilgi ve becerilerin yeni ortamlara genellemesi ve kalıcılığın sağlanmasına katkıda bulunabilmektedir (Heward, 1996; Cavkaytar, 1999).

1.5. Türkiye’de Zihin Engellilerin Eğitimi

Türkiye’de zihin engellilerin daha iyi eğitim alabilmesi için eğitim olanaklarının nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesine yönelik yeni düzenlemeler yapma çabalarına hız verilmektedir. Halen zihin engellilere sunulan eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından yürütülmektedir (Gürsel, 1998).

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı mesleki eğitim merkezlerinde, eğitim uygulama okullarında, meslek okullarında, özel eğitim sınıflarında, kaynaştırma sınıflarında, rehberlik ve araştırma merkezlerinde toplam 16.813 öğrenci eğitim görmektedir. 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname doğrultusunda sunulan eğitim hizmetleri engellilik düzeyine göre değişebilmektedir. MEB Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı (1999) verilerine göre öğretilbilir zihin engelli çocuklar için 62 eğitim ve uygulama okulu, eğitilebilir zihin engelliler için 44 Mesleki Eğitim Merkezi, zihin engelli yetişkinler için 3 İş Eğitim Merkezi ve 22 Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulu bulunmaktadır.

Zihin engelli bireylere sunulacak hizmetlerle ilgili olarak çıkarılan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983) ile engellilerin korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonları sağlamak amacıyla düzenlemelere gidilmiştir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü’ne bağlı zihin engellilere yönelik 148 Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır (SHÇEK, 2000). Bu merkezlerin çoğunluğu gündüzlü, bazıları ise yatılı olarak hizmet vermektedirler. Türkiye’de eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan, bir aileye sahip olmayan, korunmaya ihtiyacı olan, eğitim yaşını aşmış, kurum bakımına ihtiyacı olan bireyler de SHÇEK’a bağlı yatılı rehabilitasyon merkezinde yaşamlarını sürdürmektedirler (Gürsel, 1998).

Bunların yanı sıra zihin engellilere; Saray Sosyal Hizmetler Tesisleri Müdürlüğü, vakıflar, dernekler ve gönüllü kuruluşlar tarafından eğitim hizmeti verilmektedir. Ayrıca,

çeşitli üniversitelerin ilgili fakültelerinde yer alan uygulama birimlerinde zihin engelli çocuklara yönelik özel eğitim hizmetleri sunulmaktadır.

Tüm dünyada ve Türkiye’de tanılmanın, buna bağlı olarak eğitimin olabildiğince erken yaşlarda gerçekleştirilmesi üzerine yoğun çaba harcanmaktadır. Ancak, Türkiye’de 0-3 yaş arası zihin engelli çocuklarla ilgili çok az araştırma yapıldığı, bu çocuklara ve ailelerine verilen hizmetlerin de birkaç kurum ve kuruluşla sınırlı kaldığı görülmektedir (Sucuoğlu ve diğerleri, 1998). Son yıllarda İstanbul’daki Zihinsel Engellilere Destek Derneği öncülüğünde birkaç üniversitede erken eğitim programları başlatılmıştır. Bu programların etkililiğini belirlemeye yönelik, Anadolu Üniversitesi (1998) ve Ankara Üniversitesi (1996) tarafından yapılan çalışmalara rastlanılmaktadır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü’nde uygulanan Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı’nın (KAEEP) hafif ve ağır derecede gelişim geriliği olan çocukların gelişimleri üzerindeki etkisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda hafif ve ağır derecede gelişimsel geriliği olan çocukların programdan yararlandıkları ve birçok beceri kazandıkları, ancak ağır derecede gelişimsel geriliği olan çocukların kazançlarının diğer gruptan daha az olduğu görülmüştür (Sucuoğlu ve diğerleri, 1998).

Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı Eskişehir Uygulaması, programa katılan ailelerin ve aile rehberlerinin programa ilişkin görüşlerinin alınması yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, ailelerin ve aile rehberlerinin; uygulanan programın aileler, çocuklar ve aile rehberliği üzerinde pek çok olumlu etkisi olduğu görüşünde oldukları gözlenmiştir. Ancak, araştırmaya katılan aile üyelerinin ve aile rehberlerinin önemli bölümünün dile getirdiği bazı görüşler, ailelerin kendi başlarına değerlendirme ve öğretim çalışmalarını yürütür hale gelemediklerini; aile rehberlerinin ise tam sorumluluk üstlenemediklerini göstermiştir (Kırcaali - İftar ve diğerleri, 2000).

Zihin engelli çocuğun başarısını arttıracak temel etmenlerden biri ailenin eğitime katılımıdır. Ancak Türkiye’de kurumlaşmanın yaygın olmadığı ve aile eğitimi hizmetlerinin yetersiz kaldığı gözlenmektedir (Cavkaytar, 1999). Aile eğitimi ile ilgili uygulamalı çalışmaların birkaç araştırma ile sınırlı olduğu görülmektedir. İlk uygulama Akkök (1984) tarafından yapılmıştır. Öğretilebilir düzeyde zihin engelli çocuğu olan anne babalara davranışsal yaklaşımla yapılan bu aile rehberliği uygulaması, anne-babalara çocuklarına özbakım becerileri kazandırabilmeleri için hazırlanan sekiz haftalık bir programı içermektedir (Sucuoğlu, 1997). Akkök (1984) tarafından yapılan “Davranışsal Yaklaşım Dayalı Aile Rehberliğinin Öğretilebilir Düzeydeki Çocukların Özbakım Becerilerinin Geliştirilmesine Etkisi” konulu araştırma bulguları, aile rehberliğinin çocukların özbakım becerilerinin gelişimine olumlu katkısının olduğunu göstermektedir (Vuran, 1997). Bir başka çalışmada anne-babaların bilgi gereksinimlerinin bir bölümünü yanıtlayabilecek bir Aile Eğitim Programı geliştirilmiştir. Cavkaytar (1999) tarafından geliştirilen aile eğitimi programını tamamlayan annelerin, program doğrultusunda çocuklarıyla gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarının, zihin engelli çocuklarının özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğu gözlenmiştir. Yine Cavkaytar (1998) tarafından yapılan “Anne ve Sınıf Öğretmenlerinin Birlikte Eğitiminin Zihin Engelli Çocukların Özbakım ve Ev İçi Becerilerini Öğrenmelerine Katkısı (ÖZEBÖP Uygulanması) isimli benzer bir çalışmada çocukların, annelerinin çalıştığı becerileri öğrendikleri gözlenmiştir.

Zihin engellilerin özelliklerine ve gereksinimlerine uygun işlevsel ve etkili eğitim almaları açısından bireysel eğitim programların uygulanması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu uygulamalardan verim elde edebilmek için öncelikle bireysel eğitim programlarının tüm eğitimciler tarafından uygulanması gereklidir (Tekin, 1996). Bireysel eğitim programları geliştirme sürecinde, yazma işi çok zaman almakla birlikte programı hazırlayanın da bir takım bilgi ve beceriye sahip olmalarını gerektirmektedir (Huenfer, 2000). Dolayısıyla, bireyselleştirilmiş eğitim programları geliştirme, bunun yanısıra erken eğitim programları, aile eğitimi programları, kaynaştırma ve işlevsel değerlendirme gibi

uygulamaların başarılı şekilde yürütülmesi açısından engellilerle çalışan eğitim personelinin bu konularda eğitim almalarının ayrı bir önem taşıdığı söylenebilir.

1.6. Zihin Engellilerin Eğitiminde Personel

Özel Eğitim kapsamında yer alan çalışmaların yürütülmesinde gereksinim duyulan personel genel olarak Planlama - Yürütme - Denetleme Hizmetlerinde çalışan personel, Destek Hizmet Personeli ve Aile Rehberliği ve Eğitimi hizmetlerinin yürütülmesinde görevli personel olmak üzere dört ana grupta toplanabilir (Gürsel, Cavkaytar ve Vuran, 1999). Engellilerle bizzat çalışanlar, Eğitim - Öğretim ve Destek Hizmet Personelidir. Eğitim - Öğretim Personeli, idari personel ve öğretmenlerden oluşmaktadır. MEB'na bağlı okullarda özel eğitim öğretmeni, normal sınıf öğretmeni, kaynak oda öğretmeni, atölye öğretmeni, yardımcı öğretmen, rehber öğretmen; rehabilitasyon merkezlerinde ise eğitimci, çocuk gelişimciler öğretmenlik yapmaktadırlar. Destek Hizmet Personeli ise; fizyoterapist, dil ve konuşma patoloğu, eğitim odyolojisi, usta öğretici, çocuk eğitimci, çocuk bakıcısı gibi personelden oluşmaktadır. Zihin engellilere doğrudan eğitim-öğretim hizmetleri sunan personel ise, öğretmenler ve çocuk eğitimcileridir.

1.6.1. Öğretmenlerin Eğitimi

Eğitim-Öğretim ve Destek Hizmet Personeli yetiştirmede uzun ve kısa süreli personel yetiştirme programları uygulanmaktadır (Cora ve Eripek, 1998). Özel Eğitimde ileri ülkelerde özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi nitelikli öğretmenlik eğitimi (lisans), ardından özel eğitimde uzmanlaşma ve daha sonra ileri derecede, orta derecede zihin engellilerin öğretimi gibi belli bir alanda uzmanlaşma yoluyla gerçekleşebilmektedir. Lisans eğitiminden sonra, öğretmenler yarı zamanlı olarak üniversitelerde mesleküstü öğrenim, yüksek lisans eğitimi gibi çalışmalarla eğitimlerini sürdürebilmektedirler (Konrot, Topbaş ve Vuran, 1992).

Zihin engellilerle çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde uygulanan kısa süreli programların kapsamında, hizmet içi eğitim ve sertifika programları yer almaktadır. Hizmet içi eğitim faaliyetleri eğitimde istenilen sonuçlara ulaşmak için öğretmenlere sürekli olarak yenileşme imkanı verebilmektedir. Zihin engellilerle çalışan öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim etkinliklerine Kansas Projesi (Campbell, 1995), Metro-Atlanta Hizmet İçi Eğitim Modeli (Konrot, Topbaş ve Vuran, 1992) gibi çeşitli uygulamalar örnek olarak verilebilir. Bu uygulamalarla yapılan hizmet içi eğitim programlarında etkili öğretim yöntemleri, mesleki eğitime geçiş hizmetlerinin düzenlenmesi, normal yaşlıların engellilerle ilişki kurma becerileri gibi çok değişik konularda eğitim verilebilmektedir.

Türkiye’de 1954-1962 yılları arasında kısa süreli hizmet içi eğitim programları ile özel eğitimde halen görev yapanların ve gelecekte görev alacakların yetiştirilmesi sağlanmıştır. 1979 - 1983 yılları arasında Ankara Üniversitesi bünyesinde sertifika programları açılarak özel eğitim alanında çalışanlar ile özel eğitimci öğretmen ve yöneticilerin yetiştirilmesi sağlanmıştır. Anadolu Üniversitesi’nde 1981-1986 yılları arasında yürütülen EÇES (Engelli Çocukların Eğitimi Sertifikası) Programı’nda Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı çeşitli özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere yaz aylarında hizmet içi eğitim verilmiştir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1999). Halen, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim kursları ile gerçekleştirilmektedir (Cora ve Eripek, 1998).

Özel eğitim öğretmenleri, Abant İzzet Baysal, Anadolu, Ankara, Gazi ve Karadeniz Teknik Üniversitesinin Eğitim Fakültelerinde bulunan özel eğitim bölümlerince yetiştirilmektedir.

Öğretmenlerin dışında destek hizmet personelinin, özellikle de rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan çocuk eğitimcilerinin eğitilmeleri de bir gereksinim olarak görülmektedir.

1.6.2. Çocuk Eğiticilerinin Eğitimi

Birçok eğitim uzmanı, sürekli olarak yardımcı personelle çalışmaktadır (Bos ve Vaughn, 1994). Yardımcı personel genel olarak; öğretmen yardımcısı, eğitim yardımcısı, kişisel hizmet teknisyeni, terapi yardımcısı gibi isimlerle anılmaktadır.

Türkiye’de öğretmene yardımcı olan personel Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği’nde (1988) çocuk eğiticisi olarak yerini almıştır. Çocuk eğiticileri meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü mezunu olup, okulöncesi eğitimden yetişkin hizmetlerine, kaynaştırmadan ayrı eğitime kadar uzanan çeşitli eğitim-öğretim uygulamalarında uzman rehberliğinde öğretmene hizmet eden kişilerdir. Çocuk eğiticileri, öğrencilere yönelik programların planlanması ve yürütülmesinde sorumluluk taşımamakla birlikte bu süreçlere aktif şekilde katılmaktadır (Bos ve Vaughn, 1994).

Polloway ve Patton (1993) çocuk eğiticilerinin görevlerini şöyle sıralamaktadır:

- a) Ders ve etkinlikleri planlama aşamasında öğretmene araç-gereçleri hazırlamada yardım etme,
- b) Öğretim sırasında, öğretmenin rehberliğinde sınıf kontrolünü sağlama, okulun diğer alanlarında öğrenci veya küçük öğrenci gruplarına eşlik etme, ihtiyaç duyulduğunda pekiştirmede yardım etme, küçük gruplara veya bireysel olarak ek öğretimle eğitimi destekleme,
- c) Değerlendirme aşamasında, kayıt tutmada, puanlamada yardım etme,
- d) Ailelerle iletişim kurmada, öğretmenlerin iletmek istediği notları ailelere ulaştırma, öğrencinin eşyalarını kontrol etme ve ihtiyaç duyulduğunda bu konuda ailelerle iletişim kurarak sorunları çözme.

Frank, Keith ve Steil (1988) tarafından Özel Eğitimde çalışan çocuk eğiticilerinin eğitim gereksinimleri konusunda bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada, okulöncesi, temel eğitim programları ve ortaöğretim programlarında görev alan öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir. Uygulanan öğretim modeli ve öğrenci yaşına bakılmaksızın,

bütün öğretmenler tarafından araç-gereçleri hazırlama ve beceri uygulamalarında yardım konularında çocuk eğiticilerinin yeterli olmalarının önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Birçok çocuk eğiticisinin, onlardan tam olarak ne beklendiğini bildikleri zaman görevlerinde başarılı oldukları belirtilmektedir (Bos ve Vaughn, 1994). Bu nedenle, çocuk eğiticilerinin kendilerinden beklenen görevler hakkında eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bilgilendirilmelerine gereksinim duyulmaktadır. Çocuk eğiticileri için hazırlanan eğitim programlarında; insan gelişimi, temel özel eğitim ilkeleri, yaklaşımları, çocuk eğiticilerinin rolleri ve etkileşimleri, davranış kontrolü teknikleri gibi konulara yer verilmektedir (Polloway ve Patton, 1993).

Çocuk eğiticilerinin eğitimi genel olarak mesleküstü eğitim, hizmet içi eğitim ve ortaöğretim sonrası eğitim düzenlemeleriyle gerçekleştirilmektedir (Hilton ve Gerlach, 1997). Eğitim el kitapları, video, TV, atölye ve kurslar aracılığıyla sunulabilmektedir.

Özel eğitimde ileri ülkelerde çocuk eğiticilerinin eğitimi lise düzeyinde kalmayıp, devlete ait yüksek öğretim kurumları tarafından sunulan sertifika programları, özel eğitim ve rehabilitasyon gibi alanlarda düzenlenen ortak programlar, çeşitli projeler ve az sayıda yükseköğretim ve üniversitede verilen dört yıllık lisans eğitimleri ile gerçekleştirilmektedir (Polloway ve Patton, 1993).

Ancak yapılan araştırmalar sonucunda, çocuk eğiticilerine yönelik eğitimin yeterliliğe dayalı olmadığı ve onlara yönelik mesleki ilerleme veya görev gelişimi için olanakların sağlanmadığı gözlenmiştir (Hilton ve Gerlach, 1997).

Blalock (1991)'a göre, çocuk eğiticileri görevleri konusunda az veya hiç eğitim almamakta ve birçok okulda çocuk eğiticilerine yönelik eğitim sunulmamaktadır (Salzberg ve Morgan, 1995; Steckelberg ve Vasa, 1998). Dolayısıyla, çocuk eğiticilerinin eğitimi konusunda program ve araştırmaların sayısı sınırlı kalmaktadır.

New York City Üniversitesi'nde Pickett ve diğerleri (1993) tarafından çocuk eğitimcileri için üç ayrı program hazırlanmıştır. Bunlar, 0-5 yaşındaki küçük yaştaki engelli çocuklar için kurum ve ev merkezli programlarda çalışan çocuk eğitimcilerini hazırlamaya yönelik temel eğitim programı, okul çağında olan engelli öğrencilere hizmet eden kapsamlı sınıflarda çalışan çocuk eğitimcileri hazırlamaya yönelik temel eğitim programı ve geçiş hizmetleri ve destek istihdam programlarında çalışan çocuk eğitimcileri hazırlamaya yönelik temel eğitim programıdır. Bu programlarda öğretim modüllerine göre hazırlanan format kapsamında, öğretimsel amaçlar, eğitimde gereken donanım ve kaynaklar, eğitim etkinlikleri ve alıştırmaları örnekleri, eğitici için ek bilgiler, yazılı dökümanlar ve saydamlar aracılığıyla sunulmuştur. Öğretim süreçleri küçük grup tartışmaları, beyin fırtınası, problem çözme, örnek olay incelemeleri ve rol oynama tekniklerini içermektedir (Pickett ve diğerleri, 1993).

King ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen bir başka Kırsal Alan Özel Eğitimci Projesi'nde geçici ve koşullu görevli olarak alınan özel eğitim öğretmenleriyle birlikte çocuk eğitimcilerine de yaz kursu ve uzaktan eğitim aracılığıyla lisans düzeyinde özel eğitim programı sunulmuştur. Bu program etkileşimli televizyon aracılığıyla yaklaşık doksan şehire yayınlanmıştır (King, 1994).

Michigan Gönüllü Yardımcı Pilot Projesi (1992)'nin uygulaması sonucunda çocuk eğitimcileri için hizmet içi eğitiminin yararlı olabileceği sonucuna varılmıştır (Christmas, 1992).

Çocuk eğitimcilerine yönelik sunulan hizmet içi eğitim programlarının çoğu özel eğitim öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Arizona Devlet Üniversitesi ve California Devlet Üniversitesi'nin Özel Eğitim Öğretmenliği Programlarından mezun olan öğretmenlerin çalışma biçimlerine yönelik araştırmada bütün öğretmenlerin yardımcıları olarak kullandıkları çocuk eğitimcileri için düzenlenen programlarda görevlendirildikleri gözlenmiştir (Nevin, Thousand, Personsvelilly, 2000). Lindeman ve Beegle (1988) tarafından hizmet öncesi öğretmen eğitimi ve çocuk eğitimcilerini sınıfta kullanma

konusunda araştırma sonuçları, öğretmenlerin sınıflarında öğretmen yardımcısı olarak çocuk eğitimcilerini nasıl kullanacakları konusunda hizmet içi eğitime gereksinimi olduklarını göstermektedir.

Ancak yapılan araştırmalar sonucunda öğretmenlerin, çocuk eğitimcileri ile çalışma, uygulamayı planlama ve onlara danışmanlık konusunda denenmiş yöntemlerin bulunmadığı (Hilton ve Gerlach, 1997), bu alanda geliştirilen program ve yapılan araştırmaların az sayıda olduğu (Salzberg ve Morgan, 1995) gözlenmiştir. May ve Marozas (1986) tarafından yapılan araştırmada çok az sayıda yüksek okul ve üniversitenin çocuk eğitimcilerine danışmanlık yapma konusunda hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarına katıldığı ve bu konunun kapsamlı şekilde sunulmadığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlere uygulanan programların büyük bölümü (%82) performans gelişimi, çocuk eğitimcilerinin ve öğretmenlerin rolleri ve görevleri, iletişimin önemi, çocuk eğitimcileriyle bütünleşme yöntemleri, eğitim programı öğeleri, yönetim ve danışmanlık konularından oluşmaktadır (Salzberg ve Morgan, 1995).

Çocuk eğitimcileri için hazırlanan ve danışman öğretmen rehberliğinde yürütülen programlardan biri Öğretme Becerileri Eğitim Programı'dır (Teaching Skills Training Program (TSTP)). Bu programda verilen öğretim sonucunda, çocuk eğitimcilerinin ağır derecede engelli bireyleri eğitmede yeterli hale gelmeleri amaçlanmıştır. Programda uyum becerilerinin öğretimine yönelik konu analizi, en azdan en çoğa doğru ipucu verme sistemi, pekiştirme ve hata düzeltme konuları yer almaktadır. Bu konuların öğretimi, sınıfa dayalı öğretim, mesleküstü izleme (on-the-job monitoring) ve geridönüt ve ek danışmanlık süreçleri kapsamında gerçekleşmiştir. Sınıf öğretimi sürecinde kuramsal bilgiler sunulmuş ve rol yapma tekniği kullanılmıştır. Eğitim altı kişilik gruplarla gerçekleşmiştir. Mesleküstü izleme ve geridönüt sürecinde üretilen bilgilerin çocuk eğitimcileri tarafından kullanılıp kullanılmadığından emin olmak için gözlem yapılmıştır. Bunun için gözlem formu kullanılmıştır. İzleme sürecinde geri dönüt sağlanmıştır. Eğitici uygun davranmadığında, öğretmen o beceriyi betimlemiş veya nasıl olduğunu

göstermiştir. Öğretme Becerileri Eğitim Programı yol gösterici öğretim veya piramid öğretim şeklinde yürütülebilmektedir. Yol gösterici öğretimde programı uygulayan danışman öğretmen veya eğitim danışmanı gözlem yapar. Piramid öğretimde ise bir öğretmen başka bütün danışmanları eğitir, daha sonra danışmanlar çocuk eğitimcileriyle çalışır (Parsons ve Reid, 1999). Parsons ve Reid (1999) tarafından yapılan araştırmada programın etkili olduğu, programı tamamlayan çocuk eğitimcilerinin başarılı şekilde eğitildiği ve çocuk eğitimcilerinin çalıştığı öğrencilerin uyum becerileri kazanımında ilerleme gösterdikleri ortaya çıkmıştır.

Bu tür çalışmaların yanında çocuk eğitimcilerine yönelik engelli çocukların eğitimiyle ilgili çeşitli el kitapları sunulabilmektedir. Bunlardan biri, Öğretmen Yardımcıları İçin Ön bilgi Kazandırma El kitabı'dır. Bu el kitabı engelli öğrencilere yardım etmek amacıyla Nassau Board Kooperatif Eğitim Servisleri'nde çalışan öğretmen yardımcıları için genel bir kaynak özelliği taşımaktadır. El kitabında zihinsel, öğrenme, fiziksel, duyuşal engelliler, öğretmen yardımcılarının rolü ve görevleri, öğrenci davranışlarının yönetimi, kaza ve yaralanma gibi konular yer almaktadır (Pucciarely, 1989).

Son yıllarda teknolojinin ilerlemesiyle eğitim hizmetlerinin çeşitliliği arttırılabilmektedir. Nebraska bölgesinde Nebraska-Lincoln Üniversitesi tarafından yürütülen uzaktan eğitim projesi çerçevesinde (çocuk eğitimcileri ve okullara destekleyici eğitim hizmeti sunma amacıyla) internet aracılığıyla Öğretmen Hazırlama Programı geliştirilmiştir. Programın her bölümü öntest, çalışma materyalleri, öğrenme etkinlikleri ve son testi kapsamaktadır. Bu programı, projeye katılanların %83'ü kullanmıştır. Yapılan alan değerlendirmesinde katılımcıların çoğu programda yer alan; çocuk eğitimcilerinin rolleri ve görevleri, çocuk eğitimcileri için etik konular, sınıf düzenlemesi ve yönetimi, öğretimsel becerilerin gelişimi, davranış kontrolü, öğrenci performansını değerlendirme ve kayıt etme, öğrencilerle, öğretmenlerle ve diğer uzmanlarla etkili iletişim, özel eğitim programları ve süreçleri konularında bilgi ve becerileri ilerlettiğini düşündükleri saptanmıştır. Danışman öğretmenlerinin çocuk eğitimcilerinin bu programa katılmalarına olumlu tepki verdiği gözlenmiştir (Steckelberg ve Vasa, 1998).

Türkiye’de resmi özel eğitim kurumlarında çocuk eğitimcileri olarak kız meslek lisesi mezunlarının atanmasıyla eğitimli personel desteği sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca engellilere hizmet eden rehabilitasyon merkezlerinde de öğretmenlerin yanında çocuk eğitimcileri görev yapmaktadırlar. Ancak, çocuk eğitimcilerinin hizmet öncesi eğitimi süresince son üç yılda özel eğitim dersi zorunlu olmakla beraber öğretilen konuların kapsamı sınırlı kalmaktadır. Meslek Liselerinin Çocuk Gelişimi Bölümlerinde okutulan Özel Eğitim dersinde zihin engellilerin tanımı, nedenleri, özellikleri ve eğitim gereksinimleri gibi konular işlenmektedir. Öğretim Yaklaşımları ve Yöntemleri konularında bilgi verilmemektedir (METGE Projesi Öğretim Programları, 1998). Bu durum, çocuk eğitimcilerinin hizmet öncesi eğitimi yetersiz kılmakta ve bunun hizmet içi eğitimle sürekli desteklenmesi gereğini doğurmaktadır.

Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin verimliliği, eğitimcilere kazandırılacak davranışların gerçekçi biçimde belirlenmesine, istenilen davranış değişikliklerinin sağlanabilmesi için uygun eğitim yaşantılarının belirlenmesine, eğitim yaşantılarının etkili olarak düzenlenmesine ve istenilen davranış değişikliklerinin ne ölçüde gerçekleştiğinin güvenilir biçimde kontrol edilmesine bağlıdır. Bunun için programların ayrıntılı planlanması ve bilimsel olarak ele alınarak yürütülmesi gerekmektedir (Erişen, 1998).

Çocuk eğitimcilerinin sıklıkla özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde öğretmene yardımcı olmaları bu yönde geliştirilen programlardan yararlanabilecekleri görünümü ortaya çıkarmaktadır. Bu görüşten hareketle benzer özellikteki programlara gerek duyulmaktadır. Bunlardan biri de Cavkaytar (1999) tarafından geliştirilen Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimine Yönelik Aile Eğitimi Programıdır.

1.6.3. Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimine Yönelik Aile Eğitimi Programı (ÖZEBÖP)

ÖZEBÖP, ailelerin zihin engelli çocuklarına özbakım ve ev içi becerilerini

kazandırabilmelerine yardımcı olabilmek için hazırlanmış programdır. ÖZEBÖP'nin genel amacı, zihin engelli çocuğa sahip aileleri, çocuklarına evde özbakım ve ev içi becerilerini öğretmede yeterli duruma getirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda program amaçları ve içeriği belirlenmiştir. Programın amaçları ve içeriği özbakım ve ev içi becerileri öğretiminin gerçekleşmesi için gereken temel bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Programda önbilgiler bilgisi, beceri öğretimi öncesi hazırlıkları yapabilme becerisi, beceri öğretimine ilişkin yeterlikler bilgisi ve toplantılarda hazırladığı Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'nu kullanarak uzman gözetiminde öğrenciye bir beceri öğretme becerisi konularında amaçlar konulmuştur. Buna paralel olarak önbilgiler, beceri öğretimi öncesi hazırlıklar ve beceri öğretimi alanlarında içerik konuları belirlenmiştir.

Programda yüzyüze eğitim etkinliklerinden oluşan aile toplantıları ve ev ziyareti süreçlerine yer verilmiştir. Bu süreçlerin uygulanmasında Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı esas alınmıştır.

Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı, program amaçları doğrultusunda oluşturulan içerikteki konulara ilişkin açıklama ve uygulamaların ailelerin anlayabileceği biçimde sunulduğu, temel yazılı kaynaktır. Kitap üç bölüm ile eklerden oluşmaktadır. Birinci bölümde önbilgilere, ikinci bölümde öğretim öncesi hazırlıklara, üçüncü bölümde beceri öğretimine ilişkin açıklamalara, eklerde ikinci bölümdeki öğretim öncesi hazırlıkların yapılması için liste ve formlara yer verilmiştir.

Aile toplantıları, programın amaçlarına ulaşmada gerekli içeriğin sunulmasına yönelik uzman yönetiminde yapılan grup toplantılarından oluşmaktadır. ÖZEBÖP'ında her biri 1.5 saatten oluşan üç aile toplantısı yapılır. Birinci toplantıda, annelere program ve programın işleyişi konusunda ayrıntılı bilgi verilir, Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabının birinci bölümünde yer alan Önbilgiler, ikinci bölümünde yer alan Çocuğun Durumunu Belirleme ve Ödülleri Belirleme konularında açıklama yapılır. Daha sonra, annelerden bir sonraki toplantıya kadar, çocukların yerine getiremedikleri becerileri belirlemeleri, bu becerileri öğretim sırasına koymaları ve çocuklarına uygun ödülleri

belirlemeleri istenir. İkinci toplantıda, birinci toplantıda verilen çalışmalar incelenir, Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabının ikinci bölümünde yer alan Öğretim Çalışmaları Planlanması konularında açıklama yapılır ve ailelerin hazırladığı Becerilerin Öğretim Sırası Listesi'nde birinci sırada yer alan beceri örnek olarak seçilerek, Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu hazırlanır. Üçüncü toplantıda ise, Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı'nın üçüncü bölümünde yer alan beceri öğretimi çalışmalarına başlarken ve çalışmalar sırasında dikkat edilecek noktalar ve beceri öğretiminde kullanılacak ipuçları konularında açıklamalar yapılır.

Üç aile toplantısı tamamlandıktan sonra, her aileye bir ev ziyareti düzenlenir. Ev ziyareti uzman ile ailenin ev ortamında birebir yaptıkları çalışmalardan oluşmaktadır. Ev ziyaretlerinde anneler uzman gözetiminde örnek becerinin öğretim çalışmasını yapar. Ev ziyareti telefon görüşmeleriyle desteklenebilmektedir (Cavkaytar, 1999).

1.7. Problem

Çocuk eğitimcilerinin öğretim ekibinde yer alması, dolayısıyla zihin engellilerin eğitiminde verimliliğin arttırılmasına katkıda bulunması, çocuk eğitimcilerinin eğitimini önemli ve kaçınılmaz kılmaktadır.

Çocuk eğitimcilerinin çeşitli sınıf etkinliklerine katılmalarının yanısıra çocukların tuvalet, giyinme-soyunma ve yemek yeme gibi özbakım ve diğer günlük yaşam becerilerini gerçekleştirmelerinde yardımcı oldukları görülmektedir. Zihin engelli çocukların bu becerileri kazanmalarına katkı sağlamak için çocuk eğitimcilerinin beceri öğretimi alanında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaları beklenmektedir. Türkiye'de çocuk eğitimcilerinin zihin engelli çocukların eğitiminde beceri öğretimine ne şekilde katkıda buldukları, var olan öğretim yöntemlerini ne derece ve ne şekilde kullandıkları konusunda yapılan çalışmaların olmadığı gözlenmiştir. Ayrıca, yapılan alanyazın araştırmasında onlar için geliştirilen ve uygulanan hizmet öncesi veya hizmet içi eğitim programlarına rastlanmamıştır.

Bu durumda, çocuk eğitimcilerinin öğrencilerine özbakım ve ev içi becerilerini öğretmede yeterli hale getirmeyi amaçlayan bir öğretim programı uygulamasına ve çocuk eğitimcilerinin bu program doğrultusunda yapacakları çalışmaların zihin engellilerin beceri öğrenmeleri üzerinde değişikliğe yol açıp açmadığını belirlemeye yönelik bir çalışma yapmaya gereksinim duyulmaktadır. Araştırma konusu bu gereksinimden kaynaklanmıştır.

1.8. Amaç

Bu araştırmanın amacı, Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcilerinin gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının, zihin engelli çocukların özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerindeki etkililiğini belirlemektir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcisi F'nin gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmaları öğrencisi Sinem'in mendille burnunu silme, bluz katlama, ayakkabı boyama becerilerini öğrenmesinde etkili midir?
2. Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcisi S'nin gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmaları öğrencisi Aysun'un ayakkabı bağı bağlama, atlet ütüleme, salata yapma becerilerini öğrenmesinde etkili midir?
3. Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcisi V'nin gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmaları öğrencisi Sedat'ın bulaşık yıkama, ayakkabı bağı bağlama, hazır çorba yapma becerilerini öğrenmesinde etkili midir?

1.9. Önem

Türkiye'de özel eğitim kurumlarında çalışan yardımcı personelin özel eğitim alanında yetişmemesi zihin engellilere verilecek hizmetin kalitesini etkilemektedir . Bu

nedence, özel eğitim alanında önemli bir grup olan çocuk eğitimcilerinin özel eğitim alanında eğitimlerine yönelik bilgi verici ve beceri kazandırıcı eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması önemli olmaktadır.

Bu araştırma sonunda elde edilen bulguların, okullarda görev yapan çocuk eğitimcileri için öğrencilere özbakım ve ev içi becerilerin öğretimi konusunda kaynak oluşturması ve onların eğitimine önemli bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Çocuk eğitimcilerine yönelik, kurum içinde hizmet içi eğitimin verilmesi özel eğitim öğretmenleri ve uzmanları tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Ancak, öğretmenlerin bu programlarda çocuk eğitimcileri ile çalışma ve onlara danışmanlık konularında yeterli olmadıkları saptanmıştır. Dolayısıyla, bu araştırmanın hizmet içi eğitim sürecinde özel eğitim öğretmenlerine ve uzmanlarına kaynak oluşturabileceği ve benzer konularda da yol gösterebileceği umulmaktadır.

Bunların yanında, bu araştırmanın, çocuk eğitimcileri için yeni eğitim programlarının geliştirilmesine ve bu konuda araştırmaların yaygınlaştırmasına katkı getireceği düşünülmektedir.

1.10. Sayıtlılar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir:

1. Çocuk eğitimcileri programa başlamadan önce özbakım ve ev içi becerilerinin öğretimi konusunda bilgi ve beceriye sahip değildir.
2. Araştırma için seçilen beceriler işlevsel olarak birbirinden bağımsız becerilerdir.

1.11. Sınırlılıklar

1. Araştırma üç çocuk eğitimcisi ve onların öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Günlük yaşam becerileri kapsamında devinsel yönü ağırlıklı becerilerden oluşan, okul ortamında gerçekleştirilecek özbakım ve ev içi becerilerinin çocuk eğitimcileri tarafından öğrencilerine öğretimi ile sınırlıdır. Araştırmada elde edilen sonuçlar bu sınırlılıklar içinde düşünülmeli ve yorumlanmalıdır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde denekler ve seçimi, araştırma modeli, veriler ve toplanması, Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nın çocuk eğitimcilerine yönelik uyarlanması ve kullanılması, deney süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Denekler ve Seçimi

Araştırmada, çalışma grubunu çocuk eğitimcileri ve bu eğitimcilerin öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma grubunu oluşturan çocuk eğitimcilerinin; a) lise mezunu olmaları, b) çalışma için gönüllü olmaları istenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin ise; a) programda devinsel yönü ağırlıklı olan becerilerin öğretimi amaçlanması nedeniyle, bu becerileri yerine getirmelerini engelleyecek düzeyde fiziksel engelleme sahip olmamaları, b) birbirinden bağımsız en az beş özbakım ve ev içi beceresini yerine getiremiyor olmaları istenmiştir.

Bu bilgilerin edinilmesi için, Eskişehir ilinde bulunan Eylül Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezinde çalışan çocuk eğitimcileri ile bir ön toplantı yapılmıştır (Ek 1). Ön toplantıya üç çocuk eğitimcisi katılmıştır. Toplantıda öğretim programı tanıtılarak, çocuk eğitimcilerinin çalışmaya katılıp katılmayacakları belirlenmiştir.

Belirlenen önkoşullar doğrultusunda çocuk eğitimcileriyle görüşülerek çalışmaya katılacak öğrenciler belirlenmiştir. Çocuk eğitimcileri ve öğrencilerin özellikleri şöyledir:

Birinci çocuk eğitimcisi S., 20 yaşında, altı aydır bu kurumda çalışmaktadır. Öğrencisi Aysun, 13 yaşında, kız, okuma-yazma becerilerinde hece aşamasında, sayıları tanımakta ve çizgilerle toplama işlemi yapabilmektedir.

İkinci çocuk eğitimcisi F., 21 yaşında, iki yıldır bu kurumda çalışmaktadır. Öğrencisi Sinem 10 yaşında, kız, 10 fişi okuyup yazabilmekte, kendi ismini yazabilmekte, toplama işlemini çizgilerle yapabilmektedir.

Üçüncü çocuk eğiticisi V., 37 yaşında, dört aydır bu kurumda çalışmaktadır. Öğrencisi Sedat 16 yaşında, erkek, okuma-yazma becerilerinde fiş aşamasında, 10'a kadar ritmik sayabilmekte ve 5'e kadar sayıları tanımaktadır.

Tüm çocuk eğiticileri sınıflarında ders hazırlıklarını, araç-gereçleri hazırlama, öğrencilere giyinme, yeme, tuvalet ihtiyacını giderme gibi süreçlerde yardım etme, derste özel eğitimcinin rehberliğinde öğretim etkinliklerine katılma gibi görevleri yapmaktadırlar.

2.2. Araştırma Modeli

Araştırmada, uyarlanan Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim Programı'nı tamamlayan çocuk eğiticilerinin, bu program doğrultusunda gerçekleştirdikleri öğretim çalışmalarının, zihin engelli çocukların özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerindeki etkisine ilişkin bilgiye gereksinim duyulmuştur.

Araştırmanın bağımsız değişkeni, Cavkaytar tarafından (1999) geliştirilen Aile Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim Programı, programın uygulanması, programı tamamlayan çocuk eğiticilerinin program doğrultusunda öğrencisiyle gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarıdır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni, zihin engelli çocukların çocuk eğiticileri tarafından kendilerine öğretilen özbakım ve ev içi becerilerini öğrenme düzeyleridir.

Araştırmada çalışma grubunu oluşturan zihin engelli çocuklar okulda gün boyunca öğretmenleri ve çocuk eğiticileri gözetiminde eğitim-öğretim etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Bu nedenle çocuk eğiticilerinin çalışmaları okul etkinliklerinin akışını bozmayacak şekilde planlanmıştır. Okul etkinliklerinin aksamasına yol açmayacak en uygun modelin beceriler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli olduğu görülmüş ve bu model kullanılmıştır.

Beceriler arası yoklama evreli çoklu yoklama modelinde, önce tüm becerilerde eş zamanlı olarak başlama düzeyi verisi toplanır. Başlama düzeyi verileri kararlılık gösterdikten sonra, birinci beceride uygulamaya başlanır. Birinci beceride uygulamada ölçüt karşılandığında tüm becerilerde yoklama evresine yer verilerek, üç oturum üst üste veri toplanır. Birinci beceride başlama düzeyi ile benzer özellikte olması beklenir. Yoklama evresinden sonra, ikinci beceride uygulamaya başlanır. İkinci beceride uygulamada ölçüt karşılanınca tekrar tüm becerilerde yoklama evresine yer verilir. Bu işlemler, tüm beceriler için yinelenir (Kırcaali - İftar ve Tekin, 1997).

Bu araştırmada, başlama düzeyi, yoklama ve izleme verileri araştırmacı tarafından, uygulama verileri ise çocuk eğitimcileri tarafından toplanmıştır. Beceriler arası yoklama Evreli Çoklu Yoklama Modeli şu şekilde kullanılmıştır. Başlama düzeyi evresinde tüm becerilerde yoklama verisi toplanmıştır. Başlama düzeyi verileri kararlılık gösterdiğinde birinci becerinin uygulama evresine geçilmiştir. Başlama düzeyi verilerinin kararlılığı art arda üç oturumda elde edilen verilerin aynı olması (± 10) olarak belirlenmiştir.

Uygulama evresi verilerinin kararlılığı, art arda üç oturumda elde edilen verilerin %80 ölçütünü karşılaması ve aynı olması (± 10) olarak benimsenmiştir. Birinci beceride ölçüt karşılandıktan sonra bütün becerilerde yoklama verileri alınmıştır. Bütün becerilerde yoklama verileri kararlılık gösterdiğinde ikinci becerinin uygulama evresine geçilmiştir.

İkinci beceride alınan uygulama evresi verileri kararlılık gösterdiğinde, bütün becerilerde tekrar yoklama verileri alınmıştır. Becerilerde yoklama verileri kararlılık gösterdiğinde üçüncü becerinin uygulama evresine geçilmiştir. Üçüncü becerinin uygulama evresi verileri kararlılık gösterdiğinde bütün becerilerde son yoklama verileri alınmıştır. Araştırmada her öğrenci ile üçer beceri üzerinde çalışılmıştır. Bu nedenle, üçüncü beceride alınan uygulama evresi verileri kararlılık gösterdiğinde, bütün becerilerde izleme verileri alınmıştır.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada, öğrencilerin belirlenen becerilerin öğretimi başlamadan önce, beceriyi yerine getirme düzeylerini gösteren başlama düzeyi verilerine, öğretim öncesi ve sonrasında yoklama verilerine, öğretim süresi ve izleme verilerine ve uygulama güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla uygulama verilerine gereksinim duyulmuştur.

Başlama düzeyi, yoklama ve izleme verileri “Veri Kayıt Formları” ile; öğretim süreci verileri “Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu” ile; uygulama verileri ise eğitim programında kullanılan “Öğretmen Davranışları Kayıt Formu” ile toplanmıştır.

2.3.1. Veri Kayıt Formları

Veri Kayıt Formları, çalışmaya başlamadan önce başlama düzeyleri, çalışma sırasında öğretim süreci verileri, çalışma sonrasında yoklama ve izleme verilerini kayıt etmek amacıyla geliştirilmiş formlardır. Araştırmada her beceri için araştırma modeline uygun ayrı Veri Kayıt Formu geliştirilmiştir. Örnek Beceri için hazırlanan “Örnek Beceri Veri Kayıt Formu”nda (Ek 2) başlama düzeyi, öğretim süreci, yoklama ve izleme sütunları yer almaktadır. 1. Beceri için hazırlanan “1. Beceri Veri Kayıt Formu”nda (Ek 3) başlama düzeyi, öğretim süreci, birinci, ikinci ve üçüncü yoklama, izleme sütunları yer almaktadır. “2. Beceri Veri Kayıt Formu”nda (Ek 4) başlama düzeyi, birinci yoklama, öğretim, ikinci ve üçüncü yoklama, izleme sütunları yer almaktadır. “3. Beceri Veri Kayıt Formu”nda (Ek 5) başlama düzeyi, birinci ve ikinci yoklama, öğretim süreci, üçüncü yoklama, izleme sütunları yer almaktadır. Bütün veri kayıt formlarında başlama düzeyi sütunundan sonra gözlemci sütunu bulunmaktadır.

Araştırma verileri becerilerin doğrudan ölçümünde sıklıkla kullanılan tek fırsat yöntemiyle toplanmıştır. Buna göre öğrenciye ana yönerge verilerek öğrencinin yaptıkları doğrudan gözlenmiş ve kaydedilmiş, kayıt sırasında ana yönerge tekrarlanmamış, öğrencinin doğru ya da yanlış tepkilerine kayıtsız kalınmıştır.

Araştırmada veriler kayıt edilmeden önce becerinin özelliklerine uygun araç-gereçler ve ortam düzenlenmiştir. Daha sonra öğrenciye ana yönerge verilmiş ve kayıt edilmeye başlanmıştır. Öğrencinin doğru olarak yerine getirdiği beceri basamakları çizelgede doğru (+) olarak işaretlenmiştir. Öğrenci verilen yönerge üzerine herhangi beceri basamağını hatalı yapıp, sonraki beceri basamaklarında doğru olarak veya beceri basamaklarını atlayarak devam ettiğinde doğru basamaklar (+), yanlış basamaklar (-) olarak işaretlenmiştir.

Öğrenci verilen yönerge üzerine on saniye içinde hiçbir davranışta bulunmadığında, art arda üç hata yaptığında uygulama durdurulmuş ve hatalı basamaklar ile izleyen tüm basamaklar (-) olarak işaretlenmiştir.

Veri Kayıt Formları'nda başlama düzeyi, yoklama ve izleme verileri araştırmacı tarafından kaydedilmiş, öğretim süreci verileri çocuk eğitimcilerinin işaretledikleri "Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu"ndan Veri Kayıt Formu'na aktarılmıştır. Veri Kayıt Formları'nda yer alan diğer sütunlar araştırmacı tarafından doldurulmuştur.

2.3.2. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu

"Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu" çalışmalarda çocuğun her bir beceri basamağında yaptıklarını kaydetmek amacıyla geliştirilmiş bir formdur (Ek 6).

Formda kayıt işleminde kullanılacak işaretleme sistemi açıklanmıştır. Buna göre işaretlemeler bağımsız (+), sözel ipucu (S), model olma (M) ve fiziksel yardım (F) şeklinde olmuştur.

Kayıt formları çocuk eğitimcileri tarafından doldurulmuş ve işaretlenmiştir. Çocuk eğitimcilerine yeterli sayıda Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu verilmiştir. Çocuk eğitimcilerinin formları nasıl dolduracakları, beceriyi nasıl analiz edip çizelgeye yerleştirecekleri, öğretim süreci içerisinde çocuğun yaptıklarını, işaretleme sistemini kullanarak nasıl kaydedecekleri eğitim programında yer almıştır.

2.3.3. Öğretmen Davranışları Kayıt Formu

“Öğretmen Davranışları Kayıt Formu” örnek uygulamada ve sonraki çalışmada çocuk eğitimcilerinin davranışlarını kayıt etmek amacıyla geliştirilmiş bir formdur (Ek 7). “Öğretmen Davranışlarını Kayıt Formu” kontrol listesi şeklinde hazırlanmıştır. Kayıt Formunda çocuk eğitimcisinin yapması gereken 14 davranış sırayla yazılmıştır. Gözlemci tarafından çalışma esnasında kayıt formunda yer alan davranışların gerçekleştiği görüldüğünde (+) işareti, yapılması gereken davranış gerçekleşmediği durumda (-) işareti konulmuştur.

Kayıt Formunda beşinci, onuncu, onbirinci, onikinci ve onüçüncü sırada yer alan davranışlar öğrenci tepkisine bağlıdır. Bu nedenle çocuk eğitimcisi bu davranışları gerekli olduğunda yapmıştır. Örneğin, beşinci davranışta yer alan ifadeye göre “öğrenci istekli değilse” çocuk eğitimcisi “öğrencinin dikkatini sağlar”. Ancak, öğrenci çalışmaya istekli ise, buna yönelik herhangi bir düzenleme yapılmasına gerek yoktur. Bu ve bunun gibi durumlarda kayıt formunda o davranışın karşısındaki sütun boş bırakılmıştır. Sonuçlar işaretlenen davranış sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

Gözlem sırasında çocuk eğitimcisinin yapması gereken davranışlar şu şekilde tanımlanmıştır:

Öğretime başlamadan önce gereken araç gereçleri hazırlama: Öğretimde kullanılacak araç-gereçlerin amacına uygun ve işlevlerini eksiksiz yerine getirip getirmediğini kontrol ederek çalışma yerine getirmesi.

Öğretimden önce ortamı hazırlama: Öğrencinin beceriyi yerine getirmesi sırasında engelleyecek eşyaları kenara çekmesi veya başka sınıfa götürmesi.

Becerinin öğretiminde kullanacağı ödülleri hazırlama: Öğretime başlamadan önce kullanılacak yiyecek, içecek ve nesne ya da oyuncakları kendisinin ulaşabileceği yere, öğrencinin dikkatini dağıtmayacak bir yere koyması, çalışma sonunda vereceği oyun ve/veya etkinlik ödülleri için gerekli oyuncakları getirmesi.

Öğrenci çalışmaya istekli değilse öğrencinin dikkatini sağlama: a) Öğretime başlamadan önce öğrencinin dikkati çalışma üzerinde değilse öğretilecek becerinin günlük yaşamdaki önemini anlatması ve/veya beceri hakkında öğrenciyi konuşturması. b) Öğrencinin başından hafifçe tutarak kendisine bakmasını sağlaması ve/veya omuzuna hafifçe dokunması. c) Alınan tüm önlemlere rağmen öğrencinin dikkati dağıldıysa uygulamacının ara vermesi / çalışmayı erteleme.

Öğrenci beceri basamağını bağımsız yaptığında ödüllendirme: Öğrenci bir ya da birkaç beceri basamağını bağımsız yaptığında sözel ifadelerle (afetin, iyi, güzel...) ödüllendirebilmesi.

Öğrenci üç-dört beceri basamağını bağımsız yaptığında önceden hazırladığı yiyecek veya içecekten küçük bir miktar verebilmesi.

Öğrenci beceri basamağı yapmadığında veya yanlış yaptığında öğrenciye sözel ipucuyla yardım etme: Yapacağı davranışı söylemesi, öğrenciye hangi davranışta bulunması gerektiğini söylemesi; açıklama yapması, öğrenciye neler yapması gerektiğini daha ayrıntılı olarak söylemesi.

Öğrenci sözel ipucundan sonra beceri basamağını yapmadığında veya yanlış yaptığında model olma: Davranışı nasıl yerine getirileceğini göstermesi ve ne yapmakta olduğunu söylemesi.

Öğrenci model olunduktan sonra beceri basamağını yapmadığında veya yanlış yaptığında fiziksel yardımda bulunma: Yönlendirmesi, öğrenciye dokunmadan, onun ellerini yanında tutması. Kısmi yardımda bulunması, öğrencinin eline, bileğine veya dirseğine eliyle ya da parmağıyla yön vererek davranışı yerine getirmesini sağlaması. Tam yardımda bulunması, öğrencinin arkasına geçerek ellerinin üzerinden tutması ve davranışı yerine getirmesini sağlaması.

Verileri Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'na işaretleme: Çalışma sırasında Form'da öğrencinin bağımsız yaptığı beceri basamaklarının karşısında "+", sözel ipucuyla yerine getirdiği beceri basamaklarının karşısında "S", model olma ile "M" ve fiziksel yardımla yaptığı beceri basamaklarının karşısında "F" işaretini koyması.

2.4. Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nın Çocuk Eğitimcilerine Yönelik Uygulanması

Anne-babaların zihin engelli çocuklarına özbakım ve ev içi becerilerini kazandırabilmelerine yardımcı olabilmek için Cavkaytar (1999) tarafından geliştirilen Özbakım ve Ev İçi Becerilerin Öğretimi Programı (ÖZEBÖP), araştırmacı tarafından çocuk eğitimcilerine yönelik uygulanmak üzere düzenlenmiştir.

2.4.1. Program Düzenlemeleri

Programın genel amacı, zihin engellilerle çalışan çocuk eğitimcilerini, okulda öğrencilerine özbakım ve ev içi becerileri öğretmede yeterli duruma getirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda program amaçları ve içeriği yeniden düzenlenmiştir (Ek 8).

Program amaçları doğrultusunda oluşturulan içeriğin sunulması amacıyla, Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı, Eğitimci Toplantılar ve Örnek Uygulama süreçlerine yer verilmiştir.

Çocuk eğitimcilerine yönelik düzenlenen programda Cavkaytar (1999) tarafından yazılan Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı'nda yer alan öğretim ortamları, kullanılacak ödüller, araç-gereçler ile ilgili örnekler ve beceri örnekleri okul ortamında kullanılabilir şekilde değiştirilmiş; öğretilecek becerilerin seçimi okul koşullarına göre yazılmış; açıklamalarda ve eklerde yer alan sözcükler çocuk eğitimcisine hitap edilecek şekilde değiştirilerek sunulmuştur.

2.4.2. Programın Uygulanması

Yapılan bu düzenlemelere göre, ÖZEBÖP'in amaçlarına ulaşmada gerekli içeriğin sunulmasına yönelik araştırmacı yönetiminde yapılan grup toplantılarından oluşan eğitici toplantılara ve örnek uygulamalara yer verilir. Yapılan eğitici toplantılar sonunda yazılı değerlendirmelere, örnek uygulama sırasında gözleme dayalı değerlendirmelere yer verilir. Değerlendirme sonucunda bütün çocuk eğitimcileri en az % 80 başarı gösterdiklerinde bir sonraki toplantı yapılır.

Üçüncü toplantıdan sonra örnek uygulama hakkında aşağıdaki şekilde ayrıntılı bilgiler verilir. Örnek uygulamada; a) daha önce seçilen örnek beceri üzerinde bütün öğretim öncesi hazırlıkların ve öğretim sürecinin araştırmacının katılımıyla gerçekleşeceği, b) çalışma sırasında gerektiğinde araştırmacının katılımıyla gerçekleşeceği, c) çalışma sırasında gerektiğinde araştırmacının düzeltmeler yapacağı, d) ortaya çıkacak eksiklerin tamamlanacağı, çocuk eğitimcisinin takıldığı durumlarda araştırmacının yardım edeceği, e) araştırmacı tarafından yapılan gözlemler sonucunda çocuk eğitimcisinin öğrenciye özbakım ve ev içi becerilerini öğretmede yeterli hale geldiğine ilişkin bir kanaat oluştuğunda çalışmalara son verileceği söylenir.

Çocuk eğitimcisi gereksinim duyduğunda verilen ödevler hakkında araştırmacıya danışır. Çocuk eğitimcisi örnek uygulamaya başlamadan önce, örnek beceri ile ilgili eksikliklerini araştırmacı yardımıyla tamamlar, gereken yerlerde araştırmacı tarafından düzeltilir. Örnek uygulamadan sonra gerekirse, çocuk eğitimcisi araştırmacıya danışabilir.

Toplantılar tamamlandıktan sonra çalışmaya hazır olan çocuk eğitimcisi araştırmacıya haber verir ve araştırmacı ile örnek uygulamanın günü ve saati belirlenir. Örnek uygulama araştırmacı ile çocuk eğitimcisinin okul ortamında birebir yaptıkları çalışmalardır. Çalışma sırasında araştırmacı gözlem yaparak çocuk eğitimcisinin davranışlarını Öğretmen Davranışlarını Kayıt Formu'na kaydeder.

Araştırmacı başarılı olamayan çocuk eğiticiyle dersler bittikten sonra yaptığı hatalar hakkında konuşarak, gerekli hatırlatmaları yapar. Daha sonra uygun zamanda örnek uygulama tekrarlanır.

2.4.3. Değerlendirme

Çocuk eğiticilerinin özbakım ve ev içi becerilerini öğretmek için gereken bilgi ve beceriye yeterince sahip olup olmadığını saptamak amacıyla değerlendirme yapılır. ÖZEBÖP'ı değerlendirmek için "Eğitici Toplantıları Değerlendirme Aracı" (Ek 10) ve "Öğretmen Davranışları Kayıt Formu" (Ek 7) kullanılır.

2.4.3.1. Eğitici Toplantılarının Değerlendirilmesi

"Eğitici Toplantıları Değerlendirme Aracı" her toplantıdan sonra çocuk eğiticilerinin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiş bir araçtır (Ek. 10). Bu değerlendirme aracı belirlenen konulara göre üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüm bir toplantıda anlatılacak kadar bilgiyi içermektedir. Değerlendirme aracında çoktan seçmeli sorular, kısa cevaplı sorular, doğru-yanlış soruları yer almaktadır. Sorular araştırmacı tarafından geliştirip, üniversite öğretim üyeleri tarafından kontrol edilmiştir.

Değerlendirme aracında soruların ağırlık derecelerinin birbirine yakın olduğu varsayımından yola çıkarak hazırlanan yanıt anahtarına göre (Ek 11) her doğru yanıtta bir puan, yanlış yanıtta sıfır puan verilir.

Toplantılar sırasında araştırmacı, çocuk eğiticilerinin sorulan sorulara verdikleri doğru yanıtları sözel ifadelerle pekiştirir. Birinci Toplantıda, bütün programda başarılı çocuk eğiticilerinin Başarı Belgesi alacakları belirtilir. İkinci ve üçüncü toplantıda, yapılan bir önceki değerlendirme sonuçları açıklanır.

2.4.3.2. Öğretmen Davranışlarının Değerlendirilmesi

Öğretmen Davranışları Kayıt Formu (Ek 7), çocuk eğitimcisinin beceri öğretimi sırasında yapması gereken 15 davranışı kapsamaktadır. Örnek uygulamada bu davranışların en az %80' i (+) olarak kayıt edildiğinde çocuk eğitimcisi bağımsız olarak çalışmalara devam edebilir.

Örnek uygulamada çocuk eğitimcisinin yaptığı doğru davranışlar sözel ifadelerle pekiştirilir. Örnek uygulamada en az % 80 başarılı çocuk eğitimcileri Teşekkür Belgesi alırlar (Ek 9).

2.5. Deney Süreci

Deney sürecinde, eğitimci toplantılar, örnek uygulama, araştırma için belirlenen becerilerin öğretimi süreçlerine yer verilmiştir. Çalışmalar sırasında gözlemcilerarası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği çalışması yapılmıştır.

2.5.1. Eğitimci Toplantılar

Deney sürecinde, Eğitimci toplantılarından bir gün önce çocuk eğitimcilerine Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı dağıtıldı. Daha sonra üç eğitimci toplantı yapıldı. Her toplantı yaklaşık 1 saat sürdü. Toplantılar okuldaki eğitim zamanı bittiğinde, çocuk eğitimcilerine ve araştırmacıya uygun bir gün ve saatte öğretmen odasında yapıldı. Öğretmenler odasında yazı tahtası, masa ve sandalyeler bulundu. Çocuk eğitimcileri masanın çevresinde, araştırmacı masanın başında oturdu. Böylece, çocuk eğitimcileri ve araştırmacı birbirlerini rahat görebildiler.

Birinci toplantıda, bağımsız yaşam becerileri, günlük yaşam becerileri, özbakım ve ev içi becerileri konularında bilgi verildi. Sonra, öğrencinin durumunu belirleme, ödülleri belirleme konuları (çalışmaya katılan öğrencilerin özelliklerine göre) örnekler verilerek açıklandı. Bu açıklamalar doğrultusunda konuyla ilgili çocuk eğitimcilerine

ödevler verildi. İkinci toplantıya kadar çocuk eğitimcilerinden belirledikleri öğrencide en az beş beceri belirlemeleri, seçtikleri becerileri önceliklerine göre sıralayarak “Becerilerin Öğretim Sırası Listesi” hazırlamaları, “Ödül Belirleme Listesini” doldurarak “Çalışmalarda Kullanılacak Ödüller Listesi” hazırlamaları istendi. Konu anlatımı bittikten sonra çocuk eğitimcilerinin sorularına yanıt verildi.

Birinci toplantının sonunda birinci değerlendirme başladı. Değerlendirmede çocuk eğitimcilerinden kitapları kapalı tutmaları, kendi aralarında konuşmamları ve birbirinin kağıtlarına bakmamaları istendi. Kitaplar kapandıktan sonra değerlendirme araçları dağıtıldı. Değerlendirme yaklaşık onbeş dakika sürdü. Değerlendirmeyi tamamlayan çocuk eğitimcisi odadan çıktı.

Birinci değerlendirme sonuçlarına göre birinci çocuk eğitimcisi (F) 85, ikinci çocuk eğitimcisi (S) 85, üçüncü çocuk eğitimcisi (V) 90 puan aldı. (Ek 11). Çocuk eğitimcileri yapılan değerlendirme sonucunda belirlenen amaçlarda en az % 80 başarılı durumuna geldikleri için ikinci toplantıya geçileceği duyuruldu.

İkinci toplantıdan bir gün önce birinci toplantıda verilen ödevler kontrol edildi. Tüm çocuk eğitimcilerinin ödevlerindeki eksik ya da hatalı bölümleri tamamlamaları sağlandı.

İkinci toplantıda, çocuk eğitimcilerinin hazırladığı “Becerilerin Öğretim Sırası Listesi”nde birinci sırada olan beceri örnek beceri olarak seçildi. Sonra, çocuk eğitimcilerinin bu becerileri nasıl gerçekleştirecekleri ve öğretimi nasıl kaydedecekleri konularında açıklamalar yapıldı. Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı’nda yer alan “Öğretim Süreci Verilen Kayıt Formu” el kitabında öngörülen örnek ve çocuk eğitimcilerinin örnek becerileri üzerinde nasıl doldurulacağı açıklandı. Daha sonra ödev verildi. Ödev olarak çocuk eğitimcilerinden örnek becerileri için “Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu”nu doldurmaları istendi.

Toplantı sonunda ikinci değerlendirme yapıldı. İkinci değerlendirme sonuçlarına göre birinci çocuk eğitimcisi (F) 84, ikinci çocuk eğitimcisi (S) 86, üçüncü çocuk eğitimcisi

(V) 83 puan aldı (Ek 11). Değerlendirme sonucunda çocuk eğitimcilerinin üçü de % 80 ve üzerinde başarı gösterdiler. Üçüncü toplantıdan önce ödevler kontrol edildi ve eksiklik ya da hatalı bölümler tamamlandı.

Değerlendirme sonucunda, çocuk eğitimcileri belirtilen amaçlarda yeterli duruma geldiklerinde ve ödevler tamamlandığında üçüncü toplantıya geçildi.

Üçüncü toplantıda, çalışma zamanları, öğretim öncesi son hazırlıklar, öğretim çalışmalarında kullanılacak teknikler ve kullanımı ile öğretim uygulamaları konularında açıklamalara yer verildi. Örnek beceriler üzerinde bu konularda örnekler verildi. Bütün konularla ilgili genel bir tekrar yapıldı ve çocuk eğitimcilerine sorular soruldu. Daha sonra çocuk eğitimcilerinin sorularına yanıt verildi. Üçüncü Toplantı sonunda üçüncü değerlendirme yapıldı. Değerlendirme sonuçlarına göre birinci çocuk eğitimcisi (F) 98, ikinci çocuk eğitimcisi (S) 84, üçüncü çocuk eğitimcisi (V) 83 puan aldı. (Ek 11).

Toplantının sonunda örnek uygulamalar konusunda açıklama yapıldı ve çocuk eğitimcilerinin uygulamaya hazır olduğunda haber vermeleri istendi.

2.5.2. Örnek Uygulama

Çocuk eğitimcileri hazır olduklarını söylediklerinde örnek uygulamalara geçildi. Örnek uygulamalarda her çocuk eğitimcisi, örnek becerinin öğretimini araştırmacı gözetiminde yaptı. Örnek uygulama süresince çocuk eğitimcilerinin yaptığı hatalar düzeltildi, duraksadıklarında ne yapacakları konusunda ipuçları verildi, çocuk eğitimcilerinin sorularına yanıt verildi. Çocuk eğitimcilerinin örnek uygulamaları boyunca yaptıkları, araştırmacı tarafından “Öğretmen Davranışları Kayıt Formu”na kaydedildi (Ek 12). Yapılan değerlendirmeler sonucunda, belirtilen amaçlarda yeterli duruma geldiklerinde (en az %80 başarılı olduklarında) örnek uygulama sona erdi. Çocuk eğitimcilerinin program süresince yaptığı çalışmalar ve sonuçları Ek 13’te verilmiştir. Buna göre, birinci çocuk eğitimcisi ilk uygulamada ikinci ve üçüncü çocuk eğitimcisi ikinci uygulamadan sonra başarılı oldular. Başarılı çocuk eğitimcileri örnek becerinin

öğretimine kendi başına devam ettiler. Örnek beceri öğrenciye kazandırıldıktan sonra “Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu”nda bütün beceri basamaklarında üç oturumda art arda (+) kaydedildiğinde araştırmacıya haber verildi.

2.5.3. Beceri Öğretimi

Bu aşamadan sonra çocuk eğitimcilerine öğrencilerine beceri öğretmek için birinci ve ikinci toplantıda hazırlanan “Beceri Öğretimi Sırası Listesi”nde belirledikleri üç beceri için birer “Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu” dağıtıldı ve bu formları hazırlamaları istendi. Buna göre çocuk eğitimcilerinin çalışacağı beceriler aşağıdaki gibi oluşturuldu;

Birinci Çocuk Eğitimcisi (F): Mendille burnunu silme, bluz katlama, ayakkabı boyama;

İkinci Çocuk Eğitimcisi (S): Ayakkabı bağı bağlama, atlet ütüleme, salata yapma;

Üçüncü Çocuk Eğitimcisi (V): Bulaşık yıkama (tabak, kaşık), ayakkabı bağı bağlama, hazır çorba yapma.

Öğretime başlamadan önce her çocuk eğitimcisinin üçer beceri için hazırladığı Öğretim Süreci Verileri Kayıt Form’ları gözden geçirildi. Her bir Öğretim Süreci Verileri Kayıt Form’unda yer alan bilgiler araştırmacı tarafından Örnek Beceri Veri Kayıt Form’una, 1. Beceri Veri Kayıt Form’una, 2. Beceri Veri Kayıt Form’una ve 3. Beceri Veri Kayıt Form’una aynı şekilde yazıldı.

Daha sonra bütün beceriler için Başlama Düzeyi ölçümleri yapıldı. Elde edilen veriler her beceriye ait olan Veri Kayıt Formu’nun Başlama Düzeyi sütununa işaretlendi.

Bu aşamada aynı zamanda gözlemcilerarası güvenilirlik çalışması yapıldı. Bu amaçla Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü’nden bir üçüncü sınıf öğrencisi,

bağımsız gözlemci olarak seçildi. Bağımsız gözlemciye kayıtların nasıl yapılacağı konusunda bilgi verildi.

Başlama düzeyi ölçümleri sırasında bağımsız gözlemci araştırmacıyla aynı anda öğrencinin yapabildiklerini gözleyerek Veri Kayıt Formları'na işaretledi.

Araştırmacının ve bağımsız gözlemcinin verileri, “Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x 100” formülüyle (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997) hesaplanarak her beceride gözlemcilerarası güvenilirlik hesaplaması yapıldı. Yapılan hesaplamalar sonucunda, gözlemcilerarası güvenilirlik; öğrenci Sinem ile çalışılan mendille burnunu silme becerisinde %100, bluz katlama becerisinde %100, ayakkabı boyama becerisinde %100; öğrenci Aysun ile çalışılan ayakkabı bağlama becerisinde %100, atlet ütüleme becerisinde %100, salata yapma becerisinde %100; öğrenci Sedat ile çalışılan bulaşık yıkama becerisinde %100, ayakkabı bağlama becerisinde %100, hazır çorba yapma becerisinde %100 bulundu. Buna göre ortalama gözlemcilerarası güvenilirlik %100 olarak belirlendi.

Becerilerin başlama düzeyleri alındıktan ve gözlemcilerarası güvenilirlik belirlendikten sonra birinci becerinin öğretimine geçildi. Çocuk eğitimcileri, verilerde kararlılık elde edilene kadar birinci becerinin öğretim çalışmalarını sürdürdüler. Öğretim sırasında elde edilen veriler Öğretim Süreci Verileri Kayıt Form'larına işaretlendi. Çocuk eğitimcileri birinci beceride ölçüte ulaştıklarında araştırmacıya haber verdiler. Araştırmacı haber veren çocuk eğitimcisinin öğrencisini uygun bir ortama alarak tüm becerilerde birinci yoklama verileri aldı ve kayıt formlarına işaretledi. Yoklama verilerinde kararlılık elde edildiğinde ikinci becerinin öğretimine geçildi. İkinci beceriyi öğrenen öğrencinin bütün becerilerde ikinci yoklama verileri alındı. Yoklama verilerinde kararlılık elde edildiğinde üçüncü becerinin öğretimine başlandı. Her çocuk eğitimcisi üçüncü becerinin öğretimini tamamladığında üçüncü yoklama verileri alındı ve her beceriye ait Veri Kayıt Formu'na işaretlendi.

Çocuk eğitimcileri öğretim çalışmalarını kendilerine verilen sözel yönerge doğrultusunda sürdürdüler. Herhangi eksiklik ya da problem ortaya çıktığında çocuk eğitimcileri araştırmacıyla birebir görüştüler. Örnek beceri çalışmaları dışında bütün beceri çalışmalarında araştırmacı gözlem sırasında çocuk eğitimcilerinin davranışlarına müdahale etmedi.

Çocuk eğitimcilerinin yaptığı beceri öğretimi çalışmalarında elde edilen veriler, Ek 16'de yer almaktadır.

2.5.4. Uygulama Güvenirliği

Araştırmada yapılan beceri öğretimi çalışmalarında çocuk eğitimcilerinin beceri öğretimini programda sunulan bilgiler doğrultusunda yapıp yapmadıklarını belirlemek amacı ile uygulama güvenirligi çalışması yapıldı. Bu amaçla her çocuk eğitimcisinin çalışma sırasında sergilediği davranışlar araştırmacı tarafından gözlemlendi ve Öğretmen Davranışları Kayıt Formu'na işaretlendi (Ek 15).

Bu çalışma için araştırmacı çocuk eğitimcilerine, çalışmalar sırasında sınıflara gireceğini, çalışma yapılan günde bildirdi. Araştırmacının çocuk eğitimcilerinin çalışmalarına katılacağı günler gelişigüzel seçildi. Böylece çocuk eğitimcilerinin herhangi bir özel hazırlık yapmaları önlenildi. Uygulama güvenirliginin belirlenmesi için araştırmacı tarafından çalışmaların en az %30' u gözlemlendi.

Bu gözlem sonuçlarına göre uygulama güvenirligi, "Plana Uygun Öğretmen Davranışları Sayısı x 100 / Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı" formülüyle hesaplandı (Billingsley, White, Munson, 1980). Buna göre, birinci çocuk eğitimcisi (F)'nin öğrencisi Sinem ile yaptığı birinci becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenirligi %96,6; ikinci beceri öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenirligi %100; üçüncü beceri öğretiminde sergilediği davranışlar için %95,5 olarak belirlendi.

Birinci çocuk eğitimcisiyle ilgili uygulama verilerinin ortalama uygulama güvenilirliği %97,3 olarak belirlendi.

İkinci çocuk eğitimcisi (S)'nin öğrencisi Aysun ile yaptığı birinci becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenilirliği %92,6; ikinci becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenilirliği %97,5; üçüncü becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenilirliği %98 olarak belirlendi.

İkinci çocuk eğitimcisiyle ilgili uygulama verilerinin ortalama uygulama güvenilirliği %96 olarak belirlendi.

Üçüncü çocuk eğitimcisi (V)'nin öğrencisi Sedat ile yaptığı birinci becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenilirliği %94,4; ikinci becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenilirliği %84,8; üçüncü becerinin öğretiminde sergilediği davranışlar için uygulama güvenilirliği %73,5 olarak belirlendi.

Üçüncü çocuk eğitimcisiyle ilgili uygulama verilerinin ortalama uygulama güvenilirliği %84,2 olarak belirlendi.

Bütün uygulama verilerinin ortalama uygulama güvenilirliği %92,5 olarak belirlendi.

Uygulamada toplanan verilerin güvenilirliğini belirlemek amacıyla her çocuk eğitimcisinin beceri öğretiminde sergilediği davranışlar, her beceride birer kez araştırmacı ve bağımsız gözlemci tarafından kayıt edildi. Gözlem öncesi bağımsız gözlemciye çocuk eğitimcilerinden beklenen davranışların tanımları yazılı olarak verildi (Ek 14). Gözlem sırasında sonuçların nasıl kaydedileceği konusunda araştırmacı tarafından gözlemciye bilgi verildi. Gözlemciye Öğretmen Davranışları Kayıt Formları verildi. Daha sonra gözlem sonuçları araştırmacı ile gözlemci tarafından kaydedildi. Araştırmacının ve bağımsız gözlemcinin verileri "Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x 100" formülüyle (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997) hesaplandı. Yapılan hesaplamalar sonucunda gözlemcilerarası güvenilirlik; birinci çocuk eğitimcisi (F)'nin

öğrencisi Sinem ile yaptığı birinci becerinin öğretiminde %100; ikinci becerinin öğretiminde %100; üçüncü becerinin öğretiminde %100 olmak üzere ortalama %100 olarak belirlendi.

İkinci çocuk eğiticisi (S)'nin öğrencisi Aysun ile yaptığı birinci becerinin öğretiminde %100; ikinci becerinin öğretiminde %90; üçüncü becerinin öğretiminde %100 olmak üzere ortalama %96,6 olarak belirlendi.

Üçüncü çocuk eğiticisi (V)'nin öğrencisi Sedat ile yaptığı birinci becerinin öğretiminde %100; ikinci becerinin öğretiminde %100; üçüncü becerinin öğretiminde %100 olmak üzere ortalama %100 olarak belirlendi.

Bu aşamadan sonra araştırmacı öğrencilerin ve çocuk eğitimcilerinin tatile çıkması nedeniyle dört hafta ara verip, tüm becerilerde birer hafta arayla üçer kez izleme verisi aldı.

Deney süreci Mayıs 1999'da eğitici toplantılarıyla başlayıp Ağustos 1999'da izleme verilerinin toplanmasıyla bitti. Deney sürecinde becerilerin öğretimi farklı sürelerde tamamlandı. Çalışmalar boyunca en kısa süren uygulama evresi beş, en uzun süren uygulama evresi yirmiiki oturumda tamamlandı.

2.6. Verilerin Çözümü

Araştırmada, çocuk eğitimcilerinin zihin engelli öğrencileriyle yaptıkları beceri öğretimi çalışmaları sonucunda elde edilen veriler, grafiksel olarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde, grafiksel analiz tekniklerinden çizgisel grafik kullanılmıştır.

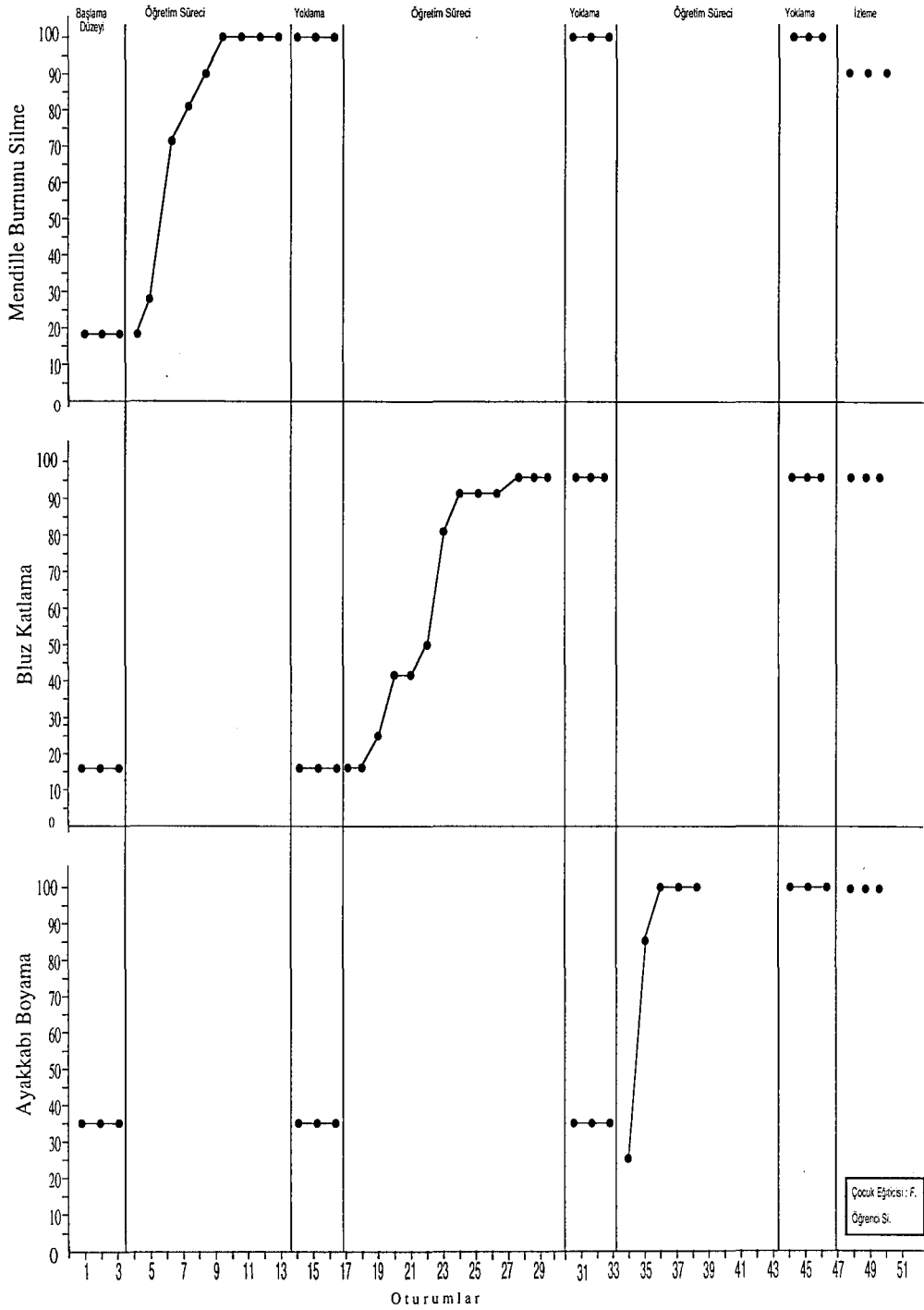
Çocukların öğrendikleri becerileri yerine getirme düzeylerine ilişkin puanları yüzde olarak Y eksenini 0-100 arasında eşit aralıklarla gösterilmiş, başlama düzeyi evreleri ve uygulama evresindeki oturumlar, X ekseninde numaralandırılarak eşit aralıklarla gösterilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, uyarlanan Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi Programı'nı tamamlayan çocuk eğiticilerinin, program doğrultusunda gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının, zihin engelli çocukların özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerindeki etkisine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Şekil 1'de yer alan grafiklerde görüldüğü gibi Sinem başlama düzeyinde birinci beceri olan mendille burnunu silme ve ikinci beceri olan bluz katlama becerilerinde beceri basamaklarının çok azını yerine getirmekteyken, üçüncü beceri olan ayakkabı boyama becerisinde beceri basamaklarının %35'ini yerine getirmektedir. Öğrenci Sinem birinci beceri olan mendille burnunu silme becerisinin öğretiminde hızlı bir gelişme göstererek altıncı oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Mendille burnunu silme becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, mendille burnunu silme becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, ikinci beceri olan bluz katlama ve üçüncü beceri olan ayakkabı boyama becerilerinde alınan yoklama verileri başlama düzeyinde alınan verilerle tutarlılık göstermektedir.

Mendille burnunu silme becerisinin öğretimi tamamlandıktan ve üç beceride de yoklama verileri alındıktan sonra, ikinci beceri olan bluz katlama becerisinin öğretimine başlanmıştır. Öğrenci Sinem bluz katlama becerisinin öğretiminde onbirinci oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Bluz katlama becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, bluz katlama becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, birinci beceri olan mendille burnunu silme ve üçüncü beceri olan ayakkabı boyama becerilerinde alınan yoklama verileri önceki yoklamada alınan verilerle tutarlılık göstermektedir.

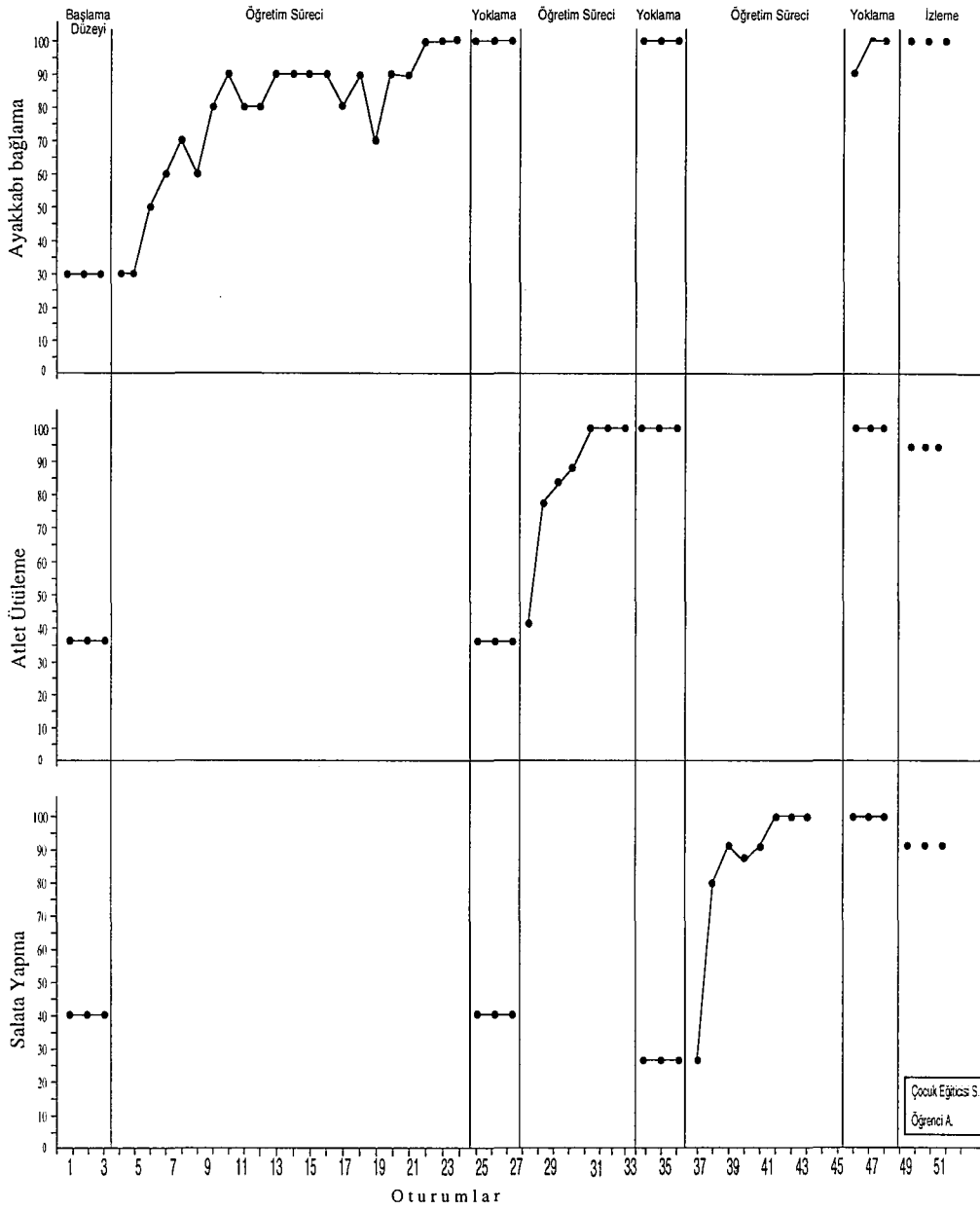
Şekil 1 : Sinem'in Başlama Düzeyi, Öğretim Süreci, Yoklama ve İzleme Süreçlerinde Beceri Basamaklarını Yerine Getirme Düzeyleri

Bluz katlama becerisinin öğretimi tamamlandıktan ve üç beceride de yoklama verileri alındıktan sonra üçüncü beceri olan ayakkabı boyama becerisinin öğretimine başlanmıştır. Öğrenci Sinem ayakkabı boyama becerisinin öğretiminde hızlı bir gelişme göstererek üçüncü oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Ayakkabı boyama becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, ayakkabı boyama becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, birinci beceri olan mendille burnunu silme ve ikinci beceri olan bluz katlama becerilerinde alınan yoklama verileri önceki yoklamalarda alınan verilerle tutarlılık göstermektedir. İzleme verileri öğretim süreci sonunda elde edilen verilerle tutarlılık göstermektedir.

Bu sonuçlara göre, çocuk eğitici F.'nin, öğrencisi Sinem ile gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının, zihin engelli bireylerin özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Şekil 2’de çocuk eğitici S.’nin “Ayakkabı bağı bağlama”, “Atlet ütüleme”, “Salata yapma” becerilerine ilişkin olarak öğrencisi Aysun ile yaptığı öğretim çalışmalarının sonuçları gösterilmiştir.

Şekil 2’de yer alan grafiklerde görüldüğü gibi, Aysun başlama düzeyinde birinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama becerisinde beceri basamaklarının % 30’unu yerine getirmekteyken, ikinci beceri olan atlet ütüleme becerisinde beceri basamaklarının %36, üçüncü beceri olan salata yapma becerisinde beceri basamaklarının %40’nı yerine getirmektedir. Öğrenci Aysun ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretiminde yirminci oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, ikinci beceri olan atlet ütüleme ve üçüncü beceri olan salata yapma becerilerinde alınan yoklama verileri başlama düzeyinde alınan verilerle tutarlılık göstermektedir.

Şekil 2 : Aysun'un Başlama Düzeyi, Öğretim Süreci, Yoklama ve Süreçlerine Beceri Basamaklarını Yerine Getirme Düzeyleri

Ayakkabı bağı becerisinin öğretimi tamamlandıktan ve üç beceride de yoklama verileri alındıktan sonra ikinci beceri olan atlet ütüleme becerisinin öğretimine başlanmıştır. Öğrenci Aysun atlet ütüleme becerisinin öğretiminde hızlı gelişme göstererek beşinci oturumdan sonra bağımsızlık düzeyinde ulaşmıştır. Atlet ütüleme becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, atlet ütüleme becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, birinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama ve üçüncü beceri olan salata yapma becerilerinde alınan yoklama verileri önceki yoklamada alınan verilerle tutarlılık göstermektedir.

Atlet ütüleme becerisinin öğretimi tamamlandıktan ve üç beceride de yoklama verileri alındıktan sonra üçüncü beceri olan salata yapma becerisinin öğretimine başlanmıştır. Öğrenci Aysun salata yapma becerisinin öğretiminde altıncı oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Salata yapma becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, salata yapma becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, birinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama ve üçüncü beceri olan atlet ütüleme becerilerinde alınan yoklama verileri önceki yoklamalarda alınan verilerle tutarlılık göstermektedir. İzleme verileri, öğretim sonunda elde edilen verilerle tutarlılık göstermektedir.

Bu sonuçlara göre, çocuk eğiticisi S.'nin, öğrencisi Aysun ile gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının, zihin engelli bireylerin özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Şekil 3'te çocuk eğiticisi V.'nin "Bulaşık yıkama", "Ayakkabı bağı bağlama", "Hazır çorba yapma" becerilerine ilişkin olarak öğrenciye Sedat ile yaptığı çalışmaların sonuçları gösterilmiştir.

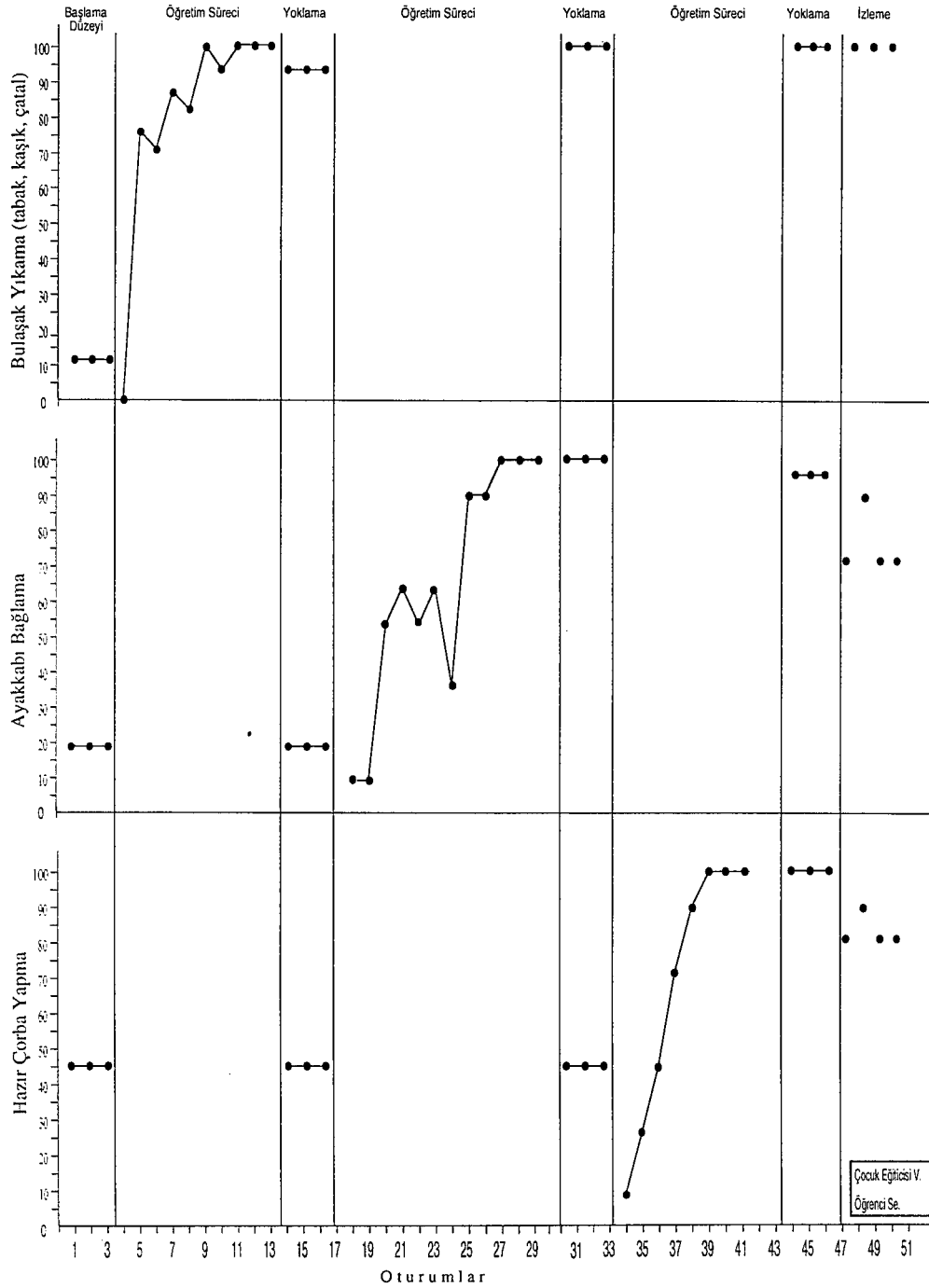
Şekil 3'te yer alan grafiklerde görüldüğü gibi, Sedat başlama düzeyinde birinci beceri olan bulaşık yıkama ve ikinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama becerilerinde beceri basamaklarının çok azını yerine getirmekteyken, üçüncü beceri olan hazır çorba

yapma becerisinde beceri basamaklarının %45 yerine getirmektedir. Öğrenci Sedat birinci beceri olan bulaşık yıkama becerisinin öğretiminde sekizinci oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Bulaşık yıkama becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, bulaşık yıkama becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, ikinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama ve üçüncü beceri olan hazır çorba yapma becerilerinde alınan yoklama verileri başlama düzeyinde alınan verilerle tutarlılık göstermektedir.

Bulaşık yıkama (tabak, kaşık, çatal) becerisinin öğretimi tamamlandıktan ve üç beceride de yoklama verileri alındıktan sonra ikinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretimine başlanmıştır. Öğrenci Sedat ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretiminde onuncu oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, birinci beceri olan bulaşık yıkama ve üçüncü beceri olan hazır çorba yapma becerilerinde alınan yoklama verileri, önceki yoklamada alınan verilerle tutarlılık göstermektedir.

Ayakkabı bağı bağlama becerisinin öğretimi tamamlandıktan ve üç beceride de yoklama verileri alındıktan sonra üçüncü beceri olan hazır çorba yapma becerisinin öğretimine başlanmıştır. Öğrenci Sedat hazır çorba yapma becerisinde altıncı oturumdan sonra bağımsızlık düzeyine ulaşmıştır. Hazır çorba yapma becerisinin öğretimi tamamlandıktan sonra alınan yoklama verileri, hazır çorba yapma becerisinin öğretimi sonundaki verilerle, birinci beceri olan bulaşık yıkama ve ikinci beceri olan ayakkabı bağı bağlama becerilerinde alınan yoklama verileri önceki yoklamalarda alınan verilerle tutarlılık göstermektedir. İzleme verileri bulaşık yıkama becerisinde öğretim sonunda elde edilen verilerle tutarlılık göstermektedir, ayakkabı bağlama becerisinde (% 79) ve hazır çorba yapma becerisinde (% 84) azalma olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, çocuk eğiticisi V.'nin, öğrencisi Sedat ile gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının, zihin engelli bireylerin özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Şekil 3 : Sedat'ın Başlama Düzeyi, Öğretim Süreci, Yoklama ve İzleme Süreçlerinde Beceri Basamaklarının Yerine Getirme Düzeyleri

Araştırmada elde edilen veriler, zihin engelli çocukların her bir becerinin başlama düzeyinde beceri basamaklarının büyük çoğunluğun yerine getiremediklerini, öğretim sürecinde becerilerin büyük çoğunluğunda hızlı bir gelişmenin ortaya çıktığını göstermektedir. Öğrenciler her üç becerinin öğretimi sonunda bağımsızlık düzeyine ulaşmışlardır.

Bu bulgulara göre, uyarlanan ÖZEBÖP'dan geçen çocuk eğitimcilerinin, program doğrultusunda yaptığı öğretim çalışmalarının, zihin engelli çocuklarının özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Alanyazında, çocuk eğitimcilerinin rolleri, görevleri ve eğitim gereksinimleri konusunda araştırmalara ve zihin engelli öğrencilere yönelik uygulamaları yürütebilme yeterliliklerinin kazandırılmasına yönelik eğitim programlarına rastlanmaktadır. Ancak zihin engellilerle çalışan çocuk eğitimcilerinin, uygulanan eğitim programı doğrultusunda yaptıkları çalışmaların öğrencilerinin özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerindeki etkisine ilişkin araştırma bulgularına rastlanılamamıştır. Bununla birlikte giriş bölümünde açıklandığı üzere çocuk eğitimcileriyle ilgili birkaç araştırma bulunmaktadır.

Parsons ve Reid (1999) çocuk eğitimcilerine konu analizi, en azdan en çoğa doğru ipucu sistemi, pekiştirme ve hata düzeltme konularında uyguladıkları sınıfa dayalı öğretim, meslek üstü izleme, geridönüt ve ek danışmanlığı kapsayan Öğretmen Becerileri Eğitim Programı uygulamaları sonucunda, çocuk eğitimcilerinin başarılı olduklarını ve çalıştıkları öğrencilerin uyum becerilerini edinmede ilerleme gösterdiklerini gözlemiştir.

Steckelbey ve Vasa (1998) internet aracılığıyla çocuk eğitimcileri ve okullara destek eğitimi sağlamak amacı ile uzaktan eğitim projesi çalışmasında, Öğretmen Hazırlama Programı'na katılan çocuk eğitimcilerinin programda yer alan konularla ilgili bilgi ve becerilerinde gelişmeler gösterdikleri sonucuna varmıştır.

4. ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma raporunun bütünlüğü çerçevesinde özet, yargı ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Özet

Zihin engellilere yönelik kaliteli eğitim hizmeti vermek için bu alanda çalışan personelin yetiştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de özel özel eğitim kurumlarında özel eğitim öğretmenlerinin yanı sıra çocuk eğiticileri zihin engellilerin eğitiminde görev almaktadırlar. Çocuk eğiticileri; sınıfı derse hazırlama, araç-gereçleri hazırlama, ders etkinlikleri düzenlemede ve uygulamada özel eğitim öğretmenlerine yardım etme gibi bir çok konuda eğitime katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla çocuk eğiticilerinin eğitim gereksinimleri konusunda eğitim almaları gerekmektedir.

Çocuk eğiticilerine hizmet içi eğitim, uzaktan eğitim, çeşitli projeler ve sertifika programlarıyla mesleki bilgiler kazandırılabilir. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda, eğitsel düzenlemelerin sınırlı kaldığı gözlenmektedir.

Bu araştırmada Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim Programı’nı tamamlayan çocuk eğiticilerinin gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının, zihin engelli çocukların özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerindeki etkililiği belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın deneklerini, Eylül Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezi’nde çalışan üç çocuk eğiticisi ve sınıflarında eğitim gören üç öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmanın bağımsız değişkeni, Cavkaytar (1999) tarafından geliştirilen Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı, programın uygulanması, programı tamamlayan çocuk eğiticilerinin program doğrultusunda öğrenciyle gerçekleştiği öğretim çalışmalarıdır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni, zihin engelli çocukların çocuk eğiticileri tarafından kendilerine öğretilen özbakım ve ev içi becerilerini öğrenme düzeyleridir.

Araştırmada, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisine ilişkin bir karara ulaşabilmek için tek denekli araştırma yöntemlerinden Beceriler Arası Yoklama Evreli Çoklu Yoklama Modeli kullanılmıştır.

Araştırmada, Beceriler Arası Yoklama Evreli Çoklu Yoklama Modeli'ne uygun olarak, öğrencilerin özbakım ve ev içi becerilerini öğrenme durumlarına ilişkin başlama düzeyi, öğretim süreci, yoklamalar ve izleme verilerine gereksinim duyulmuştur. Başlama düzeyi, yoklama ve izleme verileri araştırma modeli doğrultusunda araştırmacı tarafından Veri Kayıt Formları'na kaydedilmiştir. Öğretim süreci verileri, eğitim programında öngörüldüğü şekilde çocuk eğiticileri tarafından öğretim süreci verileri Kayıt Formları'na kaydedilmiştir.

Çocuk eğiticilerinin zihin engelli öğrencilere özbakım ve ev içi becerilerini öğretmede yeterli duruma getirmek amacıyla programda eğitici toplantılar, örnek uygulamalar ve gerektiğinde yüzyüze görüşme süreçlerine yer verilmiştir. Bu süreçlerin uygulanmasında, program amaçları doğrultusunda Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi El Kitabı esas alınmıştır.

Deney süreci, eğitici toplantılar ile başlamıştır. Her toplantı yaklaşık bir saat sürmüştür, toplam üç toplantı yapılmıştır. Toplantı sonlarında değerlendirmeye yer verilmiştir. Toplantılar arasında ödevler verilmiştir. Eğitici toplantılar öğretmenler odasında gerçekleşmiştir. Her bir toplantı sonunda yapılan değerlendirmelere göre en az %80 başarılı çocuk eğiticileriyle bir sonraki çalışmaya geçilmiştir.

Eğitici toplantılar tamamlandıktan sonra uygulama hazırlıklarını tamamlayan çocuk eğiticileriyle örnek uygulama yapılmıştır. Örnek uygulamada çocuk eğiticileri araştırmacı gözetiminde örnek beceri öğretimi yapmışlardır. Örnek uygulama sırasında çocuk eğiticisinin takıldığı, durduğu veya yanlış yaptığı durumlarda araştırmacı

tarafından müdahale, gerektiğinde yardım ve geri dönüt sağlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda çocuk eğitimcileri örnek uygulamadaki amaçlara yeterli duruma geldiklerinde çalışmalara son verilip Teşekkür Belgesi verilmiştir.

Bu aşamadan sonra, araştırmacı tarafından öğretilecek becerilerin başlama düzeyi verileri toplanmıştır. Başlama düzeyi verileri elde edildiğinde çocuk eğitimcileri beceri öğretimine başlamışlardır. Her beceri öğretiminden sonra yoklama verileri araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Bütün becerilerin öğretimi tamamlandıktan sonra izleme verileri alınmıştır. Bu çalışmalarda her çocuk eğitimcisi öğrencisine üçer beceri öğretmiştir. Beceri öğretimi sırasında bazı çalışmalara araştırmacı katılarak çocuk eğitimcilerinin davranışlarını Öğretmen Davranışları Kayıt Formu'na kaydetmiştir. Bu verilerle araştırmanın uygulama güvenilirliği belirlenmiştir.

Araştırmanın başlıca bulguları şöyledir: Özbakım ve Ev İçi Becerilerin Öğretimi Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcilerinin çalışmaları sonucunda çalışmalara katılan öğrencilerin tüm becerilerde gelişme gösterdikleri görülmüştür. Öğretim süreci sonunda her öğrencinin öğretilen bütün becerilerinin tüm beceri basamaklarında bağımsızlık düzeyine (%100) ulaştıkları gözlenmiştir. Araştırmada öğretimden önce alınan yoklama verilerinin başlama düzeyi verileri ile tutarlı olduğu, öğretimden sonra alınan yoklama verileri ile izleme verilerinin öğretim sonundaki verilerle tutarlılık gösterdiği görülmüştür.

4.2. Yargı

Araştırmada elde edilen bulgular, Özbakım ve Ev İçi Becerilerin Öğretimi Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcileri ile çalışan öğrencilerin belirlenen özbakım ve ev içi becerileri edindiklerini göstermiştir. Uygulama gözlemlerine göre çocuk eğitimcilerinin Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'ndan yararlandıkları ve sunulan bilgileri beceri öğretiminde uyguladıkları söylenebilir. Bu bulgulara göre, Özbakım ve Ev İçi Becerileri Öğretim Programı'nı tamamlayan çocuk eğitimcilerinin,

program doğrultusunda öğrencileriyle gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarının, zihin engelli öğrencilerin özbakım ve ev içi becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

4.3. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulabilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler:

1. Zihin engellilerle çalışan çocuk eğitimcilerine özbakım ve ev içi becerileri öğretimini içeren eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.
2. Çocuk eğitimcilerine yönelik yürütülen hizmet içi eğitim programlarında özbakım ve ev içi becerilerin öğretim uygulamalarına yer verilebilir.
3. Çocuk eğitimcilerinin eğitilmesi zihin engellilerin özbakım ve ev içi beceri öğretimine katkı sağlayabilir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler:

1. Uyarlanan Özbakım ve Ev İçi Becerilerin Öğretimi Programı'na özel eğitim öğretmeni, çocuk eğitimcisini ve aileyi katarak öğrencilerin özbakım ve ev içi becerilerini genellemedeki durumları araştırılabilir.
2. Araştırma başka ortamlarda başka denek ve yöntemlerle yinelenebilir.
3. Çocuk eğitimcilerinin uygulama sırasında hangi konularda zorlandıkları veya takıldıkları daha ayrıntılı olarak analiz edilerek bunların nedenleri ve alınacak önlemler araştırılabilir.

EKLER

		<u>Sayfa</u>
Ek 1	Denek Seçimi Toplantısı	59
Ek 2	Örnek Beceri Veri Kayıt Formu	60
Ek 3	1. Beceri Veri Kayıt Formu	61
Ek 4	2. Beceri Veri Kayıt Formu	62
Ek 5	3. Beceri Veri Kayıt Formu	63
Ek 6	Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu	64
Ek 7	Öğretmen Davranışları Kayıt Formu	65
Ek 8	Programın Amaçları ve İçeriği.....	66
Ek 9	Teşekkür Belgesi	70
Ek 10	Eğitici Toplantıları Değerlendirme Aracı	71
Ek 11	Eğitici Toplantıları Değerlendirme Sonuçları	85
Ek 12	Örnek Uygulama Sonuçları	87
Ek 13	Çocuk Eğitimcilerinin Program Süresince Yaptığı Çalışmalar ve Sonuçları	89
Ek 14	Öğretmen Davranışları Tanımı	105
Ek 15	Çocuk Eğitimcilerinin Davranışları Gözlem Sonuçları.....	107
Ek 16	Araştırma Verileri	114

EK 1

Denek Seçimi Toplantısı

Arkadaşlar, öncelikle bu toplantıya katıldığınız için teşekkür ederim.

Burada toplanmamızın nedeni, öğrencilerinize özbakım ve ev içi becerilerini öğretmede yardımcı olabilmek için hazırlanan Özbakım ve Ev İçi Beceri Öğretimi Programı'na katılıp katılmayacağınızı öğrenmektir.

Şimdi sizlere eğitim programının hakkında bilgi vermek istiyorum.

Bu programın amacı, sizleri öğrencilerinize özbakım ve ev içi becerilerini öğretmede yeterli hale getirmektir.

Bu amaçla, sizlere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretim El Kitabı verilecek, bu kaynaktan yararlanarak Eğitici Toplantılar ve Örnek Uygulamalar düzenlenecektir. Programa başlamadan önce her birimiz en az beş özbakım ve ev içi becerisini yerine getiremeyen öğrenci seçecektir.

El Kitabında Özbakım ve ev içi becerilerinin kazandırılması konusunda detaylı açıklama ve uygulamalara yer verilmiştir. Yapacağımız tüm çalışmalarda bu El Kitabı kullanılacaktır. Eğitici toplantılar bir grup çocuk eğiticisiyle uzman yönetiminde yapılan toplantılardır. Eğitici toplantılarının amacı, Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi Kitabında yer alan konularda sizlere yüzyüze eğitim vermektir. Eğitici toplantılarına en az beş özbakım ve ev içi becerilerde yetersiz olan öğrencilere okulda beceri öğretecek çocuk eğiticileri katılacaktır. Her eğitici toplantı yaklaşık 1,5 saat sürecektir. Her eğitici toplantı sonunda değerlendirme yapılacaktır. Değerlendirme sonuçlarına göre bir sonraki toplantıya karar verilecektir. Toplantılar okulda, öğretmenler odasında yapılacaktır.

Örnek Uygulama sınıf ortamında uzmanla birebir yapacağınız beceri öğretimi çalışmalarıdır. Örnek uygulama, uzmanla birlikte karar vereceğiniz bir gün yapılacaktır. Örnek uygulamadan sonra seçtiğiniz öğrenciye birbirinden bağımsız üç özbakım ve ev içi becerilerin öğretim çalışmalarını yapacaksınız. Bu çalışmaların bazılarında uzman tarafından gözlem yapılacak ve davranışlarınız kayıt edilecektir. Örnek uygulamada başarılı olan çocuk eğiticileri teşekkür belgesi alacaklardır.

EK 8

AMAÇLAR VE İÇERİK

AMAÇLAR

1. Ön Bilgiler Bilgisi
 - 1.1. Bağımsız yaşam becerilerini oluşturan beceri alanlarını yazma
 - 1.2. Günlük yaşam becerilerini oluşturan beceri alanlarını yazma
 - 1.3. Özbakım becerileri ve ev içi becerilerini oluşturan beceri alanlarını yazma
2. Beceri öğretimi öncesi hazırlıkları yapabilme becerisi
 - 2.1. Öğretim çalışmalarına başlamadan önce öğrencinin durumunu belirleme
 - 2.1.1. Öğrencinin yerine getiremediği becerileri belirleme
 - 2.1.2. Belirlediği becerilerin öğretim sıralamasını yapma
 - 2.2. Öğretimde kullanacağı ödülleri belirleme
 - 2.2.1. Ödül belirleme listesinden ödülleri belirleme
 - 2.2.2. Çalışmalarda kullanılacak ödüller listesini hazırlama
 - 2.3. Becerilerin Öğretim Sırası Listesinde 1. sırada yer alan beceri için “Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu” hazırlayabilme
 - 2.3.1. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu’na, öğreteceği becerilerin adını yazma
 - 2.3.2. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu’na, çalışmanın amacını yazma
 - 2.3.3. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu’na, çalışma yerini yazma
 - 2.3.4. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu’na, çalışma araçlarını yazma
 - 2.3.5. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu’na, Öğretilecek becerinin analizini yaparak, beceri basamaklarını yazma
3. Beceri öğretimine ilişkin yeterlikler bilgisi.
 - 3.1. Çalışma zamanlarının belirlenmesinde dikkat edilecek hususları yazma
 - 3.2. Öğretim öncesi son hazırlıkların nasıl yapılacağını yazma
 - 3.3. Öğretim çalışmaları bilgisi
 - 3.3.1. Beceri öğretiminde çocuğun dikkatinin nasıl sağlanacağını yazma
 - 3.3.2. Yönerge Vermenin ne olduğunu yazma

EK 8-devam

- 3.3.3. Öğretimde kullanılan ipuçları bilgisi
 - 3.3.3.1. Sözel ipucu tekniklerinin neler olduğunu yazma
 - 3.3.3.1. Model olma tekniğinin ne olduğunu yazma
 - 3.3.3.3. Fiziksel yardım tekniklerinin neler olduğunu yazma
- 3.3.4. Öğretimde onaylamayı ve kullanımında dikkat edilecek hususları yazma
- 3.3.5. Öğretimde ödüllendirmenin kullanımında dikkat edilecek hususları yazma
- 3.3.6. Öğretimde harekete geçirmeyi ve kullanımında dikkat edilecek hususları yazma
- 3.4. Uygulama etkinlikleri bilgisi
 - 3.4.1. Beceri öğretimi çalışmalarına başlamadan yapacağı hazırlık çalışmalarını yazma
 - 3.4.2. Beceri öğretimi çalışmalarına nasıl başlayacağını yazma
 - 3.4.4. Beceri öğretimi sırasında öğrencinin beceri basamaklarını yerine getirme durumunun Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'ndaki ilgili çalışma kutucuğuna nasıl işaretleneceğini yazma
4. Toplantılarda hazırladığı Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'nu kullanarak uzman gözetiminde öğrenciye bir beceri öğretme becerisi
 - 4.1. Öğrenciye öğreteceği beceri ile ilgili çalışmalara başlamadan önce öğretim öncesi son hazırlıkları yapma
 - 4.2. Öğrencinin dikkatini sağlama
 - 4.3. Öğreteceği, beceriye ilişkin yönergeyi verme
 - 4.4. Öğrencinin beceri basamaklarını yerine getirme durumuna göre:
 - 4.4.1. Sözel ipuçlarını kullanma
 - 4.4.2. Model olma tekniğini kullanma
 - 4.4.3. Fiziksel yardım tekniklerini kullanma
 - 4.5. Öğrencinin yerine getirdiği beceri basamaklarını, Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'ndaki ilgili çalışma bölümüne işaretleyerek kaydetme
 - 4.6. Öğrenci beceriyi ilk basamaktan son basamağa kadar bağımsız olarak yerine getirebilir duruma geldiğinde ya da öğrenci art arda üç oturumda aynı performansı gösterdiğinde çalışmayı bitirme

EK 8-devam**İÇERİK****BÖLÜM I****ÖN BİLGİLER**

- 1.1. Bağımsız Yaşam Becerileri
- 1.2. Günlük Yaşam Becerileri
- 1.3. Özbakım Becerileri ve Ev İçi Becerileri

BÖLÜM II**BECERİ ÖĞRETİMİ ÖNCESİ HAZIRLIKLAR**

- 2.1. Öğrencinin Durumunu Belirleme
 - 2.1.1. Öğrencinin Yerine Getiremediği Becerileri Belirleme
 - 2.1.2. Becerilerin Öğretim Sırasını Belirleme
- 2.2. Ödülleri Belirleme
- 2.3. Öğretim Çalışmalarını Planlama
 - 2.3.1. Becerinin Adı
 - 2.3.2. Çalışmanın Amacı
 - 2.3.3. Çalışmanın Yeri
 - 2.3.4. Çalışma Araçları
 - 2.3.5. Beceri Basamaklarını Oluşturma

BÖLÜM III**BECERİ ÖĞRETİMİ**

- 3.1. Çalışma Zamanları
- 3.2. Öğretim Öncesi Son Hazırlıklar
- 3.3. Öğretim Çalışmaları
 - 3.3.1. Dikkati Sağlama

EK 8-devam

3.3.2. Yönerge Verme

3.3.3. İpuçları Verme

3.3.3.1. Sözel İpuçları

3.3.3.2. Model Olma

3.3.3.3. Fiziksel Yardım

3.3.4. Onaylama, Ödüllendirme ve Harekete Geçme

3.3.4.1. Onaylama

3.3.4.2. Ödüllendirme

3.3.4.3. Harekete Geçme

3.4.Uygulama

TEŞEKKÜR BELGESİ

.....'a "Özbakım Ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi" eğitim programında göstermiş olduğu üstün performanstan dolayı teşekkür ederiz.

ARAŞTIRMACI
NAİLE ŞABANOVA

EYLÜL ZİHİNSEL ENGELLİLER REHABİLİTASYON
MERKEZİ KURUCU VE SORUMLU MÜDÜR
DERYA YILMAZ

EK 10**Eğitici Toplantıları Değerlendirme Aracı****1. Toplantı**

Ad Soyad:

Alınan Puan:

Tarih :

Sorular

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz. Doğru seğeneği daire içine O alınız.

Test süresi 30 dakikadır.

1. Aşağıda verilen beceri gruplarından hangisi Bağımsız Yaşam Becerilerini oluşturmaktadır?
 - A. Temel Beceriler, Günlük Yaşam Becerileri, Yemek Yeme Becerileri, Parayı Tanıma Becerileri
 - B. Temel Beceriler, Tuvalet Becerileri, Yazma Becerileri ve Toplumunu Tanıma Becerileri
 - C. Temel Beceriler, Uyum İçin Gerekli Beceriler, Günlük Yaşam Becerileri, Mesleğe Hazırlık ve Mesleki Beceriler
 - D. Temel Beceriler, Kişisel Bakım Becerileri, Uyum İçin Gerekli Beceriler, Mesleki Beceriler.

2. Aşağıdaki beceri alanlarından hangisi Günlük Yaşam Becerileri içinde yer almaktadır?
 - A. Okuma Becerisi
 - B. Toplumunu Tanıma Becerileri
 - C. Bireylerarası Sosyal Beceriler
 - D. Mesleki Beceriler.

EK 10-devam

3. Aşağıdaki beceri alanlarından hangisinde vücudu kullanma daha ağırlıklıdır?
 - A. Tüketici Becerileri
 - B. Sağlığı Koruma Becerileri
 - C. Toplumu Tanıma Becerileri
 - D. Özbakım Becerileri
4. Aşağıdakilerden hangisi Özbakım Becerilerinin bir alt alanıdır?
 - A. Ev Temizliği Becerileri
 - B. Kendini Tanıma Becerileri
 - C. Yemek Yeme Becerileri
 - D. Temel Gelişim Becerileri
5. Aşağıdakilerden hangisi Özbakım Becerisi DEĞİLDİR?
 - A. Çamaşır Yıkama
 - B. Kaşıkla Yeme
 - C. Eldiven Çıkarma
 - D. Sifonu Çekme
6. Aşağıdaki beceri alanlarından hangisi ev içi becerileri arasında yer almaktadır?
 - A. Mesleki Beceriler
 - B. Yemek Yeme Becerileri
 - C. Mutfak Becerileri
 - D. Akademik Beceriler
7. Aşağıdaki beceri alanlarından hangisi Günlük Yaşam Becerileri arasında YER ALMAZ?
 - A. İletişim Becerileri
 - B. Ev İçi Beceriler
 - C. Sağlığı Koruma Becerileri
 - D. Özbakım Becerileri

EK 10-devam

8. Evdeki Araç-Gereçleri Kullanma Becerileri, aşağıdaki beceri alanının hangisinin bir alt alanıdır?
- A. Mesleki Beceriler
 - B. Uyum İçin Gereken Beceriler
 - C. Özbakım Becerileri
 - D. Ev İçi Becerileri
9. Aşağıdaki Günlük Yaşam Becerilerinden hangisinde bilgi sahibi olma daha ağırlıklıdır?
- A. Ev İçi Becerileri
 - B. Toplum Tanıma Becerileri
 - C. Özbakım Becerileri
 - D. Sağlığı Koruma Becerileri
10. Aşağıdakilerden hangisi, Özbakım Becerileri içinde YER ALMAZ?
- A. Yemek Yeme Becerileri
 - B. Tuvalet Becerileri
 - C. Giyinme Becerileri
 - D. Uyku Zamanı Becerileri
11. Aşağıdakilerden hangisi Ev İçi Becerileri içinde yer almaktadır?
- A. Tuvalet becerileri
 - B. Kişisel Bakım Becerileri
 - C. Giysilerin bakımı Becerileri
 - D. Sosyal Beceriler
12. Aşağıdakilerden hangisi Özbakım Becerilerinin bir alt alanıdır?
- A. Kişisel Bakım Becerileri
 - B. Mutfak Becerileri
 - C. Giysilerin Bakımı
 - D. Mesleğe Uygun Sosyal Davranışlar

EK 10-devam

13. Aşağıdaki beceri alanlarından hangisi Ev İçi Becerilerden DEĞİLDİR?

- A. Giysileri onarma
- B. Yiyecekler koparma
- C. Yatağını toplama
- D. Şofbeni kullanma

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Doğru olan ifadelerin önüne **D**, yanlış olan ifadelerin önüne **Y** harfi yazınız.

- 14. () Öğretimde kullanılacak ödüller, her zaman bütün öğrenciler için belirlenen ödüller arasından seçilmelidir.
- 15. () Ödül Belirleme Listesi'nde yer alan her ödül türünden ödüller işaretlenmelidir.
- 16. () Öğrencinin yerine getiremediği becerileri belirlemek için öğrencinin ailesine sorulabilir.
- 17. () Öğrencinin yapamadığı becerileri ona sorarak belirleyebiliriz.
- 18. () Öğrencinin durumunu belirlerken öğrenciyi gözleyerek yapamadıklarını ortaya çıkarabiliriz.
- 19. () Becerilerin öğretim sırası öğrencinin gereksinimlerini dikkate alınmadan sadece becerilerin önceliklerine göre sıralanır.
- 20. () Fermuar çekme becerisi, düğme ilikleme becerisinden daha kolay ve az karmaşık olduğu için düğme ilikleme becerisinden önce öğretilir.
- 21. () Mikserle kremayı karıştırma becerisi kremayı hazırlama becerisinden önce öğretilir, çünkü mikser kullanma becerisi, krema hazırlama becerisinin önkoşulu olan bir beceridir.

EK-10-devam**2. Toplantı**

Ad Soyad:

Alınan Puan:

Tarih :

Sorular

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz. Doğru seçeneği daire içine O alınız.

Test süresi 30 dakikadır.

1. Aşağıdakilerden hangisi öğretim öncesi son hazırlıklarda YAPILMAZ?
 - A. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'nu tamamlama
 - B. Belirlenen Ödüllerin verilmesi
 - C. Kullanılacak araçları çalışma yerine getirme
 - D. Kullanılacak araçların sağlam olup olmadığını kontrol etme
2. Aşağıdakilerden hangisi, yönerge vermenin tanımıdır?
 - A. Becerinin adını söylemektir
 - B. Neyin, nasıl yapacağını söylemektir
 - C. Öğrenciden beceri basamağını yerine getirmesini istemektir.
 - D. Öğrenciden beceriyi yerine getirmesini istemektir.
3. Aşağıdakilerden hangisi sözel ipucu DEĞİLDİR?
 - A. Beceri basamağının nasıl yerine getirileceğinin gösterilmesi, öğrencinin bunu gözlemesi ve taklit etmesidir.
 - B. Beceri basamağını nasıl yapılacağını söylenmesi ve öğrencinin bunu yapmasıdır.
 - C. Öğrenciye neler yapması gerektiğinin daha ayrıntılı olarak söylenmesidir.
 - D. Öğrenciye hangi davranışta bulunması gerektiğinin söylenmesidir.

EK 10-devam

4. Aşağıdakilerden hangisi sözel ipuçlarını güçlendirir?
 - A. Yiyecek ödülü
 - B. Yüz hareketleri
 - C. Yumuşak ses tonu
 - D. Aferin

5. “Davranışın nasıl yerine getirileceğinin gösterilmesi, öğrencinin bunu gözlemesi ve taklit ederek yapması” tanımını, aşağıdaki ipuçlarından hangisi ile ilgilidir?
 - A. Kısmi fiziksel yardım
 - B. Sözel ipucu
 - C. Model olma
 - D. Yönlendirme

6. Aşağıdakilerden hangisi fiziksel ipucu DEĞİLDİR?
 - A. Yönlendirme
 - B. Tam yardım
 - C. Açıklama yapma
 - D. Kısmi yardım.

7. Aşağıdakilerden hangisi öğrencinin çalışmalara daha istekli katılmasını sağlar?
 - A. Yönerge verme
 - B. İpucu verme ve harekete geçirme
 - C. Uygun çalışma zamanlarını ayarlama
 - D. Onaylama ve ödüllendirme

8. Aşağıdakilerden hangisi onaylama DEĞİLDİR?
 - A. Öğretmen başını sallar
 - B. Öğretmen “Aferin” der
 - C. Öğretmen gülümser
 - D. Öğretmen “Evet, devam et” der.

EK 10-devam

9. Aşağıdaki ödüllerden hangisi yerine getirilen her bir beceri basamağından sonra kullanılır?
- A. Sosyal Ödüller
 - B. Yiyecek Ödülleri
 - C. Nesne ve Oyuncak Ödülleri
 - D. Oyun ve Etkinlik Ödülleri
10. Aşağıdaki ödüllerden hangisi becerinin tamamı istenen şekilde yerine getirildiğinde verilir?
- A. Aferin
 - B. Saçını okşama
 - C. Oyun
 - D. Alkışlama
11. Aşağıdakilerden hangisi, öğrenciyi harekete geçirmeyi ifade eder?
- A. Aferin, çok güzel yaptın
 - B. Haydi, devam et
 - C. Oldu, tamam
 - D. Doğru yaptın, şeker yiyebilirsin.

Aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyunuz. Doğru olan ifadelerin önüne **D**, yanlış olan ifadelerin önüne **Y** harfi yazınız.

12. () Öğrenci yorulana kadar çalışmaya ara verilmemelidir.
13. () Çalışma zamanlarına karar vermede öğrenciden çok öğretmenin zamanı dikkate alınmalıdır.
14. () Çalışmalar günde bir defa sabah yapılmalıdır.
15. () Beceriyi günün hangi saatinde yerinde getiriliyorsa çalışmalar o saatlerde yapılmalıdır.
16. () Beceri öğretiminde çalışma zamanları önemli değildir.

EK 10-devam

17. () Sözel ipuçları, yapacağı davranışı söyleme ve açıklama yapma olarak iki şekilde kullanılır.
18. () Sözel ipuçları öğrencinin davranışı yerine getirmesini sağlamada en hafif ipucudur.
19. () Sözel ipucu verirken beceri basamağı yapılarak gösterilmelidir.
20. () Fiziksel yardımın bir aşaması olan yönlendirme, elleri öğrencinin ellerini yanında tutarak yardım etmektir.
21. () Fiziksel yardımla birlikte sözel ipuçları da kullanılmalıdır.
22. () Kısmi yardımda öğrencinin ellerinin üzerinden tutularak davranışı yerine getirmesi sağlanır.
23. () Ödüllendirme uygun davranışın hemen ardından gerçekleşmelidir.
24. () Her zaman aynı türde ödül kullanılmalıdır.
25. () Öğrenci doğru yerine getirdiği her beceri basamağından sonra mutlaka ödüllendirilmelidir.
26. () Öğrenciye ödülün neden verildiği söylenmelidir.

Aşağıdaki sorular (27-30.sorular) betimlenen şu duruma göre cevaplandırılacaktır.

Öğrenciye kaşıkla yemek yeme becerisi öğretilecektir. Kaşıkla yemek yeme becerisinin basamakları karışık olarak verilmiştir.

- Elinle tabağın yanında duran kaşığı al.
- Kaşığı masadaki uygun yerine bırak.
- Elinle dolu kaşığı ağzına al.
- Elinle tuttuğu kaşıkla çorbasından bir miktar al.

27. Yukarıda verilen beceri basamaklarını uygun sıraya koyunuz.

EK 10-devam

28. Çalışmanın amacını yazınız.
29. Çalışma yerini yazınız.
30. Çalışmada kullanılacak araçları yazınız.

EK 10-devam**3. Toplantı**

Ad Soyad:

Alınan Puan:

Tarih :

Sorular

*Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz. Doğru seçeneği daire içine O alınız.
Test süresi 30 dakikadır.*

1. Beceri öğretim çalışmalarına başlamadan önce yapılan hazırlık çalışmaları hangi sıraya göre yapılır?
 1. Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu açılır.
 2. Öğrencinin dikkatini çalışma üzerine toplaması sağlanır
 3. Öğretim öncesi son hazırlıklar tamamlanır
 4. Öğrenci çalışma yerine getirilir.
 - A. 1 - 4 - 3 - 2.
 - B. 4 - 1 - 3 - 2.
 - C. 4 - 2 - 1 - 3.
 - D. 1 - 3 - 4 - 2.
2. Öğretmen model olduktan sonra öğrenci her hangi bir davranışta bulunmadığında aşağıdakilerden hangisi yapılır?
 - A. “Haydi yap” denir
 - B. Fiziksel yardımda bulunur.
 - C. “Evet, devam et” denir
 - D. Yiyecek verilir.

EK 10-devam

3. Öğrenci verilen yönerge üzerine yanlış bir davranışta bulunduğunda ne yapılır?
 - A. Ödüllendirilir
 - B. İpucu verilir
 - C. Gülümsenir (onaylayıcı davranışlarda bulunur)
 - D. Harekete geçirici sözler söylenir
4. Öğrenci yanlış davranışta bulunduğunda aşağıdaki ipuçlardan hangisi ilk önce kullanılır?
 - A. Yapacağı davranışı söyleme
 - B. Tam yardım
 - C. Model olma
 - D. Yönlendirme
5. Öğrenci sözel ipucuyla istenilen davranışta bulunmuyorsa ne yapılır?
 - A. Tam fiziksel yardımda bulunur
 - B. Açıklama yapılır
 - C. Yönlendirilir
 - D. Davranışın nasıl yapıldığı gösterilir.
6. Aşağıdaki fiziksel ipuçlarından hangisi ilk önce verilir?
 - A. Kısmi yardım
 - B. Yönlendirme
 - C. Tam yardım
 - D. Yukarıdaki tekniklerden herhangi biri
7. Beceri basamağındaki davranış öğrenci için tehlikeli ise öncelikle ipuçlardan hangisi kullanılır?
 - A. Sözel ipucu
 - B. Model olma
 - C. Fiziksel ipucu
 - D. Yukarıdakilerin herhangi biri

EK 10-devam

8. Öğrenci, verilen yönerge üzerine ilk beceri basamağını doğru biçimde yerine getirdiğinde aşağıdakilerden hangisi yapılır?
- A. Sosyal ödülle ödüllendirilir
 - B. Beceri basamağı tekrar gösterilir
 - C. Etkinlik ödülü verilir
 - D. Harekete geçirilir
9. Öğrenci herhangi bir beceri basamağında duraksadığında aşağıdakilerden hangisi yapılır?
- A. Çalışmalara son verilir
 - B. Yiyecek verilir
 - C. Hareket geçirici sözler söylenir
 - D. Beceri basamağı bizzat gösterilir
10. Öğrenci, herhangi bir beceri basamağı bağımsız yaptığından Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'na hangi işaret konulur?
- A. F
 - B. S
 - C. +
 - D. M
11. Öğrenci model olduğunda beceri basamağı gerçekleştirdiği zaman Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'na hangi işaret konulur?
- A. S
 - B. F
 - C. +
 - D. M

EK 10-devam

12. Kayıt Formunda son üç çalışmada tüm basamaklarda art arda “+” işareti olduğunda ne yapılır?
- A. Çalışmalar sona erdirilir
 - B. Çalışmalara devam edilir
 - C. Çalışmalara ara verilir
 - D. Çalışmalar gözden geçirilir
13. Dört günlük çalışma sonrasında tüm beceri basamaklarındaki işaretlemelerde değişiklik olmadığında, aşağıdakilerden hangisi yapılır?
- A. Çalışmalara ara verilir
 - B. Bir sonraki beceri öğretimine geçilir
 - C. Çalışmalara devam edilir
 - D. Çalışmalar kaydedilir

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Doğru olan ifadelerin önüne **D**, yanlış olan ifadelerin önüne **Y** harfi yazınız.

14. () Öğrenci üç gün boyunca birçok beceri basamağını fiziksel yardımlarla gerçekleştirdiğinde başka bir becerinin öğretimine geçilir.
15. () Öğrenci üç gün boyunca birkaç beceri basamağını fiziksel yardımlarla yerine getirdiğinde öğretime devam edilir.
16. () Öğretilen becerinin okulda yerine getirilmesi için cesaretlendirilir.
17. () Çalışma sırasında öğrenci beceri basamağını açıklama yapıldıktan sonra yerine getirirse Kayıt Formu’nda “S” işaretlenir.
18. () Çalışmada uygulamacı öğrencinin ellerinin üzerinden tutarak beceri basamağını yerine getirmesini sağladığında “M” işaretlenir.
19. () Öğrenci beceri basamağını yanlış yapmaya devam ettiğinde sırayla bir sonraki ipucuna geçilir.

EK 10-devam

Aşağıdaki sorular (20-25.sorular) betimlenen şu duruma göre cevaplandırılacaktır.

Öğrenciye çatala yemek yeme becerisi öğretilir. Çatala yemek yeme becerisinin basamakları şöyledir:

1. Elinle tabağın yanında duran çatalı eline al.
2. Elinle çatalı yiyeceğin uygun yerine bakır.
3. Çatalına aldığı yiyecek parçasını ağızına al.
4. Çatalı elinle masadaki uygun yerine bırak.

20. Öğrenci 1. basamakta durdu. İlk önce ne yaparsınız, kısaca yazınız.

21. Öğrenci 2. basamağı bağımsız şekilde yaptığında ne yaparsınız?

22. Öğrenci 3. basamağı siz model olunduktan sonra yapamadığında ne yaparsınız?

23. Öğrenci 4. basamağı yanlış yaptığında ne yaparsınız?

24. Öğrenci çatala yemek yeme becerisi çalışmasına sonuna kadar katıldığında, ne yaparsınız?

Ek 11

Eğitici Toplantıları Değerlendirme Aracı
Anahtarı ve Değerlendirme Sonuçları
Yanıt Anahtarı

Soru	1. Toplantı	2. Toplantı	3. Toplantı
	Doğru Yanıt	Doğru Yanıt	Doğru Yanıt
1	c	b	d
1	b	d	b
3	d	a	b
4	a	b	a
5	a	c	d
6	c	c	b
7	a	d	c
8	d	b	a
9	b	a	c
10	d	c	c
11	c	b	d
12	a	doğru	a
13	b	yanlış	b
14	yanlış	yanlış	doğru
15	doğru	doğru	yanlış
16	doğru	yanlış	doğru
17	yanlış	doğru	doğru
18	doğru	doğru	yanlış
19	yanlış	yanlış	doğru
20	doğru	doğru	Harekete geçirici sızler
21	yanlış	doğru	Ödüllendirme (sosyal, yiyecek)
22		yanlış	Fiziksel İpucu
23		doğru	Sızzel İpucu
24		yanlış	Etkinliklerle ödüllendirme
25		doğru	
26		doğru	
27		Elinle tabağın yanında duran kaşığı al Elinle tuttuğu kaşığı ęorbasından bir miktar al. Elinle dolu kaşığı ağzına al. Kaşığı masadaki uygun yerine bırak.	
28		Kaşıkla yemek yer.	
29		Mutfak	
30		Tabak, kaşık, ęorba, masa, sandalye	

Ek 11-devam

Eğitici Toplantıları Değerlendirme Sonuçları

ÇOCUK EĞİTİCİLERİ						
Toplantılar	F		S		V	
	Doğur Yanıt Sayısı	Puan	Doğru Yanıt Sayısı	Puan	Doğu Yanıt Sayısı	Puan
1. Toplantı	18	85	18	85	19	90
2. Toplantı	25	83	26	86	25	83
3. Toplantı	23	98	20	83	20	83

Ek 12

Örnek Uygulama Sonuçları

Birinci Çocuk Eğitici F'nin Örnek Uygulama Sonuçları

Oturumlar	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	11	13	84
2.	11	12	91
3.	11	12	91
4.	11	11	100
5.	11	11	100

İkinci Çocuk Eğitici S'nin Örnek Uygulama Sonuçları

Oturumlar	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	8	12	66
2.	11	12	91
3.	12	12	100

Ek 12-devam

Üçüncü Çocuk Eğitici V'nin Örnek Uygulama Sonuçları

Oturumlar	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	5	12	41
2.	9	11	81
3.	11	12	91
4.	7	11	54
5.	11	11	100
6.	9	12	75
7.	11	12	91
8.	12	12	100
9.	11	11	100

EK 13
ÇOCUK EĞİTİCİLERİNİN PROGRAM SÜRESİNCE
YAPTIĞI ÇALIŞMALAR VE SONUÇLARI

	<u>Sayfa</u>
Ek 13.1 Birinci Çocuk Eğiticisinin (F) Yaptığı Çalışmalar ve Sonuçları	90
Ek 13.2 İkinci Çocuk Eğiticisinin (S) Yaptığı Çalışmalar ve Sonuçları	95
Ek 13.3 Üçüncü Çocuk Eğiticisinin (V) Yaptığı Çalışmalar ve Sonuçları	100

EK 13.1

**Birinci Çocuk Eğitici F'nin Yaptığı
Çalışmalar ve Sonuçları**

ÖĞRENCİYE ÖĞRETİLECEK BECERİLERİ BELİRLEME LİSTESİ

ÖZBAKIM BECERİLERİ	EV İÇİ BECERİLERİ
<p style="text-align: center;">Tuvalet Becerileri</p> <p>(+) Tuvaletini İşaret Etme (+) Tuvalete Gitme (+) Pantolonu İndirme/Eteğini Kaldırma (+) Külodunu İndirme (+) Tuvalete Oturma (+) Tuvaletini Yapma (+) Temizlenme (+) Sifonu Çekme () Pantolonunu Çekme/Eteğini İndirme (+) Ellerini Yıkama (+) Tuvaletten Ayrılma () ()</p> <p style="text-align: center;">Giyinme Becerileri</p> <p>(+) Şapka Çıkarma - Takma (-) Çeket Çıkarma - Giyme (-) Eldiven Çıkarma - Giyme (+) Ayakkabı Çıkarma - Giyme (-) Çorap Çıkarma - Giyme (+) Pantolon Çıkarma - Giyme (+) Gömlek Çıkarma - Giyme (+) Tişört - Atlet Çıkarma - Giyme (-) Ayakkabı Bağ Çözme Bağlama (+) Etek Çıkarma - Giyme (+) Düğme Açma - İllikleme (-) Kemer Çıkarma - Bağlama (+) Fermuar Çekme ()</p> <p style="text-align: center;">Yemek Yeme Becerileri</p> <p>() Parmaklarıyla Yeme (+) Yiyecekleri Koparma (+) Bardaktan İçme (+) Tabağına Yemek Alma (+) Kaşıkla Yeme (+) Çatalla Yeme (+) Yiyecekleri Kesme (+) Sofra Kurallarına Uyuma () ()</p> <p style="text-align: center;">Kişisel Bakım Becerileri</p> <p>(+) El - Yüz Yıkama () Fraş Olma (+) Diş Fırçalama () Makyaj Yapma (+) Saç Tarama () Cilt Bakımı () Banyo Yapma () ()</p>	<p style="text-align: center;">Evdeki Araç-Gereçleri Kullanma</p> <p>(+) Saç Kurutma Makinesi (+) Telefon () Elektrik Süpürgesi () Çamaşır Makinesi (+) Televizyon () Kurutma Makinesi (+) Müzik Seti () Bulaşık Makinesi () Gazlı Ocak () Tost Makinesi () Şofben () Mikser () ()</p> <p style="text-align: center;">Mutfak Becerileri</p> <p>() Yiyecek Hazırlama-Saklama () Bulaşık Yıkama (+) İçecek Hazırlama () Mutfak Tezgahını Temizleme (-) Yemek Masası Hazırlama () ()</p> <p style="text-align: center;">Ev Temizliği ve Düzeni</p> <p>(+) Toz Alma (-) Eşyaları Yerleştirme () Yerleri Süpürme - Silme () ()</p> <p style="text-align: center;">Çamaşır Yıkama ve Giysilerin Bakımı</p> <p>() Çamaşır Yıkama - Kurutma () Giysileri Onarma () Giysileri Ütüleme (+) Giysileri Yerleştirme ()Katlama..... ()</p> <p style="text-align: center;">Uyku Zamanı</p> <p>() Yatağını Toplama () Yatanağını Yapma () Yatak Odasını Temizleme () Yatak Odasını Düzenleme () ()</p>

EK13.1- devam

ÖĞRENCİNİN YERİNE GETİREMEDİĞİ BECERİLER LİSTESİ

- * Ceket çıkarma - giyme
- * Çorap giyme
- * Ayakkabı bağı çözme - bağlama
- * Kemer çıkarma - bağlama
- * Saç tarama
- * Giysileri katlama
- * Yemek masası hazırlama
- * Fermuar çekme

- *
- *
- *
- *
- *
- *

BECERİLERİN ÖĞRETİM SIRASI LİSTESİ

- 1 Ceket giyme
- 2 Mendille burnunu silme
- 3 Giysileri katlama
- 4 Ayakkabı boyama
- 5 Çorap giyme
- 6 Saç kurutma makinesinin kullanma
- 7 Yemek masası hazırlama

- 8 Toz alma
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13.....
- 14.....
- 15.....

EK 13.1 - devam

ÖDÜL BELİRLEME LİSTESİ

Yiyecek-İçecekler	Oyunlar	Etkinlikler
(+) Pasta	() Babasıyla Top oynama	() TV izleme
(+) Kraker	() Kamyonlarla oynama	(+) Alışveriş etme
(+) Kek	(+) Bebeklerle oynama	() Çiçeklere bakma
() Sandviç	() Çamurla oynama	() Pikniğe gitme
() Şeker	() Arabalarla oynama	() Kitap-dergi-gazete okuma
() Büsküvi	() Kumla oynama	() Nöbetçi olma
(+) Çikolata	() Bisiklete binme	() Resim yapma-boyama
() Dondurma	() Arkadaşları ile oynama	() Yemek masası hazırlama
() Meyve	() Hayvanlarla oynama	(+) Müzik dinleme
() Fındık ezmesi	() Anneyle evcilik oynama	() Masal dinleme
() Patates cipsi	(+) Salıncağa binme	() Okul müdürüyle konuşma
() Çiklet	() Saklambaç oynama	() Kendisine kitap okunması
() Süt	() Kaydırdaktan kayma	(+) Oyun parkına gitme
() Oralet	() Körebe oynama	() Bir arkadaşını eve davet etme
(+) Meyve suyu (Kayısı)	() Uçurtma uçurma	() Özel telefon görüşmesi yapabilme
() Kola	() Çocukla İskambil oynanması	() Arkadaşları ile eğlenceye katılma
() Gazoz	() Çocukla dama oynanması	() Sınıf başkanı olma
() Çay	()	(+) Bakkala giderek istediğini alabilme
()	()	() Öğretmene yardım etme
()	()	() Arkadaşına gitme
Nesne ve Oyuncaklar	Sosyal Ödüller	()
(+) Renkli kalemler	() Alkışlanma	()
() Silgiler	(+) Aferin denmesi	()
() Teyp kasetleri	() Saçının okşanması	
() Oyuncaklar	() Çok güzel denmesi	
() Oyun kartları	() Kucaklanma	
() Renkli Kitaplar	() Yanaklarından öpülmesi	
() Takılar	()	
() Giysiler	()	
() Hayvan Fotoğrafları		
() Ünlülerin posterleri		
() Volkmen		
()		

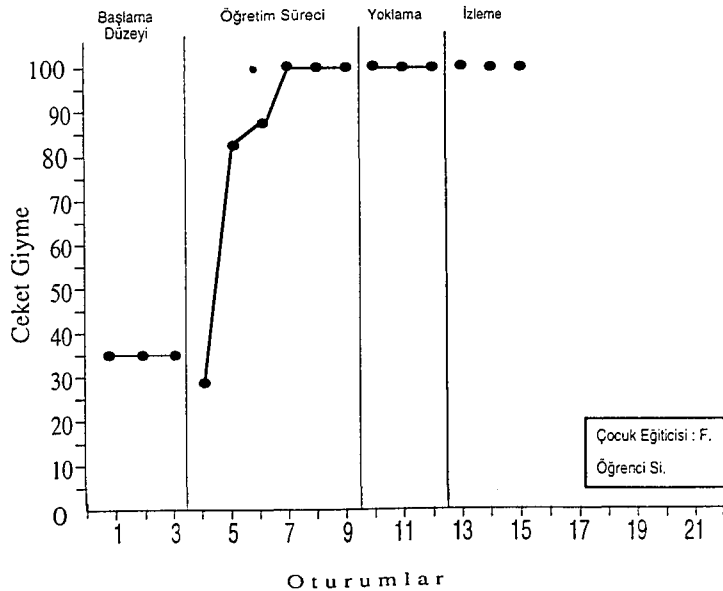
EK 13.1 - devam

Öğrencinin Adı : S.

Becerinin Adı : Ceket Giyme

Beceri Basamakları	Başla ma Düzeyi			Göz- lemci	Öğretim Süreci						Yoklama			İzleme					
	1	2	3		1	1	2	3	4	5	6	1	2	3	1	2	3	4	5
1 Ceket bulunduğu yerden al	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2 İki elinle ceketin yakasından tut	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3 Sağ kolundan elini ceketin sol koluna geçir	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4 Sol elini kaldırarak ceketin arka yakasını tut	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5 Ceketin omuzunu sağ omuzuna yerleştir	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6 Ceketin sağ kolundan sağ kolunu geçir	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7 Ceketin sağ yakasını bırak	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8 Ceket düzelt	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
9																			
10																			
11																			
12																			
13																			
14																			
15																			
16																			
Doğru Olarak Yerine Getirilen Basamak Sayısı	3	3	3	3	2	6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	7	8
Yüzdelik Oran	37	37	37	37	28	85	87	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	87	100

Çocuk Eğitici Si'nin Sinem'e Örnek Olarak Öğrettiği Ceket Giyme Becerisinin Grafığı

EK 13.2

**İkinci Çocuk Eğitici S'nin Yaptığı
Çalışmaları ve Sonuçları**

ÖĞRENCİYE ÖĞRETİLECEK BECERİLERİ BELİRLEME LİSTESİ

ÖZBAKIM BECERİLERİ	EV İÇİ BECERİLERİ
<p>Tuvalet Becerileri</p> <p>(+) Tuvaletini İşaret Etme (+) Tuvalete Gitme (+) Pantolonu İndirme/Eteğini Kaldırma (+) Külodunu İndirme (+) Tuvalete Oturma (+) Tuvaletini Yapma (+) Temizlenme (+) Sifonu Çekme (+) Pantolonunu Çekme/Eteğini İndirme (+) Ellerini Yıkama (+) Tuvaletten Ayrılma () ()</p> <p>Giyinme Becerileri</p> <p>(+) Şapka Çıkarma - Takma (+) Çeket Çıkarma - Giyme (+) Eldiven Çıkarma - Giyme (+) Ayakkabı Çıkarma - Giyme (+) Çorap Çıkarma - Giyme (+) Pantolon Çıkarma - Giyme (+) Gömlek Çıkarma - Giyme (+) Tişört - Atlet Çıkarma - Giyme (-) Ayakkabı Bağı Çözme Bağlama (+) Etek Çıkarma - Giyme (+) Düğme Açma - İlikleme (+) Kemer Çıkarma - Bağlama () ()</p> <p>Yemek Yeme Becerileri</p> <p>(+) Parmaklarıyla Yeme (+) Yiyecekleri Koparma (+) Bardaktan İçme (+) Tabağına Yemek Alma (+) Kaşıkla Yeme (+) Çatalla Yeme (+) Yiyecekleri Kesme (+) Sofra Kurallarına Uyma () ()</p> <p>Kişisel Bakım Becerileri</p> <p>(+) El - Yüz Yıkama () Traş Olma (+) Diş Fırçalama () Makyaj Yapma (+) Saç Tarama () Cilt Bakımı (+) Banyo Yapma () ()</p>	<p>Evdeki Araç-Gereçleri Kullanma</p> <p>(+) Saç Kurutma Makinesi (-) Telefon (+) Elektrik Süpürgesi (-) Çamaşır Makinesi (+) Televizyon (-) Kurutma Makinesi (+) Müzik Seti (-) Bulaşık Makinesi (-) Gazlı Ocak (-) Tost Makinesi (-) Şofben (-) Mikser () ()</p> <p>Mutfak Becerileri</p> <p>(-) Yiyecek Hazırlama Saklama (+) Bulaşık Yıkama (-) İçecek Hazırlama (+) Mutfak Tezgahını Temizleme (+) Yemek Masası Hazırlama () ()</p> <p>Ev Temizliği ve Düzeni</p> <p>(+) Toz Alma (+) Eşyaları Yerleştirme (+) Yerleri Süpürme - Silme () ()</p> <p>Çamaşır Yıkama ve Giysilerin Bakımı</p> <p>(+) Çamaşır Yıkama - Kurutma (-) Giysileri Onarma (-) Giysileri Ütüleme (+) Giysileri Yerleştirme () ()</p> <p>Uyku Zamanı</p> <p>(+) Yatağını Toplama (+) Yatanağını Yapma (+) Yatak Odasını Temizleme (+) Yatak Odasını Düzenleme () ()</p>

EK 13.2-devam

ÖĞRENCİNİN YERİNE GETİREMEDİĞİ BECERİLER LİSTESİ

- * Telefon görüşmesi yapma.
- * Çamaşır makinasını kullanma.
- * Kurutma makinasını kullanma.
- * Bulaşık makinasını kullanma.
- * Gazlı ocak kullanma.
- * Giysileri ütüleme.
- * Yemek pişirme.
- * Kemerli ayakkabıyı giyme.

- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *

BECERİLERİN ÖĞRETİM SIRASI LİSTESİ

- 1 Gazlı ocak kullanma.
- 2 Hazır çorba pişirme
- 3 Atlet ütüleme
4. Telefon kullanma
- 5 Kemerli ayakkabı giyme

- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12.....
- 13.....
- 14.....
- 15.....

EK 13.2-devam

ÖDÜL BELİRLEME LİSTESİ

Yiyecek-İçecekler	Oyunlar	Etkinlikler
() Pasta	() Babasıyla Top oynama	(+) TV izleme
() Kraker	() Kamyonlarla oynama	() Alışveriş etme
(+) Kek	(+) Bebeklerle oynama	() Çiçeklere bakma
() Sandviç	() Çamurla oynama	() Pikniğe gitme
() Şeker	() Arabalarla oynama	() Kitap-dergi-gazete okuma
() Büsküvi	() Kumla oynama	(+) Nöbetçi olma
(+) Çikolata	() Bisiklete binme	() Resim
(+) Dondurma	(+) Arkadaşları ile oynama	yapma-boyama
(+) Meyve	() Hayvanlarla oynama	() Yemek masası hazırlama
() Fındık ezmesi	() Anneyle evcilik oynama	(+) Müzik dinleme
(+) Patates cipsi	() Salıncağa binme	(+) Masal dinleme
() Çiklet	(+) Saklambaç oynama	() Okul müdürüyle konuşma
() Süt	() Kaydırdaktan kayma	() Kendisine kitap okunması
() Oralet	(+) Körebe oynama	(+) Oyun parkına gitme
() Meyve suyu	() Uçurtma uçurma	() Bir arkadaşını eve davet etme
() Kola	() Çocukla İskambil oynanması	() Özel telefon görüşmesi yapabilme
() Gazoz	() Çocukla dama oynanması	() Arkadaşları ile eğlenceye katılma
() Çay	(+) Top oynama	(+) Sınıf başkanı olma
(+) Ekmek kızart.	(+) İp atlama	(+) Bakkala giderek istediğini alabilme
(+) Eti Puf	Sosyal Ödüller	() Öğretmene yardım etme
Nesne ve Oyuncaklar	(+) Alkışlanma	() Arkadaşına gitme
() Renkli kalemler	(+) Aferin denmesi	(+) Pazara gitme
() Silgiler	(+) Saçının okşanması	()
() Teyp kasetleri	(+) Çok güzel denmesi	()
(+) Oyuncaklar	(+) Kucaklanma	
() Oyun kartları	(+) Yanaklarından öpülmesi	
() Renkli Kitaplar	()	
(+) Takılar	()	
(+) Giysiler		
(+) Hayvan Fotoğrafları		
() Ünlülerin posterleri		
()		
()		

EK 13.3

Üçüncü Çocuk Eğitici V'nin Yaptığı
Çalışmalar ve Sonuçları

ÖĞRENCİYE ÖĞRETİLECEK BECERİLERİ BELİRLEME LİSTESİ

ÖZBAKIM BECERİLERİ

Tuvalet Becerileri

- (+) Tuvaletini İşaret Etme
 (+) Tuvalete Gitme
 (+) Pantolonu İndirme/Eteğini Kaldırma
 (+) Külodunu İndirme
 (+) Tuvalete Oturma
 (+) Tuvaletini Yapma
 (-) Temizlenme
 (+) Sifonu Çekme
 (+) Pantolonunu Çekme/Eteğini İndirme
 (+) Ellerini Yıkama
 (+) Tuvaletten Ayrılma
 ()
 ()

Giyinme Becerileri

- (+) Şapka Çıkarma - Takma
 (+) Çeket Çıkarma - Giyme
 (+) Eldiven Çıkarma - Giyme
 (+) Ayakkabı Çıkarma - Giyme
 (+) Çorap Çıkarma - Giyme
 (+) Pantolon Çıkarma - Giyme
 (+) Gömlek Çıkarma - Giyme
 (+) Tişört - Atlet Çıkarma - Giyme
 (+) Ayakkabı Bağ Çözme Bağlama
 () Etek Çıkarma - Giyme
 (+) Düğme Açma - İlikleme
 (+) Kemer Çıkarma - Bağlama
 (-) Kol düğmesi açma-kapama
 ()

Yemek Yeme Becerileri

- () Parmaklarıyla Yeme
 (+) Yiyecekleri Koparma
 (+) Bardaktan İçme
 (-) Tabacağına Yemek Alma
 (+) Kaşıkla Yeme
 (+) Çatalla Yeme
 (-) Yiyecekleri Kesme
 (+) Sofra Kurallarına Uyma
 ()
 ()

Kişisel Bakım Becerileri

- (+) El - Yüz Yıkama
 () Fraş Olma
 (+) Diş Fırçalama
 () Makyaj Yapma
 (+) Saç Tarama
 () Cilt Bakımı
 () Banyo Yapma
 ()
 ()

EV İÇİ BECERİLERİ

Evdeki Araç-Gereçleri Kullanma

- (+) Saç Kurutma Makinesi
 (-) Telefon
 (+) Elektrik Süpürgesi
 () Çamaşır Makinesi
 (+) Televizyon
 () Kurutma Makinesi
 (+) Müzik Seti
 () Bulaşık Makinesi
 (-) Gazlı Ocak
 () Toz Makinesi
 () Şofben
 () Mikser
 ()
 ()

Mutfak Becerileri

- (-) Yiyecek Hazırlama Saklama
 (-) Bulaşık Yıkama
 (+) İçecek Hazırlama
 (+) Mutfak Tezgahını Temizleme
 (+) Yemek Masası Hazırlama
 (-) Çay yapma
 ()

Ev Temizliği ve Düzeni

- (+) Toz Alma
 (+) Eşyaları Yerleştirme
 (+) Yerleri Süpürme - Silme
 ()
 ()

Çamaşır Yıkama ve Giysilerin Bakımı

- () Çamaşır Yıkama - Kurutma
 () Giysileri Onarma
 (-) Giysileri Ütüleme
 (+) Giysileri Yerleştirme
 ()
 ()

Uyku Zamanı

- (-) Yatağını Toplama
 (+) Yatanağını Yapma
 (+) Yatak Odasını Temizleme
 () Yatak Odasını Düzenleme
 ()
 ()

EK 13.3-devam

ÖĞRENCİNİN YERİNE GETİREMEDİĞİ BECERİLER LİSTESİ

- * Ayakkabı bağı bağlama.
- * Düğme açma - ilikleme
- * Telefon kullanma
- * Yiyecek hazırlama saklama
- * Bulaşık yıkama
- * Kol düğmesini açma-kapama

- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *

BECERİLERİN ÖĞRETİM SIRASI LİSTESİ

- 1 Telefon kullanma
- 2 Bulaşık yıkama
- 3 Yiyecek hazırlama - saklama
- 4 Kol düğmesini açma-kapama

- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12.....
- 13.....
- 14.....
- 15.....

EK 13.3-devam

ÖDÜL BELİRLEME LİSTESİ

Yiyecek-İçecekler	Oyunlar	Etkinlikler
(+) Pasta	() Babasıyla Top oynama	(+) TV izleme
(+) Kraker	() Kamyonlarla oynama	(+) Alışveriş etme
(+) Kek	() Bebeklerle oynama	() Çiçeklere bakma
() Sandviç	(+) Çamurla oynama	(+) Pikniğe gitme
(+) Şeker	(+) Arabalarla oynama	() Kitap-dergi-gazete okuma
(+) Büsküvi	() Kumla oynama	(+) Nöbetçi olma
(+) Çikolata	() Bisiklete binme	(+) Resim
() Dondurma	(+) Arkadaşları ile oynama	yapma-boyama
(+) Meyve	() Hayvanlarla oynama	() Yemek masası hazırlama
() Fındık ezmesi	() Anneyle evcilik oynama	(+) Müzik dinleme
() Patates cipsi	(+) Salıncağa binme	(+) Masal dinleme
(+) Çiklet	(+) Saklambaç oynama	() Okul müdürüyle konuşma
() Süt	(+) Kaydıraktan kayma	(+) Kendisine kitap okunması
() Oralet	(+) Körebe oynama	(+) Oyun parkına gitme
(+) Meyve suyu	(+) Uçurtma uçurma	() Bir arkadaşını eve davet etme
(+) Kola	() Çocukla İskambil oynanması	() Özel telefon görüşmesi yapabilme
() Gazoz	() Çocukla dama oynanması	(+) Arkadaşları ile eğlenceye katılma
() Çay	()	(+) Sınıf başkanı olma
()	()	() Bakkala giderek istediğini alabilme
Nesne ve Oyuncaklar	Sosyal Ödüller	(+) Öğretmene yardım etme
(+) Renkli kalemler	(+) Alkışlanma	() Arkadaşına gitme
(+) Silgiler	(+) Aferin denmesi	()
(+) Teyp kasetleri	(+) Saçının okşanması	()
(+) Oyuncaklar	(+) Çok güzel denmesi	
(+) Oyun kartları	(+) Kucaklanma	
() Renkli Kitaplar	(+) Yanaklarından öpülmesi	
() Takılar	()	
() Giysiler	()	
() Hayvan Fotoğrafları		
() Ünlülerin posterleri		
()		
()		

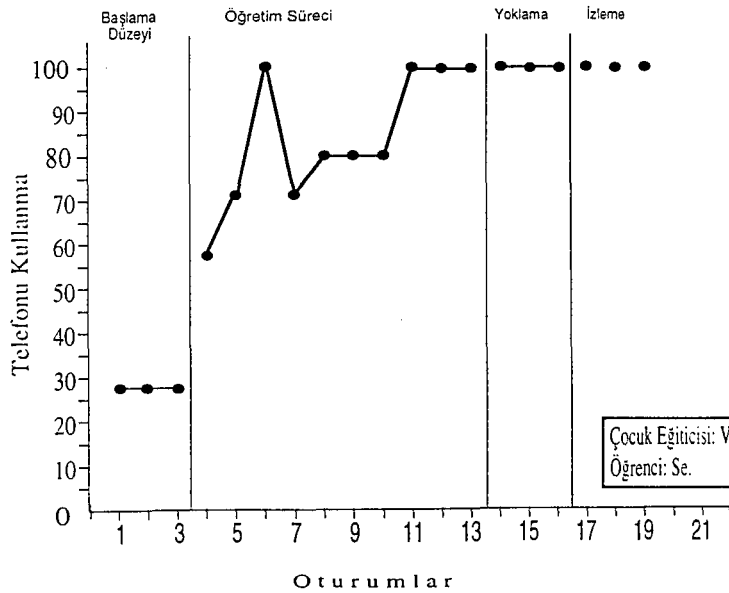
EK 13.3 - devam

Öğrencinin Adı : Se.

Becerinin Adı : Telefon Kullanma

Oturumlar	Başlama Düzeyi			Gözlemci	Öğretim Süreci										Yoklama			İzleme						
	1	2	3		1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	1	2	3	4	5	
1 Telefonun ahizesini eline al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2 Kordonlu tarafı aşağıda olacak şekilde ahizeyi kulağına götür.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3 Numaraya bakarak sırayla rakamları birer defa bas	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4 Uzun aralıklı ses çıkarsa bekle	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5 Karşı taraftan insan sesi gelince Alo de ve konuş	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6 Konuşma bitince ahizeyi yerine koy	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7 Kısa aralıklı ses çıkarsa telefonu kapat	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8																								
9																								
10																								
11																								
12																								
13																								
14																								
15																								
16																								
Doğru Olarak Yerine Getirilen Basamak Sayısı	2	2	2	2	4	5	7	5	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Yüzdeler Oran	28	28	28	28	57	71	100	71	85	85	85	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Çocuk Eğitici V'nin Sedat'a Örnek Olarak Öğrettiği Telefonu Kullanma Becerisinin Grafiği

EK 14

Öğretmen Davranışları Tanımı

Öğretime başlamadan önce gereken araç-gereçleri hazırlama:

Öğretimde kullanılacak araç-gereçlerin amacına uygun ve işlevlerini eksiksiz yerine getirip getirmediğini kontrol ederek çalışma yerine getirmesi.

Öğretimden önce ortamı hazırlama:

Öğrencinin beceriyi yerine getirmesi sırasında engelleyecek eşyaları kenara çekmesi veya başka sınıfa götürmesi.

Becerinin öğretiminde kullanacağı ödülleri hazırlama:

Öğretime başlamadan önce kullanılacak yiyecek, içecek ve nesne ya da oyuncak kendisinin ulaşabileceği yere, öğrencinin dikkatini dağıtmayacak bir yere koyması, çalışma sonunda vereceği oyun ve/veya etkinlik ödülleri için gerekli oyuncakları getirmesi.

Öğrenci çalışmaya istekli değilse öğrencinin dikkatini sağlama:

a) Öğretime başlamadan önce öğrencinin dikkati çalışma üzerinde değilse öğretilecek beceriyi günlük yaşamdaki önemi anlatması ve/veya beceri hakkında öğrenciyi konuşturması.

b) Öğrencinin başından hafifçe tutarak kendisine bakmasını sağlama ve/veya omuzuna hafifçe dokunması.

c) Alınan tüm önlemlere rağmen öğrencinin dikkati dağıldıysa uygulamacının ara vermesi ya da çalışmayı ertelemesi.

Öğrenci beceri basamağını bağımsız yaptığında ödüllendirme:

Öğrenci 1., 2. ve 3. beceri basamağını bağımsız yaptığında sözel ifadelerle (Aferin, İyi, Güzel...) ödüllendirebilmesi.

Öğrenci 3., 4. derece basamağını bağımsız yaptığında önceden hazırladığı yiyecek veya içecekten küçük bir miktar verebilmesi.

EK 14-devam

Öğrenci beceri basamağı yapmadığında veya yanlış yaptığında öğrenciye sözel ipucuyla yardım etme: Yapacağı davranışı söyleyebilmesi, öğrenciye hangi davranışta bulunması gerektiğini söylemesi.

Açıklama yapması, öğrenciye neler yapması gerektiğini daha ayrıntılı olarak söylemesi.

Öğrenci sözel ipucundan sonra beceri basamağını yapmadığında veya yanlış yaptığında model olma: Davranışın nasıl yerine getirileceğini göstermesi ve ne yapmakta olduğunu söylemesi.

Öğrenci model olunduktan sonra beceri basamağını yapmadığında veya yanlış yaptığında fiziksel yardımda bulunma: Yönlendirmesi, öğrenciye dokunmadan, onun ellerini yanında tutması. Kısmi yardımda bulunması, öğrencinin eline, bileğine veya dirseğine eliyle ya da parmağıyla yön vererek davranışı yerine getirmesi sağlaması.

Verileri Öğretim Süreci Verileri Kayıt Formu'na işaretleme: Tam yardımda bulunması, öğrencinin arkasına geçerek ellerinin üzerinden tutması ve davranışı yerine getirmesini sağlaması.

EK 15
Çocuk Eğitici Davranış
Gözlem Sonuçları

	<u>Sayfa</u>
Ek 15.1 Birinci Çocuk Eğitici F için Davranış Gözlem Sonuçları	108
Ek 15.2. İkinci Çocuk Eğitici S için Davranış Gözlem Sonuçları	110
Ek 15.3. Üçüncü Çocuk Eğitici V için Davranış Gözlem Sonuçları	112

Ek 15.1

Birinci Çocuk Eğitici F İçin davranış Gözlem Sonuçları

1.Beceri

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	13	13	100	13	13	100
2.	14	14	100			
3.	12	13	92			
4.	11	12	91			
5.	13	13	100			

2.Beceri**Ek 15.1-devam**

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	13	13	100	13	13	100
2.	14	14	100			
3.	14	14	100			
4.	15	15	100			
5.	13	13	100			
6.	12	12	100			
7.	10	10	100			

3.Beceri

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	14	14	100	14	14	100
2.	11	12	100			

Ek 15.2

İkinci Çocuk Eğitici S İçin davranış Gözlem Sonuçları

1.Beceri

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdellik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdellik Oran
1.	13	15	86	13	15	86
2.	13	14	92			
3.	12	14	85			
4.	12	14	85			
5.	13	15	86			
6.	14	14	100			
7.	11	11	100			
8.	11	11	100			
9.	10	10	100			

2.Beceri**Ek 15.2-devam**

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	10	11	90	11	11	90
2.	11	11	100			
3.	10	10	100			
4.	10	10	100			

3.Beceri

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	13	13	100	13	13	100
2.	13	14	92			
3.	13	13	100			
4.	12	12	100			

Ek 15.3

Üçüncü Çocuk Eğitici V İçin davranış Gözlem Sonuçları

1.Beceri

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	11	12	91	11	12	91
2.	10	11	90			
3.	11	12	91			
4.	13	13	100			
5.	10	10	100			

2.Beceri**Ek 15.3-devam**

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	10	14	71	10	14	71
2.	12	13	92			
3.	10	11	90			
4.	9	11	81			
5.	9	10	90			

3.Beceri

Oturum	Araştırmacı			Gözlemci		
	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran	Plana Uygun Öğretmen Davranış Sayısı	Plana Uygun Olan Öğrencilerin Tepkilerini Belirleyen Bütün Davranış Toplamı	Yüzdelik Oran
1.	8	12	66	8	12	66
2.	8	12	66			
3.	10	11	90			
4.	8	11	72			

EK 16
ARAŞTIRMA VERİLERİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 16.1 Birinci Çocuk Eğitici F'nin Öğrencisi Si. ile Yaptığı Beceri Öğretimi Çalışmalarında Elde Edilen Veriler	115
Ek 16.2. İkinci Çocuk Eğitici S'nin Öğrencisi A. ile Yaptığı Beceri Öğretimi Çalışmalarında Elde Edilen Veriler	119
Ek 16.3 Üçüncü Çocuk Eğitici V'nin Öğrencisi Se. ile Yaptığı Beer Öğretimi Çalışmalarında Elde Edilen Veriler	123

EK 16.1-devam

Öğrencinin Adı : Sinem

Becerinin Adı : Ayakkabı boyama

Oturumlar	Başla ma Düzey			Göz-lemci	1.Yoklama			2.Yoklama			Öğretim Süreci					3.Yoklama			İ z l e m e			
	1	2	3		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3	
1 Gazeteyi al.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2 Gazeteyi yere ser.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3 Ayakkabıları al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4 Gazetelerin üstüne aya-ları koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5 Ayakkabı boyasını al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6 Boyanın kapağını aç.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7 Kapağı yere koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8 Boya süngerini al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
9 Gazetenin üstüne koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
10 İç kapağı aç yere koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
11 Ayakkabıyı al.	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12 Elini ayakkabının içine geçir.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
13 Ayakkabıyı kaldır.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
14 Süngeri al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
15 Boyaya batır.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
16 Süngeri ay-nın üstüne koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

EK 16.1-devam

Öğrencinin Adı : Sinem

Becerinin Adı : Ayakkabı boyama

Beceri Basamakları	Başlama Düzeyi			Gözlemci	1.Yoklama			2.Yoklama			Öğretim Süreci					3.Yoklama			İzleme		
	1	2	3		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3
17 Ayakkabının üstünde süngeri gezdir.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
18 Boya bitince tekrar süngeri boyaya batır.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
19 Boyanmayan yerlerde süngeri gezdir.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+
20 Süngeri gazetenin üstüne koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
21 İç kapağı al.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
22 Boyayı kapat.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
23 Süngerini kapağın üstüne koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
24 Dış kapağı kapat.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
25 Ayakkabıları ayak-lığı götür.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+
26 Boyayı yerine koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
27 Gazeteyi katla çöpe at.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
28 Ellerini yıka.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Doğru Olarak Yerine Getirilen Basamak Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	7	24	28	28	28	28	28	28	28	28
Yüzdeler Oran	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	25	85	100	100	100	100	100	100	100	100

EK 16.2-devam

Öğrencinin Adı : Aysun

Becerinin Adı : Salata Yapma

Oturumlar	Başlama Düzeyi			Gözetimci	1.Yoklama			2.Yoklama			Öğretim Süreci								3.Yoklama			Değerlendirme			
	1	2	3		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	1	2	3	
1 Tabağı bulunduğu yerden al, masaya koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2 Sebzeleri muslukta yıka.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3 Yıkanmış sebzeleri tabağa koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4 Tahtayı masaya koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5 Bıçağı sağ eline al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6 Domatesi ortasından keserek ikiye böl.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7 Domatesin yeşil olan baş taraflarını kes.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8 Yarım domatesi tahtaya koyarak küçük parçalara b. kes.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
9 Kesilmiş domatesi salata tabağına koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
10 Salatalığı sol eline al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
11 Önce uç kısımların kabuğunu yukarıdan al.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12 Salatalığın bir başına bıçağı koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
13 Baştan uca kadar salatalığı bıçağı yat. ş. t.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
14 Kabuğu bitene kadar devam et.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
15 Salatalığı enine doğru ince bir şekilde dilimle.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
16 Kesilmiş salatalığı tabağa koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

EK 16.2-devam

Öğrencinin Adı : Aysun

Becerinin Adı : Salata Yapma

Oturumlar	Başlama Düzeyi			Gözlemci	1.Yoklama			2.Yoklama			Öğretim Süreci								3.Yoklama			İzleme					
	1	2	3		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	1	2	3			
17 Soğanın kök kısmını kes.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	
18 Soğanı alarak baştan uca kadar soy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
19 Soğanı tahtaya koyarak ikiye böl.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
20 Yarım soğanı tekrar ikiye böl.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
21 Daha sonra soğanı ince ince dilimle	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-
22 Soğanı salata tabağına koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
23 Tuzluğu alarak salatayı tuzla.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
24 Sıvı yağı alarak biraz dök.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
25 Salatayı karıştır.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
26																											
27																											
28																											
29																											
30																											
Doğru Olarak Yerine Getirilen Basamak Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Yüzdelik Oran	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40

EK 16.3
ÜÇÜNCÜ ÇOCUK EĞİTİCİSİ (V)'NİN ÖĞRENCİSİ SE. İLE YAPTIĞI BECERİ ÖĞRETİMİ
ÇALIŞMALARINDA ELDE EDİLEN VERİLER

Öğrencinin Adı : Sedat

Becerinin Adı : Bulaşık yıkama

Oturumlar	Başla ma Düzeyi			Göz-lemci	Ö ğ r e t i m S ü r e c i										1.Yoklama			2.Yoklama			3.Yoklama			İ z l e m e			
	1	2	3		1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1 Bulaşık leğeni al.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2 Sıcak su musluğunu aç.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3 Leğene yarıya kadar sıcak suyu koy.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4 Leğene biraz deterjan koyup elinle sallayarak köpürt.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5 Tabağın kenarından tutarak sol elinle al.	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6 Sağ elinle tabağın içini süngerle döndürerek temizlenene kadar ov.	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7 Tabağın tersini çevirerek aynı işlemi tekrarla.	-	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8 Tabağı musluğun yanına tezgaha koy.	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
9 Sol eline kaşığı al.	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
10 Sağ elinle süngeri kaşık süngerin içine gelecek şekilde koyarak ov.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
11 Her tabağın köpüğü giderene kadar yıka.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12 Bulaşık sepetine tabakları diz.	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
13 Bütün kaşık-çatalları avucuna al.	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
14 Çeşmenin altında yine köpükleri gidene kadar yıka.	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
15 Kaşık-çatalları sepetin kaşık-çatal kısmına koy.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
16 Leğeni yıka.	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
17 Sepete koy.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
18 Musluğu kapat.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Doğru Olarak Yerine Getirilen Basamak Sayısı	2	2	2	2	0	14	13	16	15	18	17	18	18	18	17	17	17	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Yüzdelik Oran	11	11	11	11	0	77	72	88	83	100	94	100	100	100	94	94	94	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

EK 16.3-devam

Öğrencinin Adı : Sedat

Becerinin Adı : Hazır Çorba Yapma

Oturumlar	Başla ma Düzeyi			Göz-lemci	1.Yoklama			2.Yoklama			Öğretim Süreci								3.Yoklama				İzleme			
	1	2	3		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	1	2	3	
1 Çorba yapacağın tencereyi al.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2 Tencereye 4 bardak su koy.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3 Çorba paketinin kenarını makasla kes.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4 Çorbayı tencereye boşalt.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5 Kaşıkla iyice karıştır.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6 Ocağı yak.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7 Tencereyi ocağın üstüne koy.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8 Kaynayana kadar kaşıkla karıştır.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
9 Ocağı kıs.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	-	+	+
10 Biraz kısık ateşte kaynat.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	-	+	+	+
11 Ocağı kapat.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12																										
13																										
14																										
15																										
16																										
Doğru Olarak Yerine Getirilen Basamak Sayısı	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	1	3	5	8	10	11	11	11			9	10	9	11	11	11
Yüzdelik Oran	45	45	45	45	45	45	45	45	45	45	9	27	45	72	90	100	100	100			81	90	81	100	100	100

KAYNAKÇA

- Batu, E.S., "Özel Gereksinimli Öğretmenlerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, 1998.
- Billingsley, F., White O.R. ve Munson R. "Procedural Reliability: A Rationale and an Example", **Behavior al Assesment**, 2, 1980, s. 234.
- Bos, C.S. ve Vaughn S. **Strategies for Teaching Students with Learning and Behavior Problems**. Third Edition. Allyn and Bacon, 1994, ss. 474-475.
- Browder, D.M. ve Snell M.E. "Daily Living and Community Skills", **Instruction of Students with Severe Disabilities**. Ed.: Snell M.E. Fourth Edition. New York: Macmillan Publishing Company, 1993, ss. 492-493.
- Brown, F. ve Snell M.E. "Measurement, analysis, and Evaluation," **Instruction of Students with Severe Disabilities**. Ed.: Snell M.E. Fourth Edition. New York: Macmillan Publishing Company, 1993, ss. 162-163.
- Campbell, P.C. ve Campbell C.R. Peer Involvement: Skills for Involving Nondisabled Peers in the Inclusive Education School. Trainer Work book. Building Inclusive Schools, Module 5. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 391315, 1995.
- Cavkaytar, A. **Zihin Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları, 1999.
- . "Anne ve Sınıf Öğretmenlerinin Birlikte Eğitiminin Zihin Engelli Çocuklarının Özbakım ve Ev İçi Becerilerini Öğrenmelerine Katkısı (ÖZEBÖP Uygulaması)," 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde Sunulan bildiri. Edirne, 1998.
- Christmas, O.L., The 1992 Michigan Non-Mandated Aide Pilot Project. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 35 0745) 1992.
- Cora, N. ve Eripek, S. "Zihinsel Engellilerin Eğitimleri Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi," 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Edirne, 1998.
- Davis, J.M. A "Training Program Designed To Develop Knowledgeable Paraprofessionals with Improved Job Performance Skills To Meet the Needs of Teachers and Special Education students." (ERIC Document Reproduction Service No. ED 38 64 30) 1995.

- Erdem, A.R., "İlköğretimimizde Yeniden Yapılanma", **Yaşadıkça Eğitim**. 58: 26-32, 1998.
- Eripek, S. **Zihinsel Engelli Çocuklar**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1996. -
- . "Zihin Engelliler", **Özel Eğitim: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1998.
- Erişen, Y. "Öğretmenlere Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programlarını Geliştirmede Eğitim İhtiyacı Belirleme Süreci", **Milli Eğitim Dergisi** 140: Ekim-Kasım-Aralık 1998.
- Fiscus, E.D. ve Mandell, C.J. **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi**. Ed: Akçamete G. Çevirenler: Şenel, H.G., Tekin, E. Ankara: Özkan Matbaacılık Sanayi, 1997.
- Frank, A.R., Keith T.Z. ve Steil D.A. "Training Needs of Special Education Paraprofessionals" **Exceptional Children** 55,3 : 253-58, 1988.
- Gürsel, O. **Zihinsel Engelli Çocukların Doğal Sayıları, Gerçek Nesnelere Kullanarak Eşleme, Resimleri İşaret Ederek Gösterme, Rakamları Gösterildiğinde Söyleme Becerilerinin Gerçekleştirilmesinde, Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Basamaklandırılmış Yöntemle Sunulmasının Etkililiği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1993.
- . "Yetişkin Zihin Engelli Kadınların Günlük Yaşam Becerilerini Gerçekleştirme Durumlarının Belirlenmesi." 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Edirne, 1998 b.
- Gürsel, O., Cavkaytar A. ve Vuran S., "Engelli Bireylere Hizmet Veren Kurumlarda Personel Durumu", 1. Özürlüler Şûrası Notları, 1999.
- Hallahan, D.P. ve Kaufman, J.M., **Exceptional Children: Introduction to Special Education**. Fourth Edition. London: Prentice - Hall International, 1988.
- Heward, W.L. **Exceptional Children: An Introduction to Special Education**. Fifth Edition, USA: Prentice- Hall Inc. 1996.
- Hilton, A. ve Gerlach K. "Employment, Preparation and Management of Paraeducators: Challenges to Appropriate Service for Students with Developmental Disabilities", **Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities**: 71-76, June 1997.

Hofmeister, A. ve diğeri. Paraeducators: Critical Members of the Rural Education Team (ERIC Document Reproduction Service No: 394757), 1996.

Huefner, D.S. "The Risks and Opportunities of the IEP Requirements Under IDEA'97". **The Journal of Special Education** 33,4:1995-204, 2000.

Karasar, N. **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler.** Yedinci Basım. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1995.

Kırcaali - İftar, G. "Özel Eğitimde Kaynaştırma", **Eğitim ve Bilim**, 16 : 45 - 50, 1992.

Kırcaali - İftar, G. ve Tekin, E. **Tek Denekli Araştırma Yöntemleri.** Birinci Basım. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1997.

Kırcaali - İftar, G., Uzuner, Y., Batu S., Vuran S. ve Ergenokon Y. "Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı Eskişehir Uygulaması'nın Değerlendirilmesi" Anadolu Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi Sonuç Raporu, Eskişehir: 2000.

King, J. ve diğeri, Preparing Rural Special Educators, Report on the Rural Special Educator Project (ERIC Document Reproduction Service No. ED 37 59 99), 1994.

Konrot, A., Topbaş, S. ve Vuran S. **Engelliler İçin Eğitim Modelleri Geliştirme Projesi. Zihin Engellilerin Eğitimi Alt Çalışma Grubu Ara Raporu.** Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1992.

[Lapsin V.A., Puzanov B.P.]

[Özel Eğitimin Temelleri],

Lindeman, D.P. ve Beegle G.P. "Preservice Teacher Training and Use of the Classroom Paraprofessional A National Survey". **Teacher Education and Special Education.** 11, 4: 183 - 86, 1988.

[Mastükova, E.B.]

[Klinik Pedagoji],

Metge Projesi Öğretim Programları. (Milli Eğitim Bakanlığı. Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1998).

MEB. Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı. **2000 Yılında Milli Eğitim.** Ankara: A.Ç.E.M. ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, 1999.

Mercer, C.D. **Students with Learning Disabilities.** Fifth Edition. Columbus, Ohio: Prentice - Hall, 1997.

- McKenzie, R.G. ve Houk C.S. "The Paraprofessional in Special Education". **Teaching Exceptional Children**: 246, 1986.
- Nevin, A., Thousand J., Parsons A.S. ve Lilly M.S. "The Kids Keep Me Fresh! Results of a Follow - Up Survey of Graduates from Two Special Education Teacher Education Programs Who Are Teaching". **Teacher Education Quarterly**: 87 , 107, Winter, 2000.
- Özen, A. "Zihin Engelli Çocuklara Yemek Yeme Becerilerinin Kazandırılmasında Fiziksel Yardıma Model Olmaya ve Sözel Yönergeye Dayalı Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Etkililiği". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir: 1995.
- . "Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Annelerine Eğitim Uzmanlarıyla Çalışırken Gerekli Olan Etkili İletişim Becerilerinin Kazandırılması". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 1999.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (573 S.K.), **Resmi Gazete**. 23911; 6 Haziran 1997.
- Özsoy, Y. "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitim". **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar: Özel Eğitime Giriş**. Üçüncü Baskı. Ankara: Karatepe Yayınları, 1992.
- Özyürek, M. **Sınıfta Davranış Yönetimi. Uygulamalı Davranış Analizi**. Ankara: Karatepe Yayınları, 1996.
- . "Zihinsel Yetersizlik Gösteren Çocuklara Özbakım Becerilerinin Kazandırılması", **Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2, 1: 149-155, 1986.
- Parsons, M.B ve Reid D.H. "Training Basic Teaching Skills to Paraeducators of Students with Severe Disabilities. A One-Day Program. **Teaching Exceptional Children**: 48-53, March-April, 1999.
- Pickett, A.L. ve diğerleri. A Core Curriculum & Training Program To Prepare Paraeducators To Work in Center & Home Based Programs for Young Children With Disabilities from Birth to Age Five. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 366 142), 1993.
- . "A Core Curriculum & Training Program To Prepare Paraeducators To Work in Inclusive Classrooms Serving School Age Students With Disabilities" (ERIC Document Reproduction Service No. ED 366141) 1993.
- . "A Core Curriculum & Training Program To Prepare Paraeducators To Work in Transitional Services and Supported Employment Programs." (ERIC Document Reproduction Service No. ED 366140) 1993.

- Polloway, E.A. ve Patton, S.R. **Strategies for Teaching Learners With Special Needs**. Fifth Edition, USA: Macmillan Publishing Company, 1993, ss. 124-133.
- Pucciarelli, C.S. Information Handbook for Teacher Aides. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 316992), 1989.
- Reynolds, G.S. **Edimsel (Operant) Şartlamaya Giriş**. Çeviren: İffet Dinç. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1995.
- Salzberg, C.L. ve Morgan J. "Preparation Teachers to Work With Paraeducators". **Teacher Education and Special Education** 18, 1 : 49-55, 1995.
- Schloss, P.J., Smith M.A. ve Schloss C.N. Instructional Methods for Adolescents with Learning and Behavior Problems. Second Edition. Boston: Allyn & Bacon, 1995.
- SHÇEK Genel Müdürlüğü "Özel Rehabilitasyon Merkezleri". Yayınlanmamış Rapor, Ankara, 2000.
- Smith, B.M., Patton, J.R., İttenbach, R. **Mental Retardation**. Fourth Edition. USA: McMillan College Publishing Company, 1994.
- Snell, M.E. ve Brown F. "Instructional Planing and Implementation", **Instruction of Students with Severe Disabilities**. Ed.: Snell, M.E. Fourth Edition. New York: Macmillan Publishing Company, 1993, ss. 110-134.
- Snell, M.E. ve Farlow L.J. "Self - Care Skills" **Instruction of Students with Severe Disabilities**. Ed.: Snell, M.E. Fourth Edition. New York: Macmillan Publishing Company, 1993, ss. 416-17.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (2828 S.K.) **Resmi Gazete**. 18059; 27 Mayıs 1983.
- Steckelberg, A.L. ve Vasa S.F. "How Paraeducators Learn on the Web." **Teaching Exceptional Children**: 54-59, May - June 1998.
- Sucuoğlu, B. "Özürlü Çocukların Aileleriyle Yapılan Çalışmalar". **Farklılıkla Yaşamak: Aile ve Toplumun Farklı Gereksinimleri Olan Bireylerle Birlikteliği**. Ed.: Karancı A.N. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1997.
- Sucuoğlu, B., Ceber H., Özenmiş P. ve Kaygusuz Y., "Küçük Adımlar Erken Eğitim Programının Hafif ve Ağır Derecede Gelişimsel Geriliği Olan Bebekler / Çocuklar Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Edirne, 1998.

- Tawney, J.W. ve Sniezek K.M. "Educational Programs For Severely Mentally Retarded Elementary - Age Children: Progress, Problems, And Suggestions". **Severe Mental Retardation: From Theory to Practice**. Ed.: Bricker D., Filler J. USA: Lancaster Press, 1985.
- Tekin, E. "İşlevsel ve Etkili Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları", **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6,2: 111-122, 1996.
- . "Zihin Özürlü Çocuklara Kardeşleri Aracılığıyla Sunulan Dört Saniye Sabit Bekleme Süreli Öğretimin ve Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiklerini ve Verimliliklerini Karşılaştırılması", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 1999.
- Temel, F, Ersoy Ö., Şahin F.T., Avcı N. ve Tunla A. "Anaokulu Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi", 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1999.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. **Özürlülere Yönelik Hizmet Veren Kurum ve Kuruluşlar**. Ankara, 1999.
- . 1. Özürlüler Şurası. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1999.
- Uysal, A. "Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir: 1995.
- Varol, N. **Zihinsel Engelli Çocuklara Kırmızı, Sarı, Büyük, Daire, Üçgen, Uzun, Bir Tane, İki Tane ve Kalın Kavramlarını Kazandırmada Açık Anlatım Yöntemiyle Sunulan Bireyselleştirilmiş Kavram Öğretim Materyalinin Etkililiği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1992.
- . "Beceri Öğretim Materyali Geliştirme ve Beceri Öğretiminde İpuçlarının Kullanımı". Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, 1996.
- Vuran, S. "Zihinsel Engelli Çocukların Giyinme Becerilerinde Yapabildiklerine Dayalı Olarak Hazırlanan Öğretim Materyalinin Etkililiği" Yayınlanmamış Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1989.
- . "Zihin Engelli Çocuk Annelerine Ödüllendirme ve Eleştirmemenin Kazandırılmasında Bilgilendirme, Dönüt Verme ve Ödüllendirmenin Etkililiği" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

Yılmaz, H. "Öğrenme Psikolojisinin Bulguları Işığında: Öğrenme Sürecinde Daha Etkili Olma Yolları", **Milli Eğitim Dergisi**: 128:67, Ekim-Kasım-Aralık 1995.

Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 19724, **Resmi Gazete**, 13.2.1988.

